

خلل پذیر بود هر بسا که می بینی
مگر بسای محبت که حالی از خلل است

محبت

کتابنامه

دنا سیم کال جنوری ۱۹۹۸

شماره سوم و چهارم / سال ۲۸م / دسامبر ۲۰۲۵

نسخه چاپی محبت، که به سبب محدودیت های ناشی از شیوع کوید-۱۹ برای مدتی تناه از طریق آنلاین نشر می شد، شروع از شماره یکم سال ۲۰۲۱م، جنوری ۲۰۲۳ بار دیگر دستبوس شاعران می گردد.
برای دریافت نسخه چاپی محبت به اطلاعات پایین این صفحه مراجعه شود.

تجه محبت - اثر منحصر به فردی از یک هنرمند روسی

MAHABBAT

A none periodical magazine published by ADS
(Afghan Dosti Society)
22 Town Field Way, Isleworth, Middlesex, TW7 6TN, UK
Tel: 0044(0)7956190157
e-mail: mahabbat.dosti@gmail.com
Bank name: The Co-operative bank,
Account No: 67334777-00, Sort Code: 08-92-99, UK
International Bank Account number
IBAN GB98CPBK08929967334777

شاسنامه:

بنیادگذار و صاحب امتیاز: انجمن دوستی افغان

تحت نظر بنیاد تجیر:

ن. شاندغ، الکبری دنیل غ. ج. یکنذع، و. بولل

مدیر مسئول: بیایون تانج

بهای تک شماره: ۵ پوند سترلینگ + خزیند پست

افغانستان د بحران په منځ کې د فرصتونو د جوړېدو پر لور

د افغانانو د تفکر اتاق وروستی علمي ناسته، چې په کې CPEC، طالبانو، پاکستان، TTP، BLA او د سیمې د نویو جیوپولیتیکي تحولاتو ارزونه وشوه، مور ته یو روښانه پیغام راکوي: افغانستان د جګړې د ډیرو تیارو سیورو تر شا یوازې د بحران قرباني نه دی — بلکې د فرصت د نویو معادلاتو د جوړولو وړتیا هم لري چې په لاندې څلورو برخو کې ورته اشاره کېږي:

۱. افغانستان د جیوپولیتیک د جګړې ډګر پاتې کېږي او که فرصتونه زیږوي؟ یانې افغانستان: که ملي اجماع ونه لري؛ اقتصادي ستراتیژي تعریف نه کړي؛ کورنی ثبات ټینګ نه شي؛ د نورو هیوادونو د سیاستونو په تطبیق قانع وي؛ د سیمې نقشه کې خپل نقش تعریف نه کړي؛ د نورو هېوادونو د سیالیو «د جګړې ډګر» به وي، نه «ګډونوال»! پایله یې یو ځل بیا د امریکا او روسیې جګړه؛ د پاکستان او هند سیالی؛ د ایران او سعودي قربانګای؛ د امریکا او چین د نفوذ ډګر او د پاکستان - چین - امریکا - منځنۍ آسیا د حلقې منځ کې بند پاتېدل وي. په لنډ ډول، وویل شول که مور خپله اجندا ونه لرو، د نورو اجندا پر مور تطبیقېږي.

۲. افغانستان د اقتصادي لارو معمار کېږي که څنګه؟ افغانستان دا ظرفیت لري چې د سیمې د لویو اقتصادي طرحو په «معمار» بدل شي، نه یوازې په «مسیر» یا «قرباني» کې پاتې! مانا دا چې افغانستان کولای شي: د CPEC د تمدید له لارې د چین - منځنۍ آسیا او خلیج کلکه غوټه خلاصه کړي؛ یانې TAPI ته عملي بعد ورکړي؛ CASA1000 ته پوره ارزښت وښيي؛ د ایران - هند - منځنۍ آسیا ترانزیتی لارې پرانیزي؛ د چاپهار - ترمز دهلیز فعال کړي؛ د قرغزستان - تاجکستان - افغانستان - پاکستان دهلیز (KTAP) را ژوندي کړي؛ د لاجوردو دهلیز د شمال - جنوب په مفتوحه لار بدل کړي. دا نقش یوازې هغه وخت ترلاسه کېږي چې افغانستان خپله د اقتصادي لارې په توګه ځان تثبیت کړي، او د «جګړې میدان» په «سوداګری میدان» واړوي.

۳. د ملي ارادې تعریف د نقش د ټاکلو بنسټ دی. دا انتخاب د افغانستان ملي ارادې پورې تړلی دی. یانې که افغانستان «ملي اراده» و نه لري، هېڅ ستراتیژي به عملي نه شي. ملي اراده درې شیان غواړي:

الف — ملي اجماع: واحد ملي غږ چې د داخلي اختلافاتو پر ځای هیوادوال د ملي ګټو پر محور راټول شي.

ب — اقتصادي فکر: د افغانستان د اقتصاد د وصل د ټکو تعریف، د بنسټیزې لارو، دهلیزونو او بندرونو د نقش مشخصول.

ج — د بهرني سیاست توازن: یوازې په پاکستان، یا چین، یا امریکا تکیه نه کول بلکې د متوازن سیاست هنر پیدا کول.

۴. که ستراتیژي ولرو خطر په فرصت بدلېږي؛ یا بالعکس! مانا دا چې د ستراتیژي لرونکي افغانستان له پاره CPEC فرصت ګرځي؛ د منطقي دهلیزونو د سوداګرۍ نقشه بدلوي؛ افغانستان د سیمې برق، گاز، تیلو، سوداګرۍ او ترانزیت په زړه اوږي؛ د نورو هیوادونو تر منځ سیالي زموږ له پاره ګټوره ده.

که ستراتیژي نه وي CPEC: د پاکستان د فشار په نوي وسیله اوږي؛ افغانستان د امریکا - چین د رقابت قرباني کېږي؛ منځنۍ آسیا د پاکستان او ایران تر منځ د جګړې پله کې ایسارېږي؛ هیواد د تروریزم د صادراتو د انتقال مسیر ګرځي؛ فرصت په ګواښ بدلېږي. یانې، فرصت او خطر دواړه شته — توپیر یې د مدیریت په تګلاره کې دی. په پای کې ویلی شو؛ د افغانستان د راتلونکي لپاره یو حیاتي انتخاب دا دی که ملي شرایط تعریف شي، خطر په فرصت بدلېږي؛ که نه، فرصت په ګواښ اوږي.

دا د افغانستان د سیاست لندیز، د سیمې د راتلونکي هندسه او اقتصادي نقشه ده. مطلب دا چې: افغانستان نن په یوه تاریخي څلورلارې ولاړ دی؛ یا د نورو د جګړو ډګر ګرځي؛ یا خپله د سیمې د اقتصاد د معمار څیره نیسي. د دې انتخاب کیلي یوازې زموږ په لاس کې ده، نه د پاکستان، یا چین، او یا د امریکا په لاس کې.

د تفکر اتاق مباحثو وښودله چې د طالبانو او پاکستان اړیکې د تیر په څیر یو اړخیز ماهیت نه لري. د پاکستان داخلي بې ثباتي، د پوځ او ملکي ادارو تضاد، او د استخباراتي ستراتیژیو ټکر د دواړو خواوو اړیکې په متقابل فشار اړولي دي. دا تحول افغانستان ته یوه مهمه اشاره ورکوي: که افغانستان خپل ملي شرایط تعریف کړي، کولای شي د انحصاري فشار پر ځای د متوازنو اړیکو دروازه پرانیزي. که لږ وضاحت ورکړو ویلی شو:

۱. د طالبانو او پاکستان اړیکې نور د «تابع» او «متبوع» په معادله کې نه دي؛ یانې پخوا پاکستان د طالبانو پر تصمیم‌گیری بشپړ تسلط درلود، ځکه: مالي سرچینې یې له اسلام‌آباد څخه وي؛ جغرافیایي پټن‌ځایونه یې د پاکستان په کنترول کې وه؛ د نړیوالو اړیکو یوازینی لاره یې د پاکستان له لورې خلاصیده. نن وضعیت بدل شوی دی: طالبان په افغانستان کې عملي حاکمیت لري؛ د سیمې ځینې هېوادونه ورته مستقیمه سیاسي لاره پرانیزي؛ د پاکستان داخلي بې‌ثباتي د هغه هیواد قدرت کمزوری کړی؛ د پوځ او ISI ترمنځ اختلافاتو سیاست گډوډ کړی، په نتیجه کې: د پاکستان د مطلق حکم او یو اړخیز کنترول سیستم له منځه تللی او دا د افغانستان لپاره یو فرصت دی.

۲. د پاکستان داخلي بحران د هغه هیواد د استخباراتي نفوذ وړتیا کمزورې کړې؛ نن په پاکستان کې درې بحرانونه همزمان روان دي: الف - داخلي سیاسي تجزیه: پوځ او ملکي حکومت په تضاد کې دي؛ PTI، PMLN، PPP هر یو د پوځ مخالف سنگر جوړوي؛ عمران خان د سیستم د سپکاوي غږ پورته کړی.

ب - امنیتي بحران TTP: د پوځ پر ضد جگړه کوي؛ بلوچستان کې هره ورځ مقاومت او نښتې دي؛ د پوځ پر جنرالانو بریدونه ډیر شوي.

ج - اقتصادي سقوط IMF: زیات شرطونه لگولي؛ انفلاسیون لوړ دی؛ پوځ د اقتصادي پروژو حق له لاسه ورکړی. پاکستان نور د سیمې د ستراتیژیک کنترول هغه شاته ځواک نه دی چې پخوا یې ځان ښودنه کوله. ځواک یې کمزوری شوی، او د افغانستان پر وړاندې یې فشارونه د دوام وړ نه دي.

۳. دا تحول افغانستان ته یوه تاریخي اشاره ورکوي: که افغانستان خپل ملي شرایط تعریف کړي، کولای شي د انحصاري فشار پر ځای د متوازنو اړیکو دروازه پرانیزي. یانې افغانستان اوس انتخاب لري، او اجبار نه لري.

که افغانستان: ملي اجماع رامنځته کړي؛ د سیمه‌ییزو هېوادونو سره د متوازن سیاست بنسټ کېږدي؛ قطر، چین، روسیې، ایران، ترکیې، هند، او منځنۍ آسیا سره مستقیمې اړیکې پراخي کړي؛ په کور دننه مشروعیت، نظم او اقتصادي فکر رامنځته کړي؛ نو پاکستان نشي کولای چې افغانستان ته د پخوا په شان «د فشار د اهرم» په سترګه وګوري. افغانستان کولای شي د متوازنو، دوه اړخیزو او د احترام پر بنسټ اړیکو یوه نوې دوره پیل کړي.

۴. د سیمې د قوتونو توازن بدلون کړی، او پاکستان د فشار په چوکاټ کې دی: پخوا پاکستان د امریکا په ستراتیژۍ کې مهم رول درلود خو نن: چین په پاکستان فشار اچوي چې نظم راوړي؛ روسیه د منځنۍ آسیا امنیت د هغه کړنو ته منسوبوي؛ ایران په بلوچستان کې د پوځ پر سیاست ناراضیتي لري؛ هند نړیوالو فورمونو کې د پاکستان انزوا ته کار کوي؛ منځنۍ آسیا د پاکستان د نیابتي سیاستونو پر ضد شک لري؛ عربي هېوادونه د سیاسي اسلام له پروژو ژوره ویره لري. پاکستان اوس «تولیدوونکی فشار» نه؛ بلکې «اخیستونکی فشار» ګرځېدلی او دا د افغانستان لپاره یو ستر تاریخي فرصت دی.

۵. د افغانستان لپاره عملي پایلې کومې دي؟

له پورتنیو تحولاتو څخه لاندې بنیادي درسونه اخیستل کېږي:

۵.۱ افغانستان کولای شي د پاکستان له انحصاره ووځي: دا لومړی ځل دی چې افغانستان د پاکستان له مطلق «Strategic Depth»

تیوری څخه د خلاصون امکانات په لاس کې لري.

۵.۲ د سیمه ییزو هېوادونو توازن افغانانو ته د چانه وهنې نوی قوت ورکوي: افغانستان کولای شي د چین، روسیې، ایران، هند او منځنۍ آسیا ترمنځ د «موازنې ټکی» شي، نه د یوې ډلې په انحصار کې د گیر پاتې کیدلو په موقف کې.

۵.۳ د دې فرصت د مدیریت لپاره ملي اجماع ضروري ده: که داخلي اجماع رامنځته شي، افغانستان د سیمې د لوبو د قرباني پر ځای د لوبغاړي نقش ته داخلېږي.

۵.۴ د پاکستان له داخلي بحران د افغانستان د موقف د تقویه کیدو امکان شته: همدا وخت دی چې افغانستان په نړیوال سټیج د پاکستان د دوه مخۍ او ناکام سیاست تشریح وکړي.

۵.۵ د اقتصادي سیاست د بدلون امکان پیدا شوی: افغانستان کولای شي د پاکستان د تړلو دروازو پر ځای: د منځنۍ آسیا، چین، ایران؛ او ترکیبې له لارې نوي اقتصادي دهلیزونه پرانیزي.

یو ستر بدلون چې باید په حکیمانه توګه مدیریت شي: د طالبانو او پاکستان اړیکې په تقابل کې دي؛ پاکستان کمزوری شوی دی؛ افغانستان فرصتونه ترلاسه کړي دي؛ که افغانستان ملي شرایط تعریف کړي؛ انحصار ماتېږي.

د BLA او TTP په اړه بحث یو حقیقت برېښي: دا دواړه پدیدې د پاکستان د اوږدمهاله دوه گوني پالیسۍ پایله ده، نه د افغانستان د سیاست محصول. د سیمې د ثبات لپاره اساسي اړتیا دا ده چې افغانستان د نورو د شخړو د انتقال میدان ونه ګرځي، او د متقابل امنیتي درناوي سیاست د همدې لپاره مهم دی. ولي دا هر څه راپیدا شول:

۱) پاکستان د «ښه ترهګر» او «بد ترهګر» سیاست رامنځ ته کړ؛ یانې پاکستان: د افغانستان لپاره توندروې ډلې جوړې کړې او «ښه ترهګر» یې بلل؛ خو هغو ډلو چې د پاکستان پر پوځ کلک گذارونه پیل کړل («بد ترهګر») یاد شول؛ دغه دوه گوني سیاست بالاخره د پاکستان پر وړاندې لوی ګواښ شو.

۲) TTP څنګه راڅرګند شول؟ ځکه چې: پاکستان د افغان طالبانو ملاتړ وکړ؛ خو په خپله خاوره کې یې ورته موازي مذهبي ځواکونه نور مهار نه کړل؛ د FATA قبایلي سیمې یې له منځه یووړي؛ ولسي حقونه یې تر پښو لاندې کړل؛ بڼا د پاکستان د پالیسۍ ماشوم د خپل پلار پر وړاندې ودرېد.

۳) BLA ولې ځواکمن شو؟ ځکه بلوچستان د پاکستان له لوري د ۷ لسیزو اوږدو کې د خنډې ته شوي سیمې په څیر ګڼل کیده؛ طبیعي زیرمې یې لوټل شوي؛ سیاسي استازیتوب یې محدود شوی؛ زرګونه ځوانان یې لادرکه شوي؛ پوځ د هرې قومي غوښتنې ځواب په زور ورکړی. له دې کبله BLA د افغانستان یا کوم بل هېواد پروژې نه ده؛ بلکې د پاکستان د استعماري چلند طبیعي محصول دی. د سیمې د ثبات لپاره مهمه ده څو افغانستان د نورو د جګړو د انتقال میدان نه شي. د دې خطر شته چې که پاکستان خپلو ستونزو ته د حل پر ځای د انتقال لارې ولټوي (BLA او TTP افغانستان ته ورځي وځي) په دې صورت کې: جګړه د افغانستان خاوره نوره زیانمنوي؛ افغانستان د دوو نیابتی جګړو مرکز ګرځي؛ سیمه په خطر کې لوېږي؛ پاکستان خپله هم سوځي، خو لومړی به افغانستان اور اخلی!

سوچ باید وشي چې افغانستان نه د BLA د جګړې سندر شي او نه د TTP د فعالیت ځای. دا د هیواد له پاره «یوه مهمه امنیتي معادله ده»

۴. د متقابل امنیتي درناوي سیاست - د حل کیلې ده: ځکه «دا سیاست د سیمې د ثبات لپاره مهم دی». دا څه مانا لري؟

۱) افغانستان باید د پاکستان داخلي جګړې ونه مني؛ نه د TTP حضور؛ نه د BLA د فعالیت؛ تسهیل؛ نه د هر ډول وسله والو ډلو د مرکز په توګه اوسبتل.

۲) پاکستان باید پر افغانستان د نیابتي ډلو له لارې فشار بند کړي؛ نه داعش رانتقال کړي؛ نه طالبان د فشار وسیله وکاروي؛ نه په پښتونخوا او بلوچستان کې جگړه افغانستان ته واړوي؛ نه جگړه د دیورند دواړو غاړو ته صادره کړي.

۳) سیمه د گډ امنیت پر اساس نه د «گډ گواښ» پر اساس تنظیمېږي؛ افغانستان باید ووايي: موږ د هېڅ قوم، ډلې او هېواد د جگړې کوربه نه یو؛ نه د پاکستان د داخلي ستونزو جبرانولکي یو؛ نه د پاکستان د سیاسي حسابې قرباني کېږو.

۴) ولي دا د افغانستان لپاره حیاتي ده؟

ځکه چې که افغانستان دا اصل ونه ساتي: جگړه به د پاکستان له خوا افغانستان ته صادرېږي؛ افغانستان به د دوو اوږدمهاله شخړو میدان شي؛ افغانستان به نړیوالې انزوا ته ننوځي؛ سیاسي مشروعیت به زیان وويني؛ اقتصادي او ترانزیتی فرصتونه به له منځه ولاړ شي. یانې بهرنۍ جگړه د افغانستان دننه د کورنۍ بی ثباتۍ اصلي لامل گرځي.

په پای کې ویلی شو TTP: او BLA د پاکستان د سیاسي غلطیو زیږنده دي، نه د افغانستان؛ افغانستان باید د نورو د شخړو د انتقال میدان نه شي؛ متقابل درناوی «د سیمې» د سولې بنیاد وگرځي. دا ډول سیاست افغانستان ته دروازه پرانیزي چې: جگړه مهاره کړي؛ خپلواکې خوندي کاندې؛ نړیوال باور ترلاسه کړي؛ اقتصادي دهلیزونه پرانیزي او هیواد د جگړې له محور څخه د سولې په محور واړوي.

تر ټولو مهم ټکی د سیمې د نوي توازن بحث و چې چین د محدود حضور سیاست غوره کړي، ایران د فشار او انعطاف متوازنه تگلاره تعقیبوي، او منځنۍ آسیا په تگلاره کې د لاسوهنې پر ځای ثبات لټوي. دا بدلونونه افغانستان ته یو ډیر مهم فرصت برابرېږي خو افغانستان د سیمه ییزو رقابتونو د قرباني پر ځای وکولای شي د اړیکو په نوي محور کې راڅرگند شي.

۵) «افغانستان څنگه له بحران څخه فرصت جوړ کړي؟»

لومړی: ملي اجماع د افغانستان ستره اړتیا ده؛

که افغانان د داخلي شخړو په جال کې بند پاتې شي، سیمه ییز فرصتونه په خطر بدلېږي. خو که ملي حافظه، گډ ارزښتونه او ملي اراده بیا جوړ شي، بحران په فرصت بدلېدلای شي. ملي اجماع باید له قوم، جغرافیا او گوند هاخوا د افغانستان د بقا او هویت د ساتنې پر محور ولاړه وي.

دوهم: اقتصادي خپلواکي د تحول بنسټ دی؛

افغانستان درې ستر فرصتونه لري: د منځنۍ او جنوبي آسیا ترمنځ د لنډې تجارتي لارې جوړول؛ د انرژۍ لاینونو، کانونو او ترانزیت د ارزښت لوړول؛ د نړیوال ضرورت د غټ ټکي په توگه د خپلې جیوسټراتیژیکې ریښې تقویه کول. خو شرط یې یو دی: اقتصاد باید د افغان ملت په گټه تعریف شي، نه د نورو د استخباراتو په گټه.

دریم: نه تابعیت، نه انزوا؛ بلکې متوازن، خپلواک سیاست؛ یانې نه د پاکستان تابعیت، نه نړیواله انزوا؛ بلکې د ملي گټو پر محور ولاړ، متوازن او هوشیار سیاست. په بحث کې څرگنده شوه چې؛ افغانستان یوازې د بحرانونو میراث نه، بلکې د فرصتونو د جوړولو وړ ملت دی. د سیمې نوي تحولات افغانستان ته د نقش بدلولو شونتیا ورکوي، یانې له قرباني څخه تر محور کیدو پورې. خو دا تحول یوازې هغه وخت ممکن دی چې موږ د گډ فکر، گډې حافظې او گډې ملي ارادې پر لور یو موټی کام واخلو. افغانستان د بحران په منځ کې یوه نوې دروازه لري. زموږ دننه دا ده چې دا دروازه د ملي عزت، ملي هوشیارې او ملي ارادې په رڼا کې پرانیزو.

پای

فرار افغان! از افغانیت!

عبدالله اکبری

شعار داغ «من افغان نیستم» بازار فضای مجازی را داغ‌تر کرده است. دشمنان این شعار نیز کم نیستند اما آن‌چه از نظرها پنهان است چرایی وجود این شعار است که هر از گاهی سر بر می‌آورد و موج ایجاد می‌کند. برای حاکمان و زمامداران افغانستان شرمی بالاتر از این نمی‌توان سراغ گرفت که بعد از ده‌ها سال حاکمیت بر کشور و شهروندان، این ملک را به جایی رسانده که مردم به داشتن شناسنامه‌های کشورهای همسایه افتخار کند اما از داشتن نام و نشان شناسنامه خود فراری باشند. ساکنان کشور اسلامی و خدا داد افغانستان از تلاش اسلامیت و افغانیت به جایی رسیده اند که پاسپورت‌ها و شناسنامه‌های بلاد کفر و کشورهای غیر اسلامی برای هر یک رؤیا باشند اما از نام و نشان کشور خود بیزار. بی تردید مسؤل درجه یک چنین فلاکت قبل از همه زمامداران نا لایق و غیر مستول افغانستان است.

سمت دیگر اهالی آتش نفس این شعار فراموش کرده اند که هویت افغانی از یک روند قانونی با حضور نمایندگان تمام اقوام عبور کرده است. حالا به هر دلیلی بوده هر آن‌چه اتفاق افتاده در قانون اساسی کشور هویت هر فرد که تابعیت این کشور را دارد بر آن افغان اطلاق می‌شود و در تمام پیش‌آمدهای جهانی و بین‌المللی شما به عنوان افغان شناخته، حق خواهی یا حق دهی می‌شوید. بر اساس همین عنوان تا اطلاع ثانوی مسایل و مشکلات حل و فصل می‌شود. هیچ عنوانی همه قبول در حال حاضر وجود ندارد که بتوان بدان تکیه و یا مورد بحث قرار داد.

واقعیت پیدا این است که در جوامعی فلک زده و نگون بختی مانند افغانستان چرا هر از گاهی چنین موج‌ها بلند شده این همه کش پیدا می‌کند؟ مگر همسایه‌های ما یک نام با ده‌ها قوم و چند زبان باهم زیست و زندگی نمی‌کنند؟ تاجکستان مگر همه تاجیک، ازبکستان مگر همه ازبیک اند؟! ایران، پاکستان و ترکمنستان که دیگر همسایگان ماست با رنگینی اقوام، زبان و مذاهب سالهاست با هم به سوی پیشرفت زیسته‌اند لکن با دریغ سایه و ریشه سیاه نفاق و از هم‌بیزاری فقط از خاک آتشناک ما نه تنها کنده نمی‌شود بلکه هر سال که می‌گذرد از سال دیگر گسترده‌تر و عمیق‌تر می‌شود. نه تنها در عصر ما و نسل ما چنین از هم‌بیزاری روز به روز ریشه‌دارتر می‌شود که دارد از نسلی به نسلی دیگر منتقل می‌شود. اگر این روند به همین منوال ادامه یابد ملت شدن و رفتن به سوی وحدت ملی خوابی بیش نخواهد بود.

بخواهیم نخواهیم وضعیت ما چنین است که هر کس در حال حاضر به ساز خود می‌رقصد و این در حالی است که کشور از جهاتی مختلف در بدترین شرایط دشوار قرار دارد. از سمتی پر واضح است که چنین از هم‌بیزاری‌ها و فرار از خود به صورت محوری ریشه در انحصار قدرت دارد. وقتی نابرابری بر آفتاب مدل حکومت داری و دفاع شد، چنین واکنش‌ها طبیعی در هر جا و در میان هر جامعه سر بلند می‌کند. وقتی در شعار فریاد می‌شود که هیچ افغانی از هیچ افغانی کمتر یا بیشتر نیست ولی در عمل دیده می‌شود که پله‌های از افغانیت وجود دارد ساز جدایی اوتومات به عنوان اعتراض نواخته می‌شود. نمی‌شود یکی افغان باشد، دیگری افغان‌تر و یا هم دیگری افغان‌ترین. ساز با همی زمانی نواخته خواهد شد که شعار و عمل عینا تطبیق شود و این به صورت مشخص به حاکمان افغانستان بر می‌گردد که به تمام صداها گوش دهند و راه حل را نه تنها در شعار بلکه در عمل تحقق بخشند. آیا این‌که به خصوص گروه حاکم در حالی که سرمست قدرت و امکانات است به این صدا توجه می‌کند یا خیر را زمان نشان خواهد داد.

تأمل

صحبت‌هایی از دموکراسی

دموکراسی به مثابه یک اصل قابل پذیرش - و تاکنون مناسب‌ترین روش ارضا کننده انسان‌ها در تمام بخش‌های زندگی، رفته رفته قابلیت انطباقی خود را به تمام حوزه‌های زندگی بشریت، چون حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و حتی زندگی خصوصی و شخصی انسان‌ها کشانید.

برداشت درست از دموکراسی و سیر تاریخی آن در جوامع بشری نه تنها سطح دانش افراد را در فهم از دموکراسی بالا می‌برد بلکه اشتراک فعال و آگاهانه مردم را در ایجاد حکومت‌های دموکراتیک و جلوگیری از حرکت‌های غیردموکراتیک که زیر عنوان دموکراسی بر مردم تحمیل می‌گردند، زمینه ساز می‌شود. در کشورهایی مانند افغانستان، هر اقدامی که منافی منافع گروه و طبقه خاصی نباشد، دموکراتیک شمرده می‌شود.

توماس جفرسون، پدر دموکراسی آمریکا، چهار مؤلفه را برای دموکراسی ضروری می‌دانست: آموزش همگانی، مشارکت سیاسی، برابری اقتصادی، و نمایندگی به توسط اشرافیت طبیعی.

شرط توفیق دموکراسی این است که حکومت‌ها و رهبران‌شان به ایجاد نهاد‌ها، اتخاذ روش‌ها، و پی‌ریزی سیاست‌هایی دست‌زنند که از حمایت شهروندان برخوردار باشند.

در هیچ زمانی از تاریخ مانند امروز این همه انسان از حقوق رسمی شهروندی در نظام‌های حکومتی دموکراتیک برخوردار نبوده‌اند. با این همه، آینده دموکراسی ناروشن است.

برای شهروندان کشوری که تازه پا در راه دموکراسی گذاشته است، شناخت دقیق و روشن از دموکراسی و درک درست از دموکراسی‌های به تجربه گرفته شده در جهان، به ارائه نمونه‌هایی از انواع و اقسام دموکراسی و صحبت‌هایی در زمینه می‌پردازیم.

یادداشت: در این بحث حفظ پیوستگی مطالب دشوار است. تلاش می‌شود تا در "صحبت‌هایی از دموکراسی" به پرسش‌ها و مسائل روز بیشتر پرداخته شود. شاید در یک شماره یک، دو و یا بیشتر موضوع‌ها یا جستارها، نظر به حجم مجله، در پیوند با هم و یا بدون ارتباط مباحث یک با دیگر به نشر برسند.

شور و رایزنی شما موجب تشویق و غنای بیشتر محبت می‌شود.

"محبت"

نظام دینی مبتنی بر آموزه بودایی تاریخی، سیدارته گنومه (حدود ۵۶۳- حدود ۴۸۳ ق.م). آیین بودایی در اصل در هند پدید آمد اما بعداً به شکل‌های گوناگون در مناطق پهناور آسیا گسترش یافت. «آیین بودایی» اصطلاحی است فراگیر برای یک نظام دینی بسیار متکثر. این اصطلاح در

بودایی، آیین

برگیرنده «آیین بودایی» محافظه کار «تره‌واده»ی سری‌لانکا و جنوب شرقی آسیا، «آیین بودایی» آزاد منشانه‌تر «مهایانه»ی شرق آسیا، «آیین بودایی» خاص فهم «تنتری» تبت است. از این سه شاخه، شاخه «تره‌واده»، که دارنده بخشی از نظریه اصلی همراه با شکل‌های اولیه نهاد‌های دینی آن است، در متن دموکراسی از اهمیت خاصی برخوردار است.

نفوذ سیاسی

آیین بودایی تره‌واده در طی تاریخ طولانی عمیقاً در گیر توسعه و مشروعیت قدرت سیاسی در سری‌لانکا، برمه (میانمار)، تایلند، لائوس، و کمبودیا بوده است. در تاریخ پس از جنگ جهانی دوم، آیین بودایی بر طبق قانون اساسی کشورهای سلطنتی مستقل تایلند و کمبودیا، تبدیل به دین دولتی شد. در حالی که سری‌لانکا و برمه بر سر این مسأله قانونی که آیا باید به آیین بودایی به مثابه دین دولتی یک پایگاه ممتاز اعطا شود یا نه، دچار بحران‌های سیاسی سختی شدند. نخستین سال‌های استقلال سری‌لانکا و برمه، این مسأله به ترور رهبران سیاسی و سقوط حکومت‌ها منجر شد.

در چین نوین، شکل‌های چینی آیین بودایی مهایانه- که فقط یک مؤلفه از سه گانه دینی چینی، یعنی آیین کنفوسیوس، آیین بودایی، و آیین دائویی هستند- ظاهراً نقش محدودی در عرصه سیاسی دارند، شاید به استثنای جنبش‌های اعتراض‌آمیز سیاسی، مانند آنچه در ویتنام راهبان بودایی برای اعتراض به جنگ ویتنام در دهه ۱۹۶۰ دست به خودسوزی زدند. قسمت اعظم فرق‌های بودایی مهایانه آسیا به سیاست بی‌اعتنا هستند. «سوکاگایی» یک استثنا است؛ این سازمان بودایی غیرروحانی جاپانی جهت‌گیری سیاسی نیرومندی دارد. از طرف دیگر، آیین بودایی تبت از نظر تاریخ منش سیاسی نیرومندی از خود نشان داده است؛ در آیین بودایی تنتری، رهبر دینی در حکم رهبر سیاسی است، که نمونه‌اش «دالایی لاما» است.

به طور کلی، ارتباط تاریخی تنگاتنگی میان آیین بودایی و حکومت دموکراتیک نبوده است. با این همه، گرایش برخی از اصول بنیادی آیین بودایی به آن است که از اعمال محدودیت‌های عمومی بر مراجع قدرت حمایت می‌کند. یکی از اینها مفهوم «دمه راجه» است، که بازدارنده شاه از ستمگری است؛ دیگری مفهوم «برگزیده بزرگ» است، که شاه را ملزم به حفظ نظم جهانی به سود رعایایش می‌کند. مفهوم دموکراسی را شکل دنیایی شده اصول بنیادی الهیات مسیحی خوانده‌اند. به عبارت دیگر، در حوزه دنیایی، قدرت کامله مردم و قانونگذاری حکومت دموکراتیک جانشین خواست خداوند شده است. چگونه آیین بودایی با این مفهوم غربی دموکراسی، که ریشه‌های کهن یافته است، ارتباط دارد؟

انجمن بودایی

اصول آغازین آیین بودایی جهت‌گیری نیرومند و نخبه‌گرایانه‌ای داشت. این اصول [نخست] در هند به راهبان تربیت یافته عرضه شد که آنها را یاری کند که، با تلاش خودشان، به مقصد نهایی رهایی از رنج برسند. آیین بودا در این جستجوی روحی نه‌خدایی را از پیش فرض می‌کند و نه یک منجی را؛ در عوض، رستگاری از طریق خودرهایی به وجود می‌آید، چنان که در یکی از شعرهای متنی مقدس به نام «دمه پده» بروشنی آمده است: «هر انسانی خود به تنهایی می‌تواند سرور خویش باشد؛ چه کسی دیگری از بیرون می‌تواند سرور او باشد؟» در زمینه کنونی، می‌توان گفت که این حکم، که بوضوح بیان‌کننده احترام به شأن آدمی است، یکی از شروط بنیادین دموکراسی است.

اساس اجتماعی پیوستگی تاریخی آیین بودایی، در شکل آغازینش، انجمنی بود معروف به «سنگه»؛ اصطلاح سنگه در آغاز اشاره بود به یک جمهوری قبیله‌ای اشرافی در بخش شمالی هند. این انجمن، مرکزی برای تمرینات روحی در میان راهبان بودایی فراهم آورد. آیین بودا از این نظر در میان دین‌های باستانی هند یکه و ممتاز بود که راهبان

تقویت کند، زیرا که این اجتماع بدون حمایت او از میان می رفت.

تایلند و سنگه جدید

تایلند برجسته ترین نمونه را در این زمینه که آیین بودایی چگونه در توسعه دموکراتیک موثر بوده است به دست می دهد. سنگه باستانی ساختار قرص و محکمی نداشت. سازمانش تنها چنین مراتبی داشت: راهب، پیشکشوت و تازه کار، «بیگویی» مشرف کامل و نو مرید، استاد و شاگرد. اجتماعات جدید عموماً ساختار محکمی دارند. یک «سنگه راجه» یا «سنگه نیگه» («شاه» یا فرمانروای «سنگه») در رأس قرار می گیرد، و شورایی از راهبان پیش کسوت او را یاری می کنند.

در طی یک دهه بعد از انقلاب مشروطیت ۱۹۳۲ «سنگه» تای (تایلندی) به تقلید از نهادهای دموکراتیک غیردینی، که تازه شناخته شده بودند، تجدیدنظری را در ساختار اداریش آغاز کرد. بنابر «قانون اداره سنگه ۱۹۴۱» پادشاهی تایلند، سنگه تای بر طبق اصل تفکیک سه قوه از نو سازماندهی شد؛ این سازمان مشابه شکل نوپدید مبتنی بر قانون اساسی حکومت تای بود که جانشین پادشاهی مطلقه دهه قبل شده بود. سنگه تجدید سازمان یافته تای همچنان در بالا ترین مقامش یک سنگه راجه داشت، اما زیر نظر او سه نهاد «مجلس سنگه» (شاخه مقننه)، «دولت سنگه» (شاخه مجریه)، و «دادگستری سنگه» (شاخه قضایی) قرار گرفته بودند. چهل و پنج عضو مجلس به تناسب از بین دو فرقه ای که معرف سنگه تای بودند انتخاب می شدند. این دو فرقه یکی بزرگ و سنتی بود به نام «مهانیکایی» و دیگری «تمایوت»، که (به سبب بستگی با دربار) کوچکتر اما با نفوذتر بود. در نتیجه، کل ساختار اداری سنگه تای رنگ دموکراسی به خود گرفت.

اما عمر این ساخت دموکراتیک کوتاه بود. دو دهه بعد، در رژیم خودکامه بسیار متمرکز فیلد مارشال ساریت تانارات، قانون سنگه دموکراتیک لغو شد. جایش را قانونی

بودایی، به جای آن که زندگی پرسه گردی ریاضت در تنهایی را پیش بگیرند، معمولاً به سازمان دینی سنگه می پیوستند. سنگه پیرامون یک قانون نامه رفتار به نام «وینیه» یا «آنچه خدا می کند» شکل گرفته است. این اصطلاح به خوبی منش دیرنشین دینی را منعکس می کند که اعضای اصلیش در تمام موارد از راه معمول زندگی «جدا شده» اند. اعضای سنگه سفت و سخت قانون نامه «وینیه» را دنبال می کردند. وینیه دستورهای قدسیت یافته (شرعی) ای است که به اصول غایی رهایی روحی یا «نیر وانه» می انجامد.

سنگه در شکل اصلیش نهادی خودمختار و دموکراتیک بود. هر عضوی از این پیکره خودمختار در تصمیم گیری بر سر سازگاری گروه با وینیه نظر می داد و حق داشت که عقایدش را در مورد اداره روزانه اجتماع دیرنشین اظهار کند. اختلافات درون سنگه بر طبق وینیه حل و فصل می شد. مجموعه ای از قواعد برای راهبان بودایی، که هسته وینیه را نشان می دهد، در فهرستی ذکر شده است متشکل بر هفت مورد حل و فصل شکایت در مورد گناهان، از جمله «ابطال شکایت از طریق حکم اکثریت». این عمل شبیه به اصل حکومت اکثریت در تصمیم گیری دموکراسی غربی است.

اعضای سنگه را «بیگو» خوانده اند، که به معنای «دریوزه کننده غذا» است. به طور سنتی، راهبان از نظر اقتصادی تولیدکننده نبودند و برای معیشت خود به خیرات صاحبخانه ها وابسته بودند. چنین اجتماعاتی، که از نظر مادی وابسته اند، قابل اعتمادترین حامیانشان را در میان شاهان بودایی پیدا می کردند؛ شاهان سوگند یاد می کردند که آسایش مادی و هم اخلاقی راهبان را فراهم کنند. اما ارتباط بین شاه و سنگه یک طرفه نبود بلکه دوجانبه بود؛ به این معنی که حمایت شاه از سنگه موجب می شد که حکومتش مشروعیت پیدا کند. هر شاه بودایی می توانست خود را «مدافع دوستدار ایمان» و تامین کننده اجتماع راهبان اعلام کند و از این طریق مشروعیت سیاسی را

گرفت که استبداد سنتی شورای ریش سفیدان را از نو بر قرار کرد.

حکومت بودایی

رد یک عنصر دموکراتیک آیین بودایی آغازین را می توان در مفهوم یگه «شاه برگزیده»ی آن پیدا کرد. این مفهوم در برخی از کتابهای مقدس بودایی دیده می شود؛ در آنها تصویری از یک شاه که به شکل «مهاسماتا»، یا «برگزیده بزرگ»، رسم شده است، که مردم او را برای حفظ نظم این جهانی انتخاب کرده اند... بر طبق نوشته کتاب مقدس، از مهاسماتا انتظار می رفت که در جایی که خشم روا است برآشوبد، آنچه را که بحق نکوهیده است نکوهش کند، و آنان را که مستحق تبعیدند تبعید کند. گفته می شود که برگزیده بزرگ، در ازای خدمت شایسته اش به کسانی که انتخابش کرده بودند، سهمی از محصول مردم را می گرفت. در گاهنامه ای به پالی نوشته شده است که بعضی از شاهان سیلانی سریلانکا از اخلاف مهاسماتا بودند.

یکی از وجوه مفهوم سنتی پادشاهی بودایی آن است که شاه بودایی خوب همیشه باید به مثابه حامی «دمه» رفتار کند؛ دمه همان آموزه های بودای تاریخی است که عدالت اجتماعی را به وجود می آورند. چون مردم ببینند که او به وظایفی که از او انتظار می رود درست عمل می کند، او را به عنوان «دمه راجه» یا «شاه درستکاری» می ستایند. در اصل، رضایت عمومی رعایای شاه بودایی است که به حکومت او مشروعیت می بخشد. در نتیجه، می توان استدلال کرد که اگر داوری شود که شاه فاقد دمه است، وفاق عمومی می تواند او را از ادعای حکومتش محروم کند. چنین چیزی را در مورد تکسین، شاه سیام (۱۷۶۷-۱۷۸۲)، می توان دید. او با آن که در آزادسازی سیام از اشغال ارتش برمه کار سترگی کرده بود، به سبب رفتار ظالمانه اش، با این قضاوت که این رفتار برای یک پادشاه بودایی قابل توجیه نیست، سرانجام به دست همرمز پیشینش در جنگ اعدام شد. در یکی از گاهنامه های

سلطنتی این سوال مطرح شده است: اگر شاه فریبکار و نادرست کردار شود، چه می کنید؟ جواب وزیران این است که هر شاهی که رفتارش نادرست باشد باید مانند خاینان مجازات شود. این گاهنامه نمونه ای از مشارکت عمومی را در فرایند سیاسی حکومت بودایی به دست می دهد.

مطابق «دمم ستم»، یا «قانون نامه مانوی- بودایی»، که زمانی در بسیاری از قسمت های جنوب شرقی آسیا پذیرفته شده بود، شاه آرمانی با استواری از ده فضیلت شاهانه پیروی می کند، پنج دستور عمومی (برای غیر روحانیون) را رعایت می کند، و در ایام مقدس مجموعه هشت دستور را بجا می آورد. او در زندگی مهربان و خیرخواه همه موجودات است. همچنین چهار اصل عدالت را رعایت می کند: یعنی ارزیابی درستی یا نادرستی هر عملی که با او شده است، دفاع از آنچه درست و راستین است، کسب مال فقط از راه های عادلانه. خلاصه، چنین مقرر است که شاه بودایی همیشه زیر فشار اخلاقی رعایایش باشد. اگر شاه عادل نباشد، رعایایش ممکن است در قیامی همگانی شرکت کنند تا او را از تخت براندازند.

به نظر می رسد که مفهوم سنتی رهبر سیاسی از نظر بوداییان، که مکلف به پیروی از دمه یا «درستکاری» است، در فرهنگ سیاسی بودایی جدید شرق آسیا مضمون پایداری باشد. این امر هم در مورد کشور پادشاهی یا سلطنت مشروطه، مانند تایلند، و هم در مورد یک جمهوری، مانند برمه (میانمار)، لائوس، و کمبودیا، صادق است. گاهی می شنویم که مردم (یا ارتش) چگونه یک حکومت بودایی را که فساد آن معلوم شده است به سبب انحراف از درستکاری بودایی تحت انتقاد شدید قرار می دهند. در دو دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در تایلند ایستگاه مخفی رادیوی کمونیستی از چنین منطقی پیروی می کرد، به این معنی که رژیم نظامی بانکوک را به نادرستکاری دینی متهم می کرد. رهبران فاسدی، چون تانوم کیتی کاجورن و پراپاش چاروساتیرا، سرانجام به دنبال قیام دانشجویی ۱۹۷۳ خلع شدند.

دموکراسی- بودایی شده فقط یکی از این نسخه‌های متفاوت دموکراسی است.

آیین بودا این عقیده سیاسی را بر پیروانش تحمیل نمی‌کند، اما نظریات و سنن بودایی یک رگه دموکراتیک دارند. اصل بنیادی- این دین هند باستانی همانا عزت هر انسان است. سنت کهنسال دیرنشینی در آیین بودا، همان گونه که در خودمختاری سنگه منعکس است، رنگ دموکراتیک دارد. مفهوم کهن «برگزیده بزرگ» کاربرد جدیدی برای دموکراسی مشارکتی را به ذهن القا می‌کند. «بوداداسا بیگو»، یکی از راهبان و روشنفکران بودایی تایلند، تا آنجا پیش می‌رود که مدعی می‌شود «دَمَه سالاری» بر دموکراسی برتری دارد، و اولی را شکل نهایی دومی می‌خواند. این که آیا نسخه بودایی دموکراسی می‌تواند به کشورهای آسیایی یاری کند که به بقایشان ادامه دهند و به توسعه سیاسی بیشتر دست یابند یا نه، شاید به تساهل فرهنگی بقیه جهان بستگی داشته باشد.

- برگرفته از دایرة المعارف دموکراسی،
- تلخیص و تفسیر از ه. تاج

این رشته ادامه دارد

حتی رهبرانی که به طور دموکراتیک انتخاب شده اند از حمله مردم در امان نیستند، البته اگر ثابت شود که نمی‌خواهند و یا نمی‌توانند بر طبق آرمان‌های حکومت مطابق درستکاری زندگی کنند. در ۱۹۹۱، وقتی که معلوم شد که حکومت چاتچای چونهاوان در تایلند بی نهایت فاسد است، مردم تایلند تلویحاً از شورای معروف به «شورای ملی حافظ صلح» حمایت کردند؛ این شورا برای سرنگونی دولتی که به طور دموکراتیک انتخاب شده بود، به این بهانه که «دیکتاتوری پارلمانی» است، کودتایی را به اجرا درآورده بود. همین طور، سال بعد شهروندان طبقه متوسط بانکوک علیه دیکتاتوری جنرال سوچیندا کراپرایون، یکی از رهبران «شورای ملی حافظ صلح»، قیام کردند. اصطلاح سیاسی انگلیسی legitimacy (مشروعیت) معمولاً در زبان تایلندی «موافق درستکاری بودن» ترجمه می‌شود.

دموکراسی بودایی

آزادی و برابری را غالباً دو رکن توأمان دموکراسی جدید خوانده اند. اما، هرگاه برابری برای بقای آزادی خطر ایجاد کند، این دو ارزش تمایل به تعارض پیدا می‌کنند. در اواسط دهه ۱۹۶۰ در جاپان، به منظور غلبه بر این تناقض دایمی، مفهوم جدیدی از «دموکراسی دَمَه‌ای» از سوی یکی از رهبران سوکاگایی جاپان پیشنهاد شد. طرفداران آن مدعیند که فقط از طریق آرمان سیاسی- دینی «اوبوتسو- میوگو» یا «اتحاد شاه و بودا»، سرانجام می‌توان دموکراسی دَمَه‌ای را در سراسر جهان تحقق بخشید، و همزیستی مسالمت‌آمیز و هماهنگ آزادی و برابری را در جهان پدید آورد.

دموکراسی، که در غرب زاییده شد و پرورده سنت یهودی- یونانی‌گری اروپا بود، اکنون شایسته آن است که در سطح جهان به کار برده شود. هیچ کشوری را در جهان امروز نمی‌توان به عنوان عضوی از خانواده ملت‌ها پذیرفت، مگر این که لاقلاً مدعی شود که دموکراتیک است. بنابراین، طبیعی و قابل درک است که کشوری با زمینه تاریخی و فرهنگی کاملاً متفاوت در پی نسخه خاص مورد نظر خود از این ساخت سیاسی غربی باشد.

دکتر درمانگر

انسانانو ترمنځ پیژند گلوی، د محبت او هوشیار توب په زیاتولو کې مرسته کوی. نوموړی له انسان سره محبت عبادت بللی او مرحوم شاعر او متفکر، غنی خان، هغه لویه سجده نومولی ده.

په اسلامی نړۍ کې د عدم تشدد د لاری پیشوا، فخر افغان، عبدالغفار خان په وحدت او جدایی کې د بقا او فنا عاقبت ته په لیدو سره ویلی دی: یا به یو کیږو، یا به ورک کیږو!

لومړۍ او دویم بشری معرفتی انقلابونه، چې یو یې اویا زره او دا بل یې پنځلس زره کاله پخوا پیل شول او انسانانو ته یې د ټولنیز ژوند د تکامل او پرمختګ لاره په نښه کړه، تر ډېره بریده انسان یې له ۵۰۰ کاله لا پدېخوا د جهان واکداری ته رسولی ده، له ساینس او قانونمنده ژوند څخه د کار اخیستلو پایله شمیرل کیږی.

۲- دویم تدبیر په ساینس او علومو باندی د تکیه کولو تدبیره ده. د میلادی کال تر ۱۵۰۰ پوری ساینس او تخنیک یو له بله جدا پر مخ بیول کېدل په اولسم پېړی کې *Francis Bacon* د ساینس او تکنالوژی په ادغامولو سره د نویو آلاتو د جوړولو کارونه تر سره کړل او په ۱۶۲۰ کال یې په ډاګه کړه چې پوهه قدرت ده *"Knowledge is power"* د پرمخ تللو هیوادونو د پرمختګ له رمز سره د اشنا کیدلو څېړنو وښودله چې د ښوونځیو په ټولګیو کې د زده کوونکو او ښوونکو مجموعه د پرمختګ د لوکوموتیف مقام لرونکی ده. د دی تر څنګه په نوموړو هیوادونو کې د خلکو انسانی پانګه هم غنی ده. نوموړی پانګه روغتیا ته د پاملرنی، پوهنی او روزنی ته د ټینګی زمه واری، او مهارتونو ته د لاسریو له عناصرو څخه جوړه شوی پانګه ده. مور د ساینس او تخنیک په زمانه کې ژوند کوو. ډېر کسان عقیده لری چې ساینس و تکنالوژی ټولو مهمو او حتمی سوالونو ته ځوابونه ویلای شی، پرېږدی چې د ساینس او تخنیک پوهان د خپلو هلوځلو له برکته د مخکې پر مخ، تر مرګه د مخه، جنتونه آباد کړی.

۳- دریم تدبیر دا ده چې د خلکو انسانی پت و عزت ته له درناوی کولو سر بهره د دوی د ژوند برخه لیک د دوی خپلی ارادی ته حواله شی او په دی توګه په خپل مکان کې د خپل اختیار خاوندان وګرځی. تر اتلسمی عیسوی پېړۍ پوری ډېرو واعظانو او زاهدانو هڅی کولی چه خلک له مرګه پس ژوند له ځانګړتیاوو سره اشنا کړی. په اوسنی زمانه کې خلک له مرګه پس ژوند افسانو د اوریدلو پر ځای دنیایی ژوند «الدنیا مزرع الآخرة» دنیا د آخرت کرونده بولی او په هغی کې د شریفانه اهدافو د ټاکلو او هغو ته د رسیدو له پاره د شریفانه وسایلو په کارولو ټینګار کوی.

عقل پالنه: له بحرانه د وتلو لاره

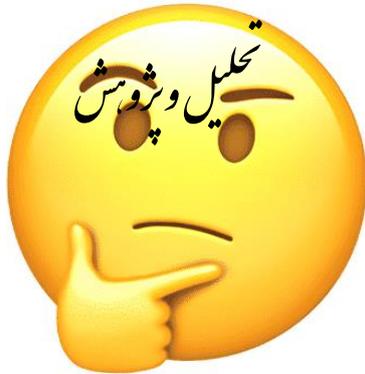
زموږ د گران هیواد، اوسنی بحاله حالات د ژوند په یو شمیر ډېرو مهمو برخو کې داسی غیرطبیعی بڼه لری چې د خلکو، همدارنګه د نړیوالو، او په خاصه توګه، د اوسنی عصر له مزاج سره همرازه نه ښکاري. د همدغو ناشولتو حالاتو له شا میته ده چې د نړی د ازادو او خپلواکو ملتونو په ډله کې نه ځانېږو.

که تر پرونه پوری «د امپراتوریو هدیره» نومیدلو، نن «د غروب په لاره روان او د تاریخ له پاڼو لوېدونکی» خلک غوندی ښکارو، د دی ټولو ناخوالو سره سره بیګسه نه یو، خو بی وسه او ناچاره شوی یو. د بیوسۍ و ناچاری تر ټولو مهم او اساسی علت زموږ په گران هیواد باندی د شورویانو د ۱۹۷۹ کال د دسمبر د ۲۷ تاریخ په پوځی ناروا تیری کې ځای لری. شورویانو د لس کلن اشغال او جګړو له امله زموږ هیواد د تاریخ له کاروانه ۲۰۰ کاله په شا وتنبول شو، ۱۵۰ زره انسانی تلفاتو او په ملیونونو مهاجرتونو علاوه، د جهانی بانک د تخمین له رویه ۲۵۰ بلیونه ډالره نقدی تاوان سره یو ځای د خلکو ترمنځ د نفاق اچولو اورونو ته هم لمن ووهل شوه. روسان د دی ټولو خساراتو د تاوان پریکولو مجبوریت په غاړه لری.

له اوسنی خطرناک او پیچلی بحران څخه، چې په یو لنډ تعریف کې د ځایولو نه ده، د وتلو لپاره باید د خپلو بی وسیو او ناچاریو یو چاره وکړو تر څو چې د دومره قدرت خاوندان وګرځو شو په داسی ولاړ حالت په پښو ودرېږو. دا کار د دی لاندی دری گونو تدبیرونو د نیولو په مرسته ممکن ښکاري:

۱- د وحدتونو رامنځته کول او تنوع په وحدت کې ځایول دی. دا هغه تر ټولو مهم تدبیر ده چې د هغه له برکته به د جګړو او دښمنیو خونخواره لاره د مشورو او «جدال احسن» په قرآنی لاره بدله شی. یوه داسی لاره مطلب ته د رسیدلو کار آسانوی.

د هیواد په تاریخ کې هیڅکله د اوس په شان د منورو وطنپالو په ارادو او اعمالو کې د وحدتونو په ګټه دومره تنده، او نفاق پاللو په زیان دومره کرکه او نفرت ځای نه درلود. وحدتونه د شیر و خط په مرسته نه بلکه د یو بل د پیژندلو او نظریاتو د تبادلې له لارو ممکن ګرځی. د کانفیوچوس (کنفوسیوس) د انگیرنی له رویه د

از چکیده‌های اتاق فکر

پژوهشگر: غلام حیدر یکانه

نسبت زبان، فرهنگ و قدرت

دارد و با تعبیرهای فروید و لکان و دیگران حمایت می‌شود.

درست است که کلاسیک‌های جامعه‌شناسی نظیر مارکس، دورکیم، وبر... فرهنگ را به مثابه امر مثبت و معنابخش و میانجی ذهن و جهان و جامعه، ارج می‌نهادند، ولی کسانی نظیر لوی آلتوسر، فیلسوف فرانسوی در قرن بیستم که نظریه‌ی شرط بازتولید مارکس و استدراک او از ایدئولوژی را در این ساحت، انتقاد کرد، از ایدئولوژی تعریف نوینی داد و سعی کرد که فرهنگ را همچون ابزار سلطه به اثبات برساند.

آلتوسر برخلاف دریافت مارکس، گفت، بازتولید صورتبندی اجتماعی فقط با بازتولید مناسبات تولید میسر نمی‌شود. او خاطرنشان کرد که ایدئولوژی در بازتولید صورتبندی اجتماعی نقش برانده‌ای دارد.

نسبت زبان، فرهنگ و قدرت

امروز کمتر سخن از آن زبان و فرهنگی در میان است که فقط ناممکن‌های زندگی را ممکن می‌ساخت و میانجی عین و ذهن انسان و سختی‌های زندگی اجتماعی بود. آری، امروز نگاه غالب به زبان و فرهنگ، همان نگاه سوء ظن است. عالم پسااستعمار، فمینیسم، فاجعه‌ی فاشیسم و خطرهای نژادپرستی... انسان را به این حقیقت می‌رساند که زبان و فرهنگ، رنج می‌آفریند. لذا پرسش کانونی‌اش این شده که «فرهنگ با ما چه می‌کند؟» و پاسخی که می‌یابد این است که فرهنگ امری بیطرف نیست؛ با سرنوشت ما سروکار مستقیم دارد و در یک سخن، فرهنگ، رنج می‌آفریند. البته، این نظرگاه، پایگاه روانشناختی نیز

نخستین گام آلتوسر، تعریف ایدئولوژی، همچون تصویر خیالی در رابطه با فهم واقعیت زندگی بود. وی بلافاصله در این میان از خودش پرسید که آیا ایدئولوژی «خیالی» است یا «واقعیت»؟ و برای پاسخ دادن به این پرسش، نظرات موجود در این زمینه را به بررسی گرفت.

آلتوسر در این راستا، نسبت دادن ایدئولوژی آفرینی مصنوعی به پادشاهان مستبد و کشیشان را برای اغوای مردم، جدی تلقی نکرد. او توضیح فویرباخ را مبنی بر خیال‌ورزی آدمی و این که حتی خدا نیز صورت آدمی در خیال خود اوست، در بیان مقصدش، رسا ندانست و از تئوری «خودبیگانگی» مارکس نیز در کارکرد ایدئولوژی فراتر رفت.

آلتوسر که با ژاک لکان، روانشناس معروف فرانسوی دوستی داشت و اندیشه‌های او را می‌پسندید و از جانبی نیز به نظریه‌ی مدرن زبان‌شناسی آشنایی دقیقی داشت، برای افاده‌ی نظریه‌اش، مارکسیسم را با ساختارشناسی آشتی داد و با این تمهیدات قادر شد تعریف نوآیین خود را از ایدئولوژی تبیین نماید.

گفتنی است که لکان، سیر روان یا هستی آدمی را در سه بخش: امر واقع، امر خیالی و جهان نمادین پی گرفته است و با عنایت به ساختار زبان، خیالی بودن «من» را نیز به اثبات رساند و نشان داد که ارضای «میل» انسانی نیز با تبعیت از ساختار زبان، پیوسته تعلیق می‌شود و هرگز کمال و توقفی نمی‌شناسد.

آلتوسر می‌دانست که حتی اگر آن امر واقع که لکان در نظر گرفته بود، هم وجود داشته باشد، فقط به صورت زبانی (خیالی) قادر است برای ما آشکار گردد و بس.

وی در بیان برداشتش از ایدئولوژی به تز اولی یا تعریف نوآورانه‌اش، عناصر مهم دیگری نیز افزود و گفت:

ایدئولوژی مابه‌ازای/بازنمای عینی/مادی دارد و در ذیل این ادعا، «دستگاه ایدئولوژی»، «مناسک ایدئولوژی» و «سوژه» را معرفی کرد.

او خانواده، مهد کودک، مکتب، دانشگاه، رسانه، ورزشگاه‌ها، سندیکاها و نظایر این کانون‌ها را دستگاه ایدئولوژی نامید و رفتارهای ویژه هربخش را در زیر عنوان «مناسک» ایدئولوژی معرفی کرد و چگونگی تبدیل فرد به سوژه را نیز در دامنه‌ی ایدئولوژی به اثبات رساند.

آلتوسر با چنین مقدماتی تزه‌های مهمش را که بعداً مورد علاقه و پژوهشگر قرار گرفت به دست داد. وی گفت:

۱. هر عمل تنها توسط ایدئولوژی و در ایدئولوژی ممکن می‌شود و افزود که ما چیزی جز گفتمان نیستیم و فقط در گفتمان ممکن می‌شویم.

۲. ایدئولوژی تنها توسط فرد و برای فرد وجود دارد.

۳. ایدئولوژی افراد را تبدیل به سوژه می‌کند.

اگرچه بیانات نوآیین لوی آلتوسر در آغاز موجب خشم مارکسیست‌های رادیکال قرار گرفت، اما از طرف دیگران استقبال شد و نهایتاً چپ نو نیز به آنها بی‌تفاوت نماند.

باری، با تکیه بر این تزه‌های آلتوسر، فیلسوفان دیگر، پژوهش‌های ارزنده‌ای در رابطه با مسأله‌ی قدرت، اداره‌ی جامعه و مسأله‌ی خلق سوژه در این دستگاه به سر رسید و اعلام شد که جامعه مجموعه‌ای از سوژه‌ها است، نه افراد. میشل فوکو، فیلسوف دیگر فرانسوی، در ذیل بحث «سوژه» نشان داد که قدرت‌های مدرن، سرکوب نمی‌کنند، بل برای حفظ جایگاه خود بیشتر به تولید گفتمان و سوژه می‌پردازند و بدینگونه، عملاً گرانیگاه قدرت به ساحت فرهنگ و زبان منتقل گردید.

لندن، سیزدهم فروری ۲۰۲۲

از چکیده های اتاق تفکر افغانها

پژوهشگر: همایون تاج

وحدت ملی

مسئله وحدت ملی در افغانستان: چالش ها و راه حل ها

مقدمه

وحدت ملی یکی از ستونهای اساسی ثبات، پیشرفت و همزیستی در هر کشور به شمار می رود. وحدت ملی به معنای اتحاد و همبستگی تمام اقوام، گروه های قومی، زبانی و مذهبی در یک کشور با وجود داشتن هویتی مشترک است. این پدیده به این معناست که همه شهروندان، صرف نظر از تفاوت های شان، از حقوق و مزایای یکسانی برخوردار بوده و به جای تفرقه و نفاق، انسجام و هماهنگی وجود دارد.

در افغانستان، کشوری با پیشینه تاریخی غنی، اقوام متنوع، زبان ها، فرهنگ ها و مذاهب مختلف، موضوع وحدت ملی همواره یک مسئله مهم و در عین حال چالش برانگیز بوده است. تحقق وحدت ملی در این سرزمین، نه تنها نیازمند سیاست های عادلانه و مشارکت محور است، بلکه مستلزم تغییر نگرش های اجتماعی و فرهنگی نیز می باشد.

====

چالش های موجود در برابر وحدت ملی افغانها

۱. تفرقه قومی و تبعیض ساختاری:

یکی از جدی ترین چالش ها، تنش ها و اختلافات میان اقوام مختلف افغانستان از جمله پشتون، تاجیک، هزاره، ازبک و سایر اقلیت هاست. این اختلافات در برخی موارد، توسط سیاستمداران برای اهداف شخصی یا گروهی دامن

زده شده اند. با دریغ، تبعیض ساختاری حاکمیت ها در تاریخ معاصر افغانستان همچون سیاست رسمی دولتها بکار گرفته شده است.

۲. خودگرایی مذهبی و فرقه ای:

وجود تفاوت های مذهبی (سنی، شیعه و سایر فرق اسلامی) نیز گاه منجر به ایجاد بی اعتمادی، تبعیض و حتی خشونت شده که این امر به تضعیف وحدت ملی انجامیده است.

۳. زبان و مسائل هویتی:

اختلاف بر سر زبان رسمی، زبان آموزشی، یا زبان رسانه ها همواره یکی از محورهای اختلاف بوده است. برخی گروه ها احساس می کنند زبان یا هویت شان نادیده گرفته می شود.

۴. گرایش های منطقه ای و جغرافیایی:

تمرکز قدرت و منابع در پایتخت یا مناطق خاص، موجب نارضایتی و حس محرومیت در مناطق دورافتاده یا حاشیه ای شده است.

۵. ضعف در نظام آموزش و رسانه:

کمبود محتوای آموزشی و رسانه ای که بر همگرایی ملی و پذیرش تفاوت ها تأکید داشته باشد، یکی دیگر از موانع اصلی در تقویت وحدت ملی است.

==

برگزاری نشست‌های منظم و رسمی میان رهبران قومی، مذهبی و نخبگان فکری برای بحث در مورد دغدغه‌های مشترک و راه‌حل‌های همگرایانه.

۲. فدرالیسم یا تمرکززدایی واقعی:

ایجاد ساختارهایی که به مناطق مختلف قدرت بیشتری برای اداره امور خود بدهد، می‌تواند حس مالکیت و مشارکت را در سطح ملی افزایش دهد.

۳. ایجاد نهادهای نظارتی برای تضمین حقوق اقلیت‌ها:

نهادهایی که مسئول نظارت بر رفتار دولت و حفاظت از حقوق اقلیت‌ها باشند، می‌توانند به کاهش بی‌اعتمادی کمک کنند.

۴. برگزاری کارزارهای آگاهی عمومی:

با استفاده از ابزارهای رسانه‌ای، فرهنگی و هنری، می‌توان ذهنیت جامعه را به سوی همگرایی و همبستگی ملی سوق داد.

۵. حمایت از جوانان و نخبگان در طرح‌های ملی:

جوانان به عنوان نیروی محرک جامعه، اگر به صورت برابر و بدون تبعیض در برنامه‌های ملی سهیم گردند، می‌توانند حامل پیام وحدت در سطح گسترده باشند.

==

استنتاج

تحقق وحدت ملی در افغانستان نیازمند عزم ملی، اصلاحات عمیق در ساختارهای سیاسی و فرهنگی، و مشارکت فعال مردم است. با عبور از مرزهای قومی، مذهبی، زبانی و منطقه‌ای، و تمرکز بر ارزش‌های مشترک انسانی، دینی و ملی، می‌توان افغانستانی متحد، قوی و پایدار ساخت که در آن همه شهروندان، فارغ از هر نوع تمایز، احساس برابری و همدلی کنند.

==

چگونه با گرایش‌های خودگرایی کنار بیاییم؟

برای کنار آمدن با گرایش‌های خودگرایانه قومی، مذهبی، زبانی و منطقه‌ای، باید از دو مسیر فرهنگی و سیاسی اقدام شود:

۱. ترویج فرهنگ مدارا، تحمل و پذیرش دیگران:

آموزش در خانواده، مدرسه و رسانه‌ها باید بر پذیرش تفاوت‌ها، احترام به اقوام و ادیان دیگر و تقویت هویت ملی مشترک تأکید داشته باشد.

۲. تعریف یک هویت ملی فراگیر:

ایجاد احساس تعلق مشترک از طریق بازتعریف هویت ملی که همه اقوام، مذاهب و مناطق را در بر گیرد، می‌تواند زمینه‌ساز وحدت حقیقی باشد.

۳. تقویت عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه منابع:

اگر شهروندان کشور احساس کنند که در نظام سیاسی و اقتصادی سهم برابر دارند، زمینه‌های بی‌اعتمادی قومی یا منطقه‌ای کاهش خواهد یافت.

۴. ایجاد مشارکت گسترده در تصمیم‌گیری‌ها:

حضور نمایندگان تمام اقوام و گروه‌ها در ساختارهای تصمیم‌گیر، مانند دولت، پارلمان و شوراهای، می‌تواند از انحصار و تبعیض جلوگیری کند.

۵. اصلاح سیاست‌های آموزشی و رسانه‌ای:

محتوای درسی و رسانه‌ای باید در راستای تقویت تفاهم میان اقوام و ارزش‌های مشترک ملی طراحی شود، نه در خدمت ترویج تعصب یا یک‌جانبه‌گرایی.

==

راه‌حل‌های ممکن برای تقویت وحدت ملی

۱. گفتگوی ملی بین اقوام و گروه‌ها:

نقش تاریخ سیاسی و اشغال خارجی در تضعیف وحدت ملی
افغان‌ها (به روایت مستندات تاریخی)

۱. حاکمیت‌های ایدئولوژیک چپ‌گرا و راست‌گرا

الف) چپ‌گرایان - حزب دموکراتیک خلق افغانستان
(PDPA) ۱۳۵۷-۱۳۷۱ (۱۹۷۸-۱۹۹۲) /

• در ۷ ثور ۱۳۵۷، حزب دموکراتیک خلق افغانستان با
گرایش مارکسیستی-لنینیستی، طی کودتایی نظامی، دولت
محمد داوود خان را سرنگون ساخت.

• این حزب در ابتدا با دو جناح "خلق" و "پرچم" دچار
اختلافات داخلی شدید بود.

• اصلاحات رادیکال مانند اصلاحات اراضی، تضعیف

نقش علما، و نادیده گرفتن سنت‌های مذهبی و قومی و
اعمال فشار علیه آنها، موجب نارضایتی گسترده در روستاها
شد.

• نتیجه این سیاست‌ها:

• شورش‌های گسترده در هرات، غزنی، بدخشان، پکتیا و
سایر ولایات.

• بروز اختلافات قومی-ایدئولوژیک میان مردم و دولت.

ب) راست‌گرایان مجاهد (دولت مجاهدین، ۱۳۷۱-۱۳۷۵
/ ۱۹۹۲-۱۹۹۶)

• پس از فروپاشی رژیم دکتر نجیب‌الله، حکومت

مجاهدین به رهبری برهان‌الدین ربانی (جمعیت اسلامی)
تشکیل شد.

• اما به‌جای ایجاد یک حکومت ملی فراگیر، تنش‌های

شدید بین گروه‌های مجاهدین، مانند حزب اسلامی (به

رهبری گلب‌الدین حکمتیار) حزب وحدت اسلامی (شیعیان

هزاره)، اتحاد اسلامی (به رهبری سیاف)، جنبش ملی (به

رهبری دوستم) و حزب جمعیت اسلامی (به رهبری برهان

الدین ربانی) - شورای نظار (به رهبری مسعود) آغاز شد.

• نتیجه: آغاز جنگ داخلی کابل (۱۳۷۱-۱۳۷۵) (که در
آن بیش از ۷۰ هزار غیرنظامی جان باختند، زیرساخت‌های
شهری و اعتماد میان اقوام از بین رفت.

۲. جنگ‌های داخلی و تجزیه عملی کشور

• در بازه زمانی ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۰، افغانستان عملاً به چند
حوزه نفوذ قومی-سیاسی تقسیم شد:

• شمال و شمال‌شرق در کنترل نیروهای احمدشاه مسعود
و ژنرال دوستم.

• مرکز به شکل چندپارچه، در اختیار نیروهای احمدشاه
مسعود، حزب اسلامی حکمتیار، حزب اتحاد اسلامی سیاف و
حزب وحدت اسلامی عبدالعلی مزاری.

• جنوب و شرق در کنترل طالبان (پس از ظهورشان در
سال ۱۳۷۳).

• در نبود دولت مرکزی قدرتمند و ملی، هویت‌های
محلی و قومی تقویت شدند و «ملت افغان» به مفهومی
شعاری تبدیل گردید.

۳. اشغال ارتش سرخ شوروی (۱۳۵۸-۱۳۶۷) / ۱۹۷۹-۱۹۸۹

• در شب ۶ جدی ۱۳۵۸، نیروهای شوروی با حدود ۱۰۰
هزار سرباز وارد افغانستان شدند؛ دولت حفیظ‌الله امین را
سرنگون و ببرک کارمل را بر سر قدرت آوردند.

• این اشغال نظامی، نخستین مداخله مستقیم یک
ابرقدرت در تاریخ مدرن افغانستان بود.

• مقاومت گسترده مردمی در قالب جهاد مسلحانه، با
حمایت مالی و تسلیحاتی آمریکا، عربستان، شیخ نشین‌های
خلیج فارس و پاکستان، به راه افتاد.

• پیامدها:

• بیش از ۱.۵ میلیون کشته و مجروح.

• مهاجرت حدود ۵ میلیون افغان به پاکستان و ایران.

روند شکل‌گیری یک «هویت ملی مشترک» با موانع جدی روبه‌رو شود. تمرکز بر «هویت‌های خرد» (قومی، مذهبی، زبانی) جایگزین احساس تعلق به یک ملت واحد و هویت ملی شد. این گذشته پیچیده، برای ساخت آینده‌ای مبتنی بر وحدت و همبستگی ملی، نیازمند بازنگری بنیادی، صادقانه و اقدامات اساسی در حوزه‌های عدالت، شمولیت سیاسی، آموزش، و آشتی ملی است.

جمع‌بندی

با مرور تاریخ معاصر افغانستان، روشن می‌شود که بحران وحدت ملی نه تنها به ساختار اجتماعی قبیله‌ای جامعه افغانی بستگی دارد، بلکه ریشه در چند دهه منازعه ایدئولوژیک، مداخلات خارجی، ساختارهای ناکارآمد سیاسی و بی‌عدالتی اجتماعی دارد. امروز اگرچه خاطرات تلخ آن سال‌ها هنوز زنده‌اند، اما با بازنگری صادقانه، آموزش تاریخی واقعی، و تلاش برای آشتی و عدالت، هنوز می‌توان پایه‌های وحدت ملی را بازسازی کرد.

==--==

نقش مداخلات خارجی، به‌ویژه کشورهای همسایه، در تخریب وحدت ملی افغانستان

افغانستان، به دلیل موقعیت جیوپلیتیکی خاص خود در قلب آسیا، همواره محل تقاطع منافع قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی بوده است. کشورهای همسایه، به‌ویژه پاکستان، ایران، هند، چین، و تا حدودی کشورهای آسیای مرکزی، نقش‌های مستقیم و غیرمستقیم در تحولات افغانستان ایفا کرده‌اند. متأسفانه، در بیشتر موارد این مداخلات، به‌جای کمک به ثبات و وحدت ملی، موجب تشدید اختلافات داخلی، تضعیف نهادهای ملی، و رشد وابستگی‌های قومی، مذهبی و سیاسی شده‌اند.

نقش هر کشور به صورت جداگانه

۱. پاکستان: مسأله خط فرضی دیورند و حمایت از گروه‌های مسلح و سیاست عمق استراتژیک

• تخریب تمام زیرساخت‌های اقتصادی.

• رشد احساسات ضد روسی و تقویت هویت اسلامی-جهادی.

• تضعیف نهادهای سنتی همبستگی قومی و محلی.

۴. اشغال ایالات متحده و ناتو (۱۳۸۰-۱۴۰۰) (2001-2021)

ورود:

• پس از حملات ۱۱ سپتامبر، در ۷ اکتبر ۲۰۰۱، ایالات متحده عملیات «آزادی پایدار» را آغاز کرد و رژیم طالبان را ظرف چند هفته سرنگون نمود.

• کنفرانس بن (دسامبر ۲۰۰۱) چارچوب دولت موقت جدید را بنا گذاشت، اما بدون مشارکت نمایندگان طالبان و برخی گروه‌های قومی مؤثر.

ساختار دولت جدید:

• دولت موقت به ریاست حامد کرزی و سپس دولت جمهوری اسلامی، عملاً به سهمیه‌بندی قومی قدرت تبدیل شد.

• در حالی که پشتون‌ها در رأس دولت بودند، اقوام دیگر در نهادهای امنیتی و پارلمان نقش‌های متغیر داشتند.

نارسایی‌ها:

• فساد اداری گسترده، وابستگی شدید مالی به کمک‌های بین‌المللی، ناکامی در ایجاد عدالت قومی و اجتماعی، و عدم توسعه متوازن، منجر به بی‌اعتمادی روزافزون شد.

• طالبان، که خود را نماینده مظلومیت قومی و مذهبی معرفی می‌کردند، از این شرایط برای بازگشت استفاده کردند.

۵. تأثیر بلندمدت این تحولات بر وحدت ملی

همه این تحولات - از حکومت‌های ایدئولوژیک تا جنگ‌های داخلی و اشغال‌های خارجی - باعث شدند که

• مسأله خط فرضی دیورند

مسأله خط دیورند صرفاً یک مناقشه مرزی نیست، بلکه ریشه در تاریخ استعمار، هویت قومی و سیاست منطقه‌ای دارد.

○ منشأ تاریخی:

در سال ۱۸۹۳ میلادی، توافق‌نامه‌ای میان امیر عبدالرحمن خان (پادشاه افغانستان) و سر مورتیمر دیورند (Sir Mortimer Durand)، نماینده دولت استعمارگر بریتانیا در هند، امضا شد. هدف بریتانیا از این توافق، مشخص‌سازی مرز میان «افغانستان» و «هند بریتانیایی» بود تا از نفوذ روسیه تزاری در منطقه جلوگیری شود.

○ ماهیت توافق:

توافق دیورند یک توافق مرزی اداری و سیاسی موقت میان دولت افغانستان و حکومت هند بریتانیایی بود، نه یک معاهده میان دو کشور مستقل. این خط حدود ۲،۶۴۰ کیلومتر طول دارد و از شمال بدخشان تا جنوب بلوچستان امتداد می‌یابد.

○ تقسیم اقوام:

این مرز عملاً قوم پشتون و بلوچ را به دو بخش تقسیم کرد؛ بخشی در قلمرو افغانستان و بخشی در قلمرو هند بریتانیایی (بعدها پاکستان). این تقسیم قومی تا امروز منبع اختلاف، بی‌اعتمادی و احساس بی‌عدالتی میان دو سوی مرز بوده است.

تا زمانی که راه‌حلی عادلانه و مورد پذیرش هر دو طرف — به‌ویژه با در نظر گرفتن خواست مردم دو سوی مرز — پیدا نشود، این موضوع همچنان یکی از عوامل اصلی بی‌اعتمادی و بی‌ثباتی در روابط افغانستان و پاکستان باقی خواهد ماند.

• حمایت تاریخی از مجاهدین:

پاکستان از همان سال‌های نخست تشکیل خود بنا بر عوامل مختلف، عمدتاً مسأله خط دیورند با افغانستان روابط دوستانه نداشت. در دوران جهاد علیه ارتش سرخ، پاکستان با همکاری سازمان اطلاعات نظامی خود (ISI)، مسیر اصلی تجهیز و تسلیح مجاهدین بود. این کمک‌ها غالباً بر اساس تعلقات قومی و مذهبی صورت می‌گرفت و موجب شکل‌گیری گروه‌های وابسته به خارج شد.

○ پروژه طالبان (از ۱۹۹۴/۱۳۷۳):

طالبان با حمایت مستقیم پاکستان شکل گرفتند. هدف استراتژیک این حمایت، دستیابی به «عمق استراتژیک» در برابر هند و کنترل بخشی از سیاست داخلی افغانستان بود. این گروه عمدتاً از قوم پشتون تشکیل شده و سبب تشدید حساسیت اقوام دیگر گردید.

○ پناه‌دادن به رهبران طالبان و گروه‌های شورشی:

رهبران طالبان و شبکه حقانی برای سال‌ها در پاکستان اقامت داشتند. این وضعیت باعث شد بخشی از مردم افغانستان، به‌ویژه اقوام غیرپشتون، نسبت به نیت پاکستان در قبال وحدت ملی افغان‌ها بدبین شوند.

==--==

۲. ایران: حمایت از گروه‌های شیعی و نفوذ فرهنگی-سیاسی

○ حمایت از حزب وحدت اسلامی (دهه ۷۰):

ایران در دوران جنگ داخلی و مقاومت علیه طالبان، از گروه‌های شیعی به‌ویژه حزب وحدت حمایت گسترده نظامی و مالی نمود. این حمایت‌ها اگرچه در قالب مبارزه با افراط‌گرایی سنی ارائه شد، اما موجب تقویت هویت‌گرایی مذهبی در میان هزاره‌ها گردید.

○ نفوذ فرهنگی از طریق رسانه، آموزش، و نهادهای مذهبی:

در سال‌های اخیر، ایران با راه‌اندازی مدارس دینی، شبکه‌های تلویزیونی و فرهنگی، تلاش کرده بر افکار عمومی

تأثیر بگذارد. این نوع نفوذ، در برخی موارد، موجب دوگانگی هویتی و وابستگی فرهنگی شده است.

○ حمایت از گروه‌های شبه‌نظامی جدید مانند فاطمیون:

هزاران جوان افغان توسط ایران برای جنگ در سوریه تحت عنوان لشکر فاطمیون استخدام شدند. این سیاست، پیامدهای امنیتی و اجتماعی سنگینی برای وحدت داخلی افغانستان داشته است.

==

۳. هند: روابط استراتژیک با دولت‌های مرکزی و تضاد با

پاکستان

○ سرمایه‌گذاری در پروژه‌های زیربنایی و آموزش:

هند برخلاف سایر کشورها، عمدتاً از دولت‌های مرکزی حمایت کرده است، اما حمایت آشکار از برخی گروه‌ها (به‌ویژه در شمال کشور) موجب حساسیت پاکستان و تقویت فضای تقابل منطقه‌ای در داخل افغانستان شده است.

○ تنش هند-پاکستان، برون‌ریزی (عامل بیرونی) در داخل افغانستان:

رقابت‌های جیوپلیتیک هند و پاکستان، افغانستان را به میدان غیررسمی این تنش تبدیل کرده است. هر جناح داخلی که با یکی از این کشورها روابط نزدیکی داشته، از سوی جناح دیگر مورد اتهام وابستگی قرار گرفته است.

==

۴. سایر کشورها (چین، روسیه، آسیای مرکزی): مداخله

غیرمستقیم

○ چین:

نگران نفوذ افراط‌گرایی اسلامی به سین‌کیانگ است. چین با طالبان و برخی جناح‌ها در تماس بوده اما نقش مستقیمی در سیاست قومی افغانستان ندارد، هرچند پروژه‌های اقتصادی‌اش در مناطق خاص باعث نابرابری توسعه شده‌اند. این پروژه‌ها تاکنون موثریتی در توسعه اقتصاد پایدار در افغانستان نداشته است.

○ روسیه و آسیای مرکزی:

نگرانی از نفوذ تروریسم، قاچاق مواد مخدر، و مهاجرت غیرقانونی، روسیه را به حامی برخی گروه‌های ضدطالبانی (مانند احمد مسعود) تبدیل کرده بود. این حمایت‌ها می‌توانند زمینه‌ساز بازتولید رقابت‌های قومی شوند.

اما، بنابر رقابت‌های بزرگ جهانی و منافع استراتژیک روسیه با چرخش ۱۸۰ درجه‌ای نخستین کشوری بود که حاکمیت طالبان را به رسمیت شناخت.

==

۵. پیامدهای مداخلات خارجی بر وحدت ملی

افغانستان

○ تقویت هویت‌های قومی، مذهبی و فرقه‌ای کشورهای خارجی عمدتاً بر اساس تعلقات قومی و مذهبی گروه‌ها را حمایت کرده‌اند، نه بر مبنای منافع ملی افغانستان.

○ وابستگی گروه‌های داخلی به بازیگران خارجی این وابستگی موجب رقابت، بی‌اعتمادی و تقابل داخلی شده است.

○ تضعیف دولت مرکزی حمایت‌های خارجی از گروه‌های شبه‌نظامی یا مناطق خاص، اقتدار دولت ملی را فرسوده و غیرمتوازن کرده است.

○ جنگ نیابتی (Proxy War) افغانستان به میدان جنگ نیابتی میان قدرت‌های

منطقه‌ای بدل شده، بدون اینکه منافع ملی‌اش تأمین شود.

==--==

سطوح نخبگان نیز نفوذ کرده و مانعی جدی در مسیر همگرایی ملی به‌شمار می‌رود.

◆ خلاصه کلام:

در طول چهار دهه گذشته، مداخلات خارجی، به‌ویژه از سوی کشورهای همسایه، به جای تسهیل روند ملت‌سازی، به تشدید بحران هویت، وابستگی جناح‌ها، و بی‌ثباتی ساختاری منجر شده‌اند. تا زمانی که افغانستان به‌عنوان یک کشور مستقل، سیاست خارجی متوازن و مبتنی بر منافع ملی خود را نداشته باشد، و کشورهای همسایه نیز دست از نگاه ابزاری به افغان‌ها برندارند، وحدت ملی در معرض تهدید دائمی باقی خواهد ماند. برای بیرون رفت از این وضعیت، راهکارهایی چون گفتمان منطقه‌ای مشترک، سیاست خارجی بی‌طرفانه، تقویت دولت ملی مستقل و آموزش عمومی در برابر نفوذ خارجی ضروری است.

==--==

نقش اتاق تفکر افغان‌ها در ایجاد وحدت ملی

وحدت ملی در افغانستان، به‌ویژه در سال‌های جنگ داخلی و در اثر مداخلات خارجی، به‌شدت آسیب دیده است. بحران بی‌اعتمادی آن‌چنان عمیق و فراگیر شده که هرگونه حرکت سیاسی، مدنی، اجتماعی و حتی فرهنگی را در جامعه تحت تأثیر قرار داده است. این بی‌اعتمادی تا

در چنین وضعیتی، نگاه‌ها به سوی افراد، گروه‌ها و نهادهایی معطوف است که هنوز در گرداب خودمحموری قومی، زبانی یا مذهبی غرق نشده‌اند؛ کسانی که مسأله افغانستان را در سطح ملی تحلیل می‌کنند و راه حل را در تحقق وحدت ملی و تأمین منافع ملی می‌جویند.

اتاق تفکر افغان‌ها یکی از همین نهادهای فکری و پژوهشی است که بر محور منافع ملی، در راستای تدوین اندیشه و تفکر ملی فعالیت می‌کند. این نهاد تلاش دارد تا با گردآوردن نخبگان فکری، سیاسی و مدنی، زمینه‌ای برای گفتمان ملی فراهم کند.

با آن‌که گاه‌گاهی نشانه‌هایی از بقایای وابستگی‌های ایدئولوژیک، سازمانی یا گرایش‌های قومی، زبانی و مذهبی در میان برخی از اعضای شرکت‌کننده در جلسات اتاق تفکر مشاهده می‌شود، اما بدون تردید، تلاش‌های این نهاد در جهت تولید اندیشه ملی و تقویت رویکرد مبتنی بر منافع کلان کشور، تأثیرات مثبتی در فرآیند وحدت ملی بر جای خواهد گذاشت.

سازمان های مالی و پولی بین المللی

سیمان های منطقه ای

همکاری منطقه ای برای توسعه (Regional Cooperation for Development) را به وجود آوردند. این پیمان در حالی صورت گرفت که تشکیل سازمان های منطقه ای به منظور تامین صلح و امنیت مناطق مختلف جهان از اهمیت ویژه ای برخوردار بود.

پس از برقراری کنفرانس توسعه و تجارت وابسته به سازمان ملل متحد (انکتاد) در ۲۳ مارچ ۱۹۶۴ و تعیین دهه ۱۹۶۰ به عنوان دهه توسعه و عمران کشورهای در حال توسعه این همکاری ها در جهت وحدت و رشد صنایع و تجارت سرعت یافت.

اهداف عمده همکاری عمران منطقه ای، آزادسازی تجارت از طریق انعقاد توافقنامه های تجاری، اجرای پروژه های اقتصادی مشترک، مطالعه برای بهبود راه های ارتباطی میان

سازمان همکاری اقتصادی (اكو)

Economic Corporation Organisation- ECO

تاریخچه تاسیس سازمان همکاری اقتصادی (اكو) به دهه ۱۹۵۰ بر می گردد. در سال ۱۹۵۵ پیمان بغداد به وجود آمد که امضا کنندگان آن کشورهای ترکیه، پاکستان، ایران، عراق، امریکا و انگلستان بودند و هدف از آن جلوگیری از پیشرفت های احتمالی شوروی (سابق) در شرق میانه بود.

سه سال بعد، عراق از این پیمان کناره گیری کرد و این پیمان با نام جدید سازمان پیمان مرکزی (سنتو) Central Treaty organisation به فعالیت ادامه داد. سنتو به طور عمده اهداف نظامی را تعقیب می کرد و لذا سه عضو اصلی آن یعنی ایران، پاکستان و ترکیه اتحادیه جدیدی را با عنوان

سه کشور عضو (اعم از زمینی، هوایی و دریایی) و انجام سرمایه‌گذاری‌های مشترک بویژه در بخش حمل و نقل بود.

نیروی کار بر اساس اقتصاد مبتنی بر بازار در میان کشورهای عضو تأکید شد.

همکاری عمران منطقه‌ای، در سال ۱۹۶۵ به طور رسمی کار خود را با دایر ساختن دبیرخانه‌اش در تهران آغاز کرد و در نخستین دهه فعالیت خود، پر کار بود و توانست پروژه‌های مختلفی را در زمینه‌های آزادسازی تجاری و سرمایه‌گذاری مشترک در بخش‌های صنعتی، مالی و حمل و نقل اجرا کند؛ البته این همکاری، در بخش آزادسازی تجارت در درون منطقه موفقیت زیادی کسب نکرد، زیرا نتوانست دستورالعمل قابل قبولی برای رونق تجارت میان بنیانگذاران تدوین کند. از سوی دیگر سازمان همکاری عمران منطقه‌ای نتوانست شیوه‌ای را برای تحرک منابع در منطقه به وجود آورد. در نتیجه دستاوردهای آن با وجود اجرای پروژه‌های مشترک صنعتی، مالی و حمل و نقل در خور توجه نبود.

در نشست‌های نوبتی اکو (استانبول جولای ۱۹۹۳- دومین و اسلام آباد، مارچ ۱۹۹۵- سومین) با یادآوری قرابت دیرینه فرهنگی و تاریخی مردم کشورهای عضو، بر ارتقای رفاه اجتماعی و اقتصادی مردم منطقه از طریق افزایش همکاری‌های مشترک و همچنین بر اصول همکاری‌های مندرج در بیانیه اولین اجلاس سران اکو در تهران و بیانیه اجلاس سران کشورهای منطقه در عشق آباد تأکید کردند. همچنین، به منظور دستیابی به رشد اجتماعی، اقتصادی و بهبود کیفیت زندگی جمعیت میلیونی منطقه اکو و با توجه با تغییرات سریع شرایط اقتصادی منطقه‌ای و بین المللی، توافقی‌های تازه‌ای میان اعضا به عمل آمد. امضای موافقتنامه‌های تجارت ترانزیت، تسهیل صدور رویداد (ویزا) برای بازرگانان، اساسنامه شرکت کشتیرانی اکو، موافقتنامه بانک تجارت و توسعه اکو، یادداشت تفاهم شرکت بیمه اتکایی اکو، موافقتنامه تأسیس خطوط هوایی اکو، منشور بنیاد علمی اکو، منشور موسسه فرهنگی اکو، یادداشت تفاهم همکاری بین اکو برنامه توسعه سازمان ملل متحد (UNDP) و یادداشت تفاهم همکاری بین اکو و برنامه کنترل مواد مخدر سازمان ملل متحد، دستاورد چهارمین اجلاس سران در عشق آباد در ثور ۱۳۷۵ (۱۹۹۶) بود. با وجود چنین توافقی‌هایی مناسبات اقتصادی میان اعضای اکو در حد قابل قبول توسعه نیافته است.

علل عدم موفقیت کشورهای عضو

اکو چندان وزنه جهانی از نظر اقتصادی به‌شمار نمی‌رود؛ و اکنون، با وجود گذشت ۳۳ سال از آغاز مجدد فعالیت سازمان همکاری‌های اقتصادی اکو، و ۲۵ سال از افزایش اعضای آن به ۱۰ کشور، ارزیابی عملکرد این سازمان مورد اختلاف است. اکو هرگز نتوانست به نقش بزرگی در رشد تجارت جهانی دست پیدا کند، و آزادسازی اقتصادی و خصوصی‌سازی نیز در اکثر کشورهای عضو، به آن معنایی که نظریه‌پردازان اقتصادی از آن یاد کرده‌اند، همچنان چیزی شبیه به یک افسانه است.

در کنفرانس سران «همکاری عمران منطقه‌ای» در ۲۹ و ۳۰ سرطان ۱۳۴۳ (۱۹۷۶) در ترکیه، توافقی‌های جدیدی با عنوان «موافقتنامه از میر» میان سه کشور عضو به دست آمد؛ اما به لحاظ بروز تغییرات مهم سیاسی در کشورهای عضو این پیمان، مفاد موافقتنامه از میر به تصویب اعضا نرسید و تا اواسط دهه ۱۹۸۰ این وضعیت باقی ماند.

در سال ۱۹۸۵، با تغییرات سیاسی و رکود نسبی در فعالیت‌های آن در برخی از کشورهای عضو، پیمان همکاری عمران منطقه‌ای با نام جدید «سازمان همکاری اقتصادی» (اکو) حیات خود را از سر گرفت.

پس از فروپاشی شوروی، در سال ۱۹۹۲ هفت کشور دیگر منطقه شامل افغانستان، جمهوری آذربایجان، قزاقستان، ترکمنستان، قرقیزستان، ازبکستان و تاجیکستان نیز به سازمان اکو پیوستند. این سازمان هم اکنون با ده عضو، حدود ۴۸۰ میلیون جمعیت و ۸۶۲۰۶۹۷ کیلومتر مربع وسعت کشورها، امکانات نفت و گاز و صنعت در اختیار دارد.

در نشست ترکیه در سال ۱۹۹۳ دورنمای بلندمدت فعالیت اکو طراحی شد که در آن به تحرک منابع طبیعی و

عدم موفقیت کشورهای عضو این سازمان در تداخل منافع، اختلافات سیاسی اعضا، وضعیت متفاوت نظام اقتصادی کشورهای عضو، نامتوازن بودن سطح اقتصاد کشورها، دخالت‌های فرا منطقه ای است. بهترین کمکی که اعضای سازمان می‌توانند به اکو بنمایند، تعهد عملی به دورنگاه داشتن سازمان از تنش‌ها و رقابت‌های سیاسی است. نقطه ضعف گسترش همکاری‌ها نبود روابط بین‌المللی مناسب میان این کشورهاست. البته گفته می‌شود که بسیاری از سازمان‌ها و ساز و کارهای بین‌المللی از جمله سازمان ملل، اتحادیه اروپا، آسه‌آن، اتحادیه عرب و غیره با مشکلات و موانع بسیاری روبرو هستند، در نتیجه شاید بتوان گفت که در مجموع اکو در وضعیت بهتری قرار دارد.

اهمیت جیوپلیتیکی اکو

موقعیت ویژه جغرافیایی و همبستگی تاریخی کشورهای اکو از دیر باز مورد توجه سران کشورهای عضو و نیز گردانندگان سیاست‌های بین‌المللی بوده است. بیشتر کشورهای عضو اکو در مسیر راه‌های مبادلاتی چند هزار ساله نظیر راه ابریشم قرار گرفته اند. همبستگی دوباره این کشورها یک نیاز طبیعی است و چنان موقعیتی را به وجود خواهد آورد که تقریباً در هیچ نقطه دیگر جهان شبیه آن از نظر استراتژیک مبادلات تجاری وجود ندارد.

این منطقه در چهار راه اتصال بازارهای شرق و غرب و شمال و جنوب کره زمین قرار گرفته است. از سوی شرق، بازار ۱.۵ میلیاردی چین، کوریا، جاپان و سایر کشورهای جنوب غربی آسیا مستقیماً در دسترس این سازمان قرار دارند. شبه قاره هند و قاره آفریقا در گُل بدون هیچ مانعی از نظر دسترسی در جنوب این منطقه قرار دارند، و آبراه خلیج فارس و اوقیانوس هند امکان حمل کالا را از راه دریا و با صرفه بسیار اقتصادی در منطقه اکو قرار می‌دهند.

شرق میانه عربی، اروپای غربی و شرقی و حوزه مدیترانه از طریق مرزهای شرقی این سازمان قابل دسترسی هستند. روسیه نیز از طریق بحیره کسپین و هم از طریق راه‌های مبادلاتی واقع در طرفین کسپین یک موقعیت کم نظیر را در

اختیار این منطقه قرار می‌دهد. از سوی دیگر کشورهای تازه استقلال یافته واقع در شرق بحیره کسپین شامل ترکمنستان، ازبکستان، تاجیکستان و قرقیزستان با پیوستن به اکو به کلی از انزوا خارج شده و به تمام بازارهای شرق و جنوب این منطقه دسترسی پیدا می‌کنند. متقابلاً کشورهای اصلی اکو از طریق این جمهوری‌ها می‌توانند مبادلات خود را به کشورهای چین، و ماورای آن گسترش دهند.

برای انتقال نفت کشورهای آسیای میانه از مسیرهای دیگر نیاز به احداث خطوط لوله جدید است، در حالی که ایران می‌تواند بدون صرف هزینه سنگین بیش از ۷۱۰ هزار بشکه نفت وارد شده از کشورهای تولید کننده نفت در آسیای مرکزی و قفقاز را در پالایشگاه‌های خود تصفیه کند و مسیر دهد.

سازمان تجارت جهانی از اکو به عنوان یکی از ترتیبات عمده تجاری در کنار سازمان‌های آپک، آسه آن، نفتا و ... یاد کرده است. در جدول مربوط به مشخصات اتحادیه‌های اقتصادی منطقه‌ای جهان نیز سازمان اکو به عنوان بزرگترین مجمع اقتصادی در شرق میانه ترسیم شده است.

بررسی عوامل موثر در گسترش همکاری میان اعضا و توانمندی‌های موجود و نیز موانع کار ضرورت دارد. در یک بررسی اجمالی می‌توان گفت زمینه‌های مساعدی برای گسترش همکاری‌های اقتصادی در اکو وجود دارد که عبارتند از موقعیت جغرافیایی، ضرورت‌های سیاسی و امنیتی، مقتضیات بین‌المللی و مشترکات تاریخی و فرهنگی و مذهبی. از سوی دیگر اکو به بازار شرق آسیا با بیش از ۱.۵ میلیارد مصرف کننده، شبه قاره هند و قاره آفریقا از طریق آبراه‌های خلیج فارس و اوقیانوس هند راه دارد که می‌تواند در گسترش مبادلات بازرگانی کشورهای عضو و توجیه سرمایه‌گذاری‌های مشترک، موثر باشد.

ادامه دارد

حضور هستی

کریشا مورتی

پاداش به هر شکلی که باشد بسیار ارضاءکننده و لذت بخش است، مخصوصاً پاداش به اصطلاح معنوی‌ای که در ازای ترک دنیا و افتخارات و مزایای دنیوی انتظار حصول آن می‌رود. یا هنگامی که انسان نتوانسته است در امور دنیوی چندان موفقیتی حاصل کند، بسیار لذت بخش است که خود را وابسته به یک تشکیلات معنوی و عرفانی نماید- بخصوص که مرشد تشکیلات به عنوان یک انسان متعالی قلمداد شده باشد- که در آن صورت فرد خود را عضوی از یک تیم می‌داند که دارد برای یک آرمان بزرگ کار می‌کند؛ و انتظارش این است که در مقابل خدمت و فداکاری برای تحقق یک هدف پاداشی دریافت نماید. اگر پاداش به معنای متعارف آن نباشد لاقلاً به این صورت است که شخص به عنوان سالکی که دارد در طریق تعالی طی مدارج می‌کند شناخته شود. بعضی از تشکیلات عرفانی موفق نیز نیک رفتاری اعضای

(مرید و مرشد)

شاگرد و استاد

اینگونه آغاز کرد: «می‌دانید، به من می‌گویند که مرید و سرسپرده فلان پیرم. شما فکر می‌کنید هستم؟ من واقعاً دلم می‌خواهد بدانم شما در این مورد چه فکر می‌کنید. من وابسته به یک مکتب عرفانی هستم که شما آن را می‌شناسید. سرکرده‌های مکتب که در حقیقت نمایندگان مرشدها هستند به من گفته‌اند که چون در خدمت تشکیلات کار می‌کنم افتخار شاگردی پیدا کرده‌ام؛ و این اقبال را دارم که به مقامات بالایی برسم...» او همه اینها را خیلی جدی می‌گفت؛ و به تفصیل در باره موضوع گفت‌وگو کردیم.

خود را تشویق و تمجید می کنند و آنرا نشانه تعالی روحی آنها می گیرند؛ و این نیز نوعی پاداش است.

در دنیایی که موفقیت فوق العاده تجلیل و ستایش می شود، این نوع پیشرفت های شخصی نیز مورد ستایش و تشویق قرار می گیرد. ولی به هر حال در این که به شما گفته شود شاگرد فلان مرشد هستید یا خودتان اینطور فکر کنید، زشت ترین شکل استثمار نهفته است. و متأسفانه هم استثمارکننده و هم استثمارشونده هر دو در رابطه دوطرفه خود احساس لذت، غرور و سرمستی می کنند. و این لذت و سرمستی را معمولاً به حساب پیشرفت و تعالی روحی می گذارند. و رابطه هنگامی بعد زشت تر و بیرحمانه تری پیدا می کند که بین مرید و مرشد واسطه هایی قرار گیرند؛ مثلاً هنگامی که مرشد در کشور دیگر است و مرید در کشور دیگر؛ یا به هر علت ارتباط و تماس مستقیم با مرشد مقدور نیست. این عدم دسترسی و تماس مستقیم زمینه را برای خودفریبی و تخیلات و افسانه سازی های غریب و عجیب و کودکانه فراهم می سازد. و بعد این افسانه ها و خیال پردازی ها وسیله بهره کشی افراد رند و ناقلا قرار می گیرد، افرادی که دنبال افتخار، شهرت و قدرتند.

پاداش و تنبیه زمانی در رابطه ای وجود دارد که فروتنی نیست. و فروتنی چیزی نیست که از طریق تمرینات روانی، ریاضیت یا ترک و طرد چیزهایی حاصل بشود. فروتنی چیزی نیست که بتوان آن را حاصل کرد، فضیلتی نیست که بتوان آنرا پرورش داد. فضیلتی که از طریق تمرین و پرورش حاصل می شود فضیلت به معنای واقعی نیست؛ بلکه شکل دیگری از موفقیت است؛ شکلی از حصول است؛ «رکورد»ی است که باید حاصل بشود. فضیلت پرورش یافته نشانه گذشتن از «خود» نیست، فنای «خود» نیست؛ بلکه «خود» نمایی و حضور و اعلان آن منتها در یک شکل منفی است.

فروتنی بیخبر از طبقه بندی و جدایی بین برتر و فروتر است؛ فروتنی واقعی مرید و مرشد نمی شناسد. تا زمانی که فاصله و جدایی بین مرشد و مرید، بین واقعیت و شخص شما وجود دارد درک و شناخت هیچ چیز ممکن نیست. در شناخت نه «پیر» وجود دارد و نه سالک، نه پیشرفته و

متعالی وجود دارد و نه غیر متعالی. حقیقت یعنی درک و شناخت واقعیت «آنچه هست» در لحظه به لحظه وجود، بدون حمل تفاله های گذشته.

پاداش و تنبیه فقط منجر به تقویت «خود» می گردند؛ و آنجا که «خود» هست فروتنی نیست. فروتنی در حال است، نه در آینده. شما نمی توانید فروتن بشوید. نفس «شدن» یعنی تداوم «خود مهم بینی» و «خود مرکزیت»ی که زیر پوشش تمرین فضیلت پنهان است. میل به موفقیت و «شدن» چقدر نیرومند است! و میل موفقیت و فروتنی چگونه ممکن است با هم باشند؟ و معذک این چیزی است که استثمارکننده و استثمارشونده «معنوی» در جستجوی آند-هم در جستجوی موفقیت اند و هم در جستجوی تعالی روحی. و در این جستجو انواع رنج، ستیز و تضاد نهفته است.

مرد پرسید: «آیا منظور تان این است که پیر و مرشدی در کار نیست و مرید بودن منم صرفاً یک پندار است، یک تظاهر و وانمود است؟»

اینکه آیا مرشد وجود دارد یا نه چندان مهم نیست. این موضوع برای استثمارکنندگان مهم است، برای مکتب ها و تشکیلات زیرک و ناقلا مهم است؛ اما برای انسانی که در جستجوی حقیقت است- حقیقت که شادمانی عمیق در آن شکوفا می گردد- طرح این سوال که آیا «مرشد» وجود دارد یا نه کاملاً بی معنا است. اینکه آیا «پیر»انی وجود دارند یا نه، اینکه آیا بین پیران و مریدان تفاوت هایی هست یا نه و پرسش هایی از این قبیل مهم نیست؛ آنچه مهم است شناخت خویشتن انسانی خود تو است. بدون شناخت خویش، فکر که وسیله استدلال و نتیجه گیری تو است هیچ اساس و مبنایی ندارد. بدون اینکه قبلاً خود را شناخته باشی چگونه می توانی بفهمی حقیقت چیست؟ بدون شناخت خویش وجود وهم و پندار یک امر اجتناب ناپذیر است. اینکه به تو گفته می شود چه هستی، و تو آنرا بپذیری یک کار کودکانه است. برحذر باش از انسانی که وعده پاداشی را در این دنیا می دهد.

ذهنی و عقلی مانع چنین ادراکی هستند. اعتماد انسان نسبت به قابلیت‌های ذهن، و احساس قدرت ناشی از آن ریشه در «خود» دارد. ولی دست کشیدن از این قدرت و اعتماد امکان ناپذیر است- اگرچه با سختی. آنچه با یک کیفیت مرموز و زیرکانه عمل می‌کند نیرو و کشش پنهانی است که شخص را در جهت «شدن» می‌راند. میل گستردن ابعاد «خود» به هر شکلی که باشد- خواه از طریق ثروت یا جستجوی فضیلت- جریانی است که منجر به تضاد می‌شود؛ و تضاد منجر به خصومت، اختلاف و آشفتگی می‌گردد. ذهنی که بار «شدن» را در خود حمل می‌کند هرگز نمی‌تواند یک ذهن آرام باشد. آرامش حاصل‌ترین نیست؛ چیزی نیست که از طریق زمان حاصل بشود. آرامش حالتی است از ادراک و شناخت. اندیشه «شدن» مانع چنین ادراک و شناختی می‌گردد. «شدن» احساس زمان را به وجود می‌آورد، و زمان علت تعویق و تعلیق شناخت است. «من خواهم شد» توهمی است که ریشه در خود مهم بینی دارد.

*

دریا نیز مانند شهر ناآرام بود؛ اما ناآرامی‌اش عمق و اساس داشت. ستاره غروب در افق بود. از خیابانی می‌گذشتیم که پر از ماشین و انسان بود. مرد فقیری که برهنه در پیاده‌رو خوابیده و به طرز وحشتناکی گرفتار سوءتغذیه است. چنان خسته و کوفته به نظر می‌رسید که بیدار کردنش مشکل بود. آنسو تر چمن سبز و گل‌های درخشان یک باغ ملی دیده می‌شد.

واش

منتظر قطار بودیم، و تأخیر داشت. سگو بسیار کثیف و شلوغ بود. از هوا بوی تند و زننده‌ای به مشام می‌رسید. جمعیت زیادی مثل ما منتظر بودند. بچه‌ها گریه می‌کردند، مادری بچه خود را شیر می‌داد، فروشنده‌گان دوره‌گرد کالای

اغیا اطوار و حال و هوایی مخصوص به خود دارند. اگرچه مردمی با فرهنگ، مذهب، آداب‌دان و به اصطلاح استخوان دارند اما همیشه با دیگران فاصله می‌گیرند، خود را جدا و ممتاز می‌بینند، بوسیله حصارى سخت و نفوذناپذیر از اطمینان به خویش، خود را از دیگران جدا کرده اند. آنها مالک ثروت نیستند، بلکه ثروت مالک آنها است؛ و این از مرگ بدتر است. ابزار خودنمایی و وسیله استتار خودخواهی و خود مهم بینی‌شان تظاهر به انسان دوستی. اینها فکر می‌کنند وارث ثروت زمین اند، و خود را امین ثروت خود می‌دانند؛ موسسات خیریه دایر می‌کنند، چیزهایی وقف می‌کنند، داد و دهش می‌کنند، کلیساها و معابد می‌سازند؛ اما خدایشان زر و سیم است. با این همه فقر و مسکنت حاکم بر اجتماع انسان باید خیلی پوست کلفت باشد تا این همه ثروت انباشته کند. بعضی از آنها نزد من می‌آیند و در باره جستجوی حقیقت به بحث و سوال می‌نشینند. اما یافتن حقیقت برای مردم ثروتمند همانقدر مشکل است که برای مردم محروم و فقیر. فقرا در تلاش دست یافتن به ثروت و قدرتنند؛ اغیا هم قبلاً در دام ثروت خود افتاده اند ولی معذک حقیقت را باور دارند و به جستجوی آن می‌روند. اینها نه فقط به بحث در باره بازار می‌نشینند بلکه خود را مشغول به بحث‌های نظری در باره غایت هستی نیز می‌نمایند. با هر دو موضوع بازی می‌کنند، ولی موفقیتشان در زمینه چیزی است که قلب شان را تسخیر کرده - یعنی زر و سیم. باورها، آداب و شعائر، ترسها و امیدهایشان هیچ ارتباطی با حقیقت ندارد، زیرا قلبشان تهی است. هر قدر تظاهرات و نمایشات برونی بیشتر باشد فقر درونی بیشتر است.

ترک ثروت، راحت و مناصب دنیایی امر نسبتاً ساده‌ای است، ولی دست کشیدن از آزمندی، «بودن» و «شدن» مستلزم درک، هشیاری، فراست و بصیرت عمیق است. قدرت ناشی از ثروت مانع بزرگی است در طریق شناخت و ادراک حقیقت- همانگونه که قدرت ناشی از زیرکی و قابلیت‌های

خود را جار می زدند؛ چای و قهوه فروخته می شد؛ رویهمرفته محل پر سر و صدا و پر ازدحامی بود. در طول سکو قدم می زدیم و به قدم‌های خود و حرکت زندگی در اطرافمان توجه داشتیم. مردی نزدیک شد و با انگلیسی شکسته بسته‌ای شروع به صحبت کرد. گفت ما را می پائیده و احساس کرده که میل دارد با ما سخنی بگوید. قول داد که زندگی پاکیزه‌ای را در پیش گیرد و از این پس هرگز لب به سیگار نزند. می گفت چون در کودکی یک کالسکه‌ران ساده بوده نتوانسته درس بخواند. نگاهی نیرومند و لبخند مطبوع داشت.

چیزی نگذشت که قطار رسید. در کوچه مردی خود را معرفی کرد. دانشمندی بود صاحب نام که چند زبان می دانست و با راحتی به آنها سخن می گفت. مردی سالخورده، مرفه، پر مطالعه، با تجربه و بسیار جاه طلب بود. در باره «مراقبه» حرف می زد، ولی کاملاً پیدا بود که از روی تجربه شخصی حرف نمی زد. همه چیزش کتابی بود؛ حتی خدای او خدایی بود که در کتاب‌ها خوانده. برخوردش با زندگی یک برخورد سنتی و هم‌رنگی با جماعت است. معتقد به ازدواج در سن پایین با دخالت والدین و بر اساس سنت‌های رایج است. نسبت به طبقه اجتماعی خود و تفاوت‌های معنوی و عقلانی آن با دیگر طبقات و «کاست»ها آگاه بود. به طور عجیبی به خاطر دانش و موقعیت طبقاتی خود احساس خودبینی می کرد.

*

خورشید رو به غروب بود و قطار از میان مزارع زیبا می گذشت. گله‌ها از چرا به خانه بر می گشتند و غباری طلایی در هوا پراکنده بودند. ابرهای عظیم و سیاه در افق دیده می شود، و صدای رعد از دور به گوش می رسد. مزارع سبز چه طراوتی در خود دارند؛ دهکده‌هایی که در دامن کوه واقع شده‌اند چه دل‌انگیزند. تاریکی رفته رفته بر زمین می نشیند. گوزنی بزرگ و آبی رنگ در مزارع می چرد. حتی سر بر نداشت تا قطار را که از کنارش می غرید و می گذشت نگاه کند.

*

دانش جرقه‌ای است از نور که بین دو تاریکی بر افروخته می شود، اما هرگز نمی تواند فراتر از تاریکی و به ماورای آن برود. دانش برای تکنیک لازم است، همانگونه که زغال سنگ

برای موتور، اما دانش را به ناشناخته راهی نیست. ناشناخته نمی تواند در دام شناخته بگنجد، برای حضور ناشناخته دانش باید از دخالت باز ایستد؛ اما این بس دشوار است!

هستی ما ریشه در گذشته دارد، فکر ما مبتنی بر گذشته است. گذشته یعنی «شناختگی»، و واکنش گذشته است که همیشه همچون سایه‌ای بر حال و بر ناشناخته می افتد. ناشناخته در آینده نیست، بلکه در حال است، هم اکنون است. آنچه همان گذشته است که از طریق حال نامعلوم و بی ثبات راه خود را به آینده می گشاید. شکاف و فاصله بین گذشته و آینده بوسیله شعاعی از دانش پر می شود، شعاعی که خلاء حال را می پوشاند. حال آنکه راز و اعجاز زندگی در همین خلاء است.

اعتیاد به دانش ماهیت هر اعتیاد دیگر را دارد. وسیله‌ای است برای فرار از هراس تهی بودن، تنهایی، عجز و ترس از چیزی نبودن. پرتو دانش پوشش نازک و ظریفی است که در زیر آن تاریکی عمیقی نهفته است- تاریکی‌ای که ذهن نمی تواند در آن رخنه کند، آنرا درک کند و بشناسد. ذهن از این ناشناخته می ترسد و بنابراین از آن می گریزد و به دانش، تئوری، امید، تصویر و تصور پناه می برد. و نفس همین دانش مانعی است در طریق شناخت و ادراک ناشناخته. دست کشیدن از دانش یعنی خود را در معرض ترس قرار دادن. اگر انسان بخواهد ذهن را که تنها وسیله ادراک است از دخالت در امور معنوی بازدارد باید خود را نسبت به اندوه، نسبت به شادی و نسبت به همه چیز در یک کیفیت باز و پذیرا قرار دهد؛ باید تاثیرپذیر باشد. اما دست کشیدن از دانش کار ساده‌ای نیست. جهل نتیجه فقدان دانش نیست، بلکه نتیجه عدم آگاهی نسبت به خویش است. دانش هنگامی تبدیل به جهل می گردد که شناخت نسبت به «خود» و شیوه‌های عملکرد آن وجود ندارد. تنها در شناخت خویش است که رهایی از حجاب دانش ممکن است.

زمانی رهایی از دانش ممکن است که جریان انباشته‌گری و علل و محرک آنها شناخته شود. میل انباشته کردن ناشی از میل به ایمنی و اطمینان است. میل ایمنی- که از طریق همگونی، توجیه، نکوهش و رد و قبول جستجو می شود- منجر به ترس می گردد؛ و ترس هر نوع ارتباط را زایل می نماید. (منظورش

این است که ترس مانع «آسیب‌پذیری» است. انسان وقتی می‌ترسد خود را جمع می‌کند، حالت دفاع به خود می‌گیرد، و در این صورت نمی‌تواند خود را در معرض هر نوع ارتباطی قرار بدهد. م. هنگامی که ارتباط وجود دارد نیازی به انباشتن نیست. انباشتن یعنی «خود حصار» ای که هدف آن دفاع و مقاومت است؛ و دانش یکی از وسایل تحکیم و تقویت آن حصار دفاعی است. (در تمام موارد اخیر کلمه «دانستگی» مناسب‌تر از «دانش» است. م.) ستایش و تجلیل دانش شکلی از بت پرستی است؛ (۱) و دانش نمی‌تواند تضادها، رنج‌ها و مسایل زندگی را حل کند. ردای دانش می‌تواند آشفتگی، جهل، اندوه و تیرگی هستی ما را زیر پوشش خود پنهان نماید اما نمی‌تواند ما را از آنها آزاد گرداند. شیوه‌ها و حرکت‌های ذهن نمی‌توانند راهی به حقیقت و شادمانی نهفته در حقیقت داشته باشند. «دانستگی» مانع تجلی ناشناخته است.

تجربه کردن

«تجربه» یک چیز است و «تجربه کردن» چیز دیگر. تجربه-تلخ یا شیرین- مانعی است برای حالت تجربه کردن. تجربه از قبل در دام زمان افتاده است، ریشه در گذشته دارد؛ خاطره‌ای است از گذشته که به عنوان واکنشی نسبت به حال حیات می‌یابد. زندگی یعنی حال، نه آنچه مبتنی بر تجربه است. سنگینی و فشار تجربه بر حال سایه می‌افکند و بنابراین تجربه کردن مبدل به تجربه می‌شود. ذهن انبار تجربه است، جایگاه «دانستگی» است، بنابراین ذهن هرگز نمی‌تواند در حالت تجربه کردن باشد؛ زیرا چیزهایی را که تجربه می‌کند دنباله چیزهایی است که قبلاً تجربه کرده. ذهن تنها تداوم و استمرار را می‌شناسد، و تا زمانی که کیفیت استمرار در آن هست قادر به ادراک و دریافت هیچ چیز نو نخواهد بود. چیزی که تداوم دارد هرگز نمی‌تواند در حالت تجربه کردن

باشد. تجربه نمی‌تواند وسیله تجربه کردن- که حالتی است مبراً از دخالت تجربه- باشد. برای تجربه کردن تجربه باید متوقف گردد.

ذهن تنها می‌تواند دانسته‌ها و انعکاس‌های خودش را دریافت کند. تجربه کردن ناشناخته ممکن نیست مگر اینکه ذهن از تجربه خالی شود. فکر نمود تجربه است، واکنش حافظه و خاطره است؛ و تا زمانی که فکر در کار است و دخالت می‌کند تجربه کردن وجود ندارد. هیچ وسیله و روشی هم برای پایان دادن به تجربه وجود ندارد؛ زیرا نفس وسیله خود مانع تجربه کردن می‌گردد. وقتی ذهن به هدف و نتیجه‌ای می‌اندیشد در حقیقت تداوم و پیوستگی است، بنابراین چیزی را- عنوان نتیجه- می‌شناسد که قبلاً می‌شناخته، و نتیجتاً کارش تداوم شناختگی است. میل حصول باید از بین برود؛ زیرا میل حصول است که وسیله و هدف را می‌آفریند. برای تجربه کردن فروتنی لازم است. ولی ذهن چه علاقه‌ای دارد به اینکه تجربه کردن را تبدیل به تجربه کند! ذهن یک چیز نو را تجربه می‌کند، اما به محض اینکه به آن می‌اندیشد از آن یک چیز کهنه می‌سازد! به این طریق یک تجربه کننده می‌آفریند و یک چیز که مورد تجربه قرار می‌گیرد. و این کار منجر به ستیز «دوگانه»ها می‌گردد.

در حالت تجربه کردن نه تجربه‌کننده هست، و نه چیزی که مورد تجربه قرار بگیرد. درختان، پرندگان و ستارگان بوسیله تجربه‌کننده تجربه نمی‌شوند؛ بلکه همه آنها عین حرکت تجربه کردن‌اند. در تجربه کردن جدایی و فاصله‌ای بین مشاهده کننده و مشاهده شونده وجود ندارد؛ فاصله و وقفه زمانی وجود ندارد تا در آن فاصله فکر فرصت اشعار نسبت به حضور خود را پیدا کند. فکر در غیبت است و تنها «بودن» هست. این حالت چیزی نیست که فکر به آن بیندیشد، موضوع تأمل و مراقبه قرار گیرد، چیزی حاصل کردنی نیست. تجربه‌گر باید از تجربه باز ایستد؛ در آن صورت تنها «بودن» هست. در آرامش پویا و حرکت «بودن»، ابدیت و لازمان هست.

۱. idolatry یعنی بت‌پرستی. ولی شاید منظور «خودپرستی» است. ما دانش‌هایمان را به حساب هستی خود می‌گذاریم. بنابراین وقتی دانش را می‌ستاییم در حقیقت «خود» را ستوده‌ایم. م.

کلید او دمنه

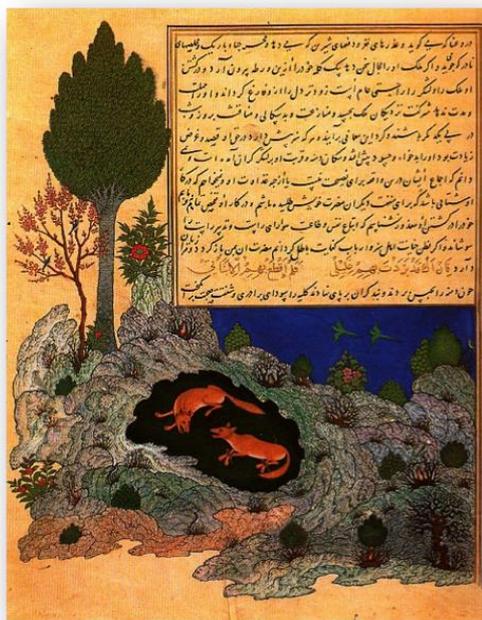
(اریایي فولکلور)

نهم باب

د تیرو په ادامی سره

دزمري او چغال په اړه

رای وویل:

د هغه دشمن کیسه مي واورېدله چې د مقابل لوري په پخلا کولو او د خوښولو په چارو ئې باور و نه سو، د هغه په دوکه و نه غولېدلی او له دشمن سره ئې تر پایه روغه نه کړه. اوس هغه کیسه راته وکړه چې د دوو دشمنانو تر

منځ پېښه سوې وه خو د جفا تر پېښېدلو وروسته یو له هغوی څخه خپل دشمن ته مراجعه وکړه. بیا څنگه سو ایا د هغوی تر منځ روغه ممکنه سوه که نه؟

کې د یوه میرني انسان لپاره تر عفوي پرته بله ښه گېڼه نسته. پوهېږو چې هیڅ انسان له غلطۍ او غفلت څخه خلاص نه دی. نو که پاچا زیاتي جزاوي ور کي د ملک کارونه به نور هم مخ پر خرابېدو سي. ځکه نو باید د جزاوو د ورکولو په وخت کې د هر چا کفایت، پوهه او هنر په نظر کې ونیول سي. که د تورن سره مرستي وسي، هغه به د خپلو ښو نظریو له

لاري د پام وړ چاري پر مخ بوتلای سي. کله چې پر خطا کوونکي اعتماد وسي او هغه ته د شک په سترگه و نه کتل سي هغه به گټور کارونه وکولاي سي. ځکه د یوه ملک اداره تر وزیرانو، معاونانو او مرستندویانو پرته امکان نه لري. د ملک اداري چاري نو پای ته نه لري او داسي کسان چې ریښتیني او پاک لاسي وي، کوم چې په خپلواکه توگه کارونه پرمخ بېولای سي، ډېر لږ دي. له دي کبله نو باید پاچا خپل رعیت وپېژني او په خپله پوهه او معلوماتو سره هغوی ته د کار د زده کړي او د اجرا ډاډ ورکړي.

برهمن جواب ورکړ: که پاچا د بشني ور وتړي او له یوه چا څخه وره گناه هم وسي پر هغه نور اعتماد و نه کړي نو به دغه په کارونو کې د بی نظمی او گډوډۍ لامل وگرزي. په نتیجه کې به له یوې خوا پاچا د بڅښني له خونده بې برخي وي او د بلي خوا به له بریو څخه بې خبره پاته وي. پوهان وایي چې په نړۍ

البته لازمه ده چې پاچا بايد د خپلو کارکوونکو د عقل او هنر د کمښتونو او ښېگڼو په اړه معلومات ولري. که کوم کس د يوه کار د سم او پر وخت د اجرا توان ونه لري بايد له کاره گوښه کړه سي او د مملکت چاري له ويرانېدلو څخه راوگرزولي سي. پر پاچا فرض دي چې ځان د ملک په ډېرو ورو او لويو کارونو پوه او خبر کړي. د ملک د خدمتکارانو سره مرسته وکړي، کار ئې وستايي او د ځاينانو د کار مخه ونيسي او جزا ورکړي. البته په جزا ورکولو او انعام ورکولو کې بايد تر ټاکلي اندازې تيري کړي او خپل رعيت بايد د خوف او رجا، د غوسې او مهربانۍ په منځ کې وساتي. ښو او پاکو کسانو ته مکافات، انعام او ترقي او جنايتکارانو ته د گناهونو سره سمې جزا وي ورکړلي سي.

د زمري او چغال کيسه د دغه کار ښه بېلگه کېدلای سي.

رای ورته وويل: هغه کيسه څرنگه وه؟

برهمن وويل:

د پاچا او پرهېزگار چغال کيسه

وايي په هندوستان کي يوه چغال مخ له دنيا اړولی وو. ژوند يې له خپلو چغالانو سره کاوه، خو د حيواناتو غوښي ئې نه خوړولې، د وينو تويولو څخه ئې پرهېز کاوه او ژوي ئې نه ازارول. د دوستانو او يارانو ئې له ده سره مخالفتونه پيدا سوي وه او ويل ئې:

که څه هم چې مور ستا له کارونو خوښ نه يو او ټول غلط بولو، ليکن مور او تاسي خو له دغه کېله له يوه بله سره د دوستۍ او يارۍ څخه لاس نه سو اخستلای، نو بايد خوی او خاصيت مو هم يو شان وي. خو ژوند به نن يا بله ورځ پای ته ورسېږي، ځکه نو مور بايد د دنيا له ښو او ښاديو څخه خپله نصيبه واخلو. ته بايد پوه ئې چې پرون بيرته نه راگرزي او سبا معلومه نه ده. ژوند همداغه نن دئ چې بايد بې ثمره ئې تېر نه کړو. چغال جواب ورکړ:

له دغو بې گټو خبرو څخه تېر سئ، په رشتيا چې پرون نه راگرزي او سبا معلومه نه ده، نو بايد همدا نن د بلي دنيا لپاره يو څه توبه برابره کړو. ځکه دغه دنيا غولونکې او له سره تر پايه عييجنه ده. دلته بايد د عقبا لپاره يو څه وگټو. ځکه د دی دنيا

لذتونه لکه د اورپيخي تياره او رونا دوام نه لري. هوشياران د دې نړۍ له نعمتونو څخه يوازي تر نېک نامه او پاته کېدونکو ښو يادونو پرته بل څه نه غواړي. که دواړو دنيا وو سعادت غواړئ نو دغه خبره په ښي غوږ واوړئ چې د ښو شيانو خوند يوازي ستوني پوري دئ. نو د حيواناتو د وژلو لاس واخلي او يوازي په هغه څه قناعت وکړئ چې د بل چا تر څورولو او وژلو پرته په لاس درځي. يارانو او دوستانو خو ئې نه يوازي خبري نه منلې، بلکه ډېر تلابش ئې کاوه چې خپل دغه دوست بيرته پر لاره برابر کړي خو شونې نه سوه. په پای کې ئې پر خپل حال پرېښود.

چغال هم خپلي تقوا او پرهېزگاري ته ادامه ورکړه او نوم ئې په وطنو کې خپور سو.

دوی د گلونو، باغونو او باغچو په ښکلې سيمه کې ژوند کاوه. هلته هر ډول حيوانات او څيرونکي اوسېدل چې زمري ئې پاچا وو. ټولو د هغه په اطاعت کې ژوند کاوه. کله چې هغه د دغه تقوا لرونکي چغال نوم واوړېدی نو ئې ځان ته وغوښتی او له هغه سره ئې په ورځو او شپو اوږده مجلسونه او کيسې وکړې. چغال د زمري تر زياتو ازموينو بريالی راووت نو يوه ورځ زمري ورته وويل: زما ملک ډېر پراخ دئ او زه هم زياتو مشاورينو او مرستندويانو ته اړتيا لرم. ما اوږدلی وه چې ته په پاکي او تقوا کې خاص او ځانگړي مقام ته رسېدلی ئې خو کله چې مي ته وليدلې نو تر هغه څه ډېر لوړ ئې چې ما اوږدلي وه. ځکه نو غواړم وفرمايم چې ته به زما له خاصو او نژدې کسانو څخه سي.

چغال ورته وويل: پاچا حق لري چې د خپلو کارونو لپاره اعتمادور، پوه او هوشيار مرستندويان غوره او وټاکي، خو بيا هم پر پاچا واجب دي چې يو څوک په زوره يوه داسي کار ته مجبوره نه کړي چې تر وس ئې تېر وي او تر عهده ئې نه سي وتلاي. د پاچا ژوند دي اوږد وي. خو زه د پاچهي په کارو نه پوهېږم او په هغه کې هيڅ تجربه نه لرم. ته لوی او غښتلی پاچا ئې، ستا د پاچهي په قلمرو کې زيات حيوانات ژوند کوي چې هم په کار پوه دي او هم د کار کولو هيله لري. نو که دغه کسان تر تربیې لاندې ونيسي هم به مو کار په ښه توگه پر مخ ځي او هم به له هغوی څخه خوښ ياست.

زمري ورته وويل: دغه خبري فايده نه لري ځکه تا له دغه کاره څخه نه معافوم.

چغال ورته وویل: زه ئې له دې کبله نه سم کولای چې زیاتره زما غوندي کسان ډېر وخت په دغه شان مقامونه نه سي ساتلای. ځکه هغوی غواړي چې د پاچا کار په امانت، پاکي او دیانت تر سره کړي او د پاچا شاوخوا له ریا، غولونو، شیطانیو او خیانتونو څخه پاکه وساتي. دغه ډول کسان د یوې خوا د خپلو دوستانو سره په اختلافونو او مناقشو اخته کېږي او د بلې خوا ئې ژوند د دښمنانو د بلا د غشي نخبه گرځي. فکر کوم چې د پاچا دوستان به د مقام په اړه د حسد له مخي زما پر ضد لاس په کار سي او د پاچا دښمنان به هم د پاچا د دوستانو سره د سر ښورولو او اتفاق له لاري خپله دښمني پر مخ بیايي.

زمرې ورته وویل: ناحقه په زړه کې د وهم بلا وو ته ځای مه ورکوه، کله چې دوستان مي ستا سره زما رضا وويني نو ستا سره مخالفت ته زړه نه ښه کوي او دښمنانو ته خومي یوازې همدغه خبره کفایت کوي چې ستا سره زما رایه مل ده.

چغال ورته وویل: که له دغه مقام څخه د پاچا مقصد دا وي چې زما سره مرسته او پر ما احسان وکړي نو به ئې دغه پر ما ډېره مهرباني کړې وي چې ما پرېږدي. په دغه لویه او امنیته ډکه سیمه کې بېغمه وگرځم او د خدای په نعمتونو کې په اوبو او وښو گزاره وکړم. دغه به زما سره ستا لوی کومک او ډېر احسان وي چې د دنیا د ټول عالم له حسد او مخالفت څخه فارغه يم.

زمرې ورته وویل: پوه سوم خو ته باید تل ما ته نژدې ئې نو باید بېره له ضمیره او وهم له زړه وباسي.

چغال ورته وویل: کله چې داسي ده نو هغه وخت چې زما تر لاس لاندې کسان زما د مقام د گټلو له کبله او دښمنان د خپلو مقامونو د ساتلو له امله زما پر ضد په دښمنیو او ډول ډول تحریکونو لاس پوري کړي، ته به زما څخه خوا نه بدوي او د هغوی په هڅو او فتنه اچولو کې به غور کوې. په دغه صورت کې به نو زه داسي ژوند درسه وکړم چې ستا پر زړه برابر وي.

زمرې له چغال سره ټینګه وعده وکړه او د خپل ملک ټول مالونه او خزاني ئې هغه ته وسپارلې. پاچا چغال ته تر خپل ټول رعیت لوړ ځای ورکړ او د ملک د پام وړ مسالو په اړه ئې له هغه سره مشورې کولې. پاچا هم د چغال له کاره ډېر خوښ وو او ورځ په ورځ د هغه کارونو ته اریانېدی او له هغه څخه نور او نور هم راضي کېدی.

له چغال سره د پاچا دا ډول نژدې والی او عزت د پاچا پر نژدې کسانو دروند تمام سو او په دې اړه ئې له یو بل سره خبرې او مشورې وکړې. لاري چاري ئې وسنجولې او لاس په کار سول. تر ډېر غور او پلټنو وروسته ئې خپل یوه کس ته دنده ورکړه، چې هغه غوښي غلا کړي کومي چې د غرمې لپاره پاچا ته ساتل سوې وي. غوښي ئې د چغال په کور کې واچولې.

بله ورځ کله چې زمرې وړی تږی له بیابانه راغی نو ئې امر وکړ چې هغه غوښه وروړي. ساتونکی پسي وگرځېدی او وروسته ئې ورته وویل چې غوښي نه سي پیدا کولای. پاچا بیا امر وکړ چې ښه پسي وگوري او وئې موندي. هغه بیا هم ورته وویل چې غوښي نسته. په دغه وخت کې چغال پر خپل ځای نه وو او په نورو کارونو پسي تللی وو. خو دښمنان ئې د پاچا پر شاوخوا راگرزېدلي وه. څه وخت وروسته کله چې پاچا ډېر انتظار وکین، نو یوه له حریفانو څخه بل ته وویل: چاره نسته باید پاچا خبر کړو. که څه هم موږ و تاسي خو د دغې خبرې د کولو په زیان او گټو هم پوهېږو.

بل یوه ورته وویل: که د دغه احوال ویلو ته زړه ښه کوې نو باید خپل پام وساتي. د خدای د مخلوقاتو پیژندل گران کار دی.

بل وویل: همداسي ده، د یو چا په ضمیر او پټو خبرو څوک کله پوهېدلای سي؟ خو که د هغه کور وپلټل سي ښه به وي. که غوښي هلته وموندلې سي نو به هغه څه چې د ده د خیانتونو په اړه ویل کېږي رشتیا وي.

بل یوه وویل: هو! ښه ئې ویلي دي هیڅوک باید په خپله پوهه مغروره نه سي، ځکه غدار به اخیر ځان معلوم کړي او خیانت تل تر تله نه سي پټېدلای.

بل وویل: زما یو رښتني ملگري د ده په اړه ما ته ډېر څه وویل، خو زه د هغه په منلو کې تر هغه وخته زړه او نا زړه وم، تر څو چې ستاسو څخه مي هم واورېده.

بل وویل: که دغه تقوا لرونکي زاهد چې په ظاهر د پاچا د عملونو تقلید کوي داسي کار کړي وي، ولله عجبه خبره خو به وي.

په پای کې بل یوه وویل: تاسي ټوله امانت ساتونکي کسان یاست او تاسي هیڅکله درواغ نه دي ویلي، که همدغه ساعت پاچا امر وکړي چې ولاړ سي او غوښي د چغال په کور کې وپلټي،

نو به اسانه د دغه کار په اړه ټوله خبره څرگنده او ټولو رشتیا او درواغ به معلوم سي.

بل وویل: تر هغه د اریانتیا ځای دا دی چې د دغه عمل د جزا کارولي تر شا غورځول کېږي.

یو بل وویل: خو دغه کار کوی باید له هوسیارۍ څخه کار واخلي او د پلټلو کار باید ژر تر سره سي، ځکه د هغه جاسوسان هر خوا گرځي او ډېر ژر به د خپلي غلا چاره وکړي، غوښي به له هغه ځایه بلي خوا ته یوسي.

زمرې چغال ته پیغام واستاوه، که په دغه کار کې کوم عذر لري و دې وایي. هغوی د چغال له خوا د نه یم خبر سخت جواب راوور.

بل وویل: دغه پلټنې کومه گټه نه لري، که د هغه گناه هم څرگنده سي نو به په دوکه او چلبازیو خپله گناه له پاچا څخه پټه کړي.

د زمرې د غوسې لمبې نورې هم لوړې ولاړې او د چغال وژل ئې حتمي وگرزول. امر ئې وکړ چې هغه ووژني.

په دې توگه ټولو د خپلي دسیسې د عملی کولو لپاره فعالیت کاوه او په پای کې ئې د زمرې غوسه راوپاروله. زمرې هم په قهر سو او امر ئې وکړ وئې ویل: چغال را حاضر کړئ!

دغه حال د زمرې مور ته ورسېدی. پوه سوه چې زمرې په تلوار پرېکړه کړې ده، نو ئې ټول تشریفات تر شا وغورځول او ولاړه چې خپل زوی د شیطان له وسواسه وژغوري. خو تر هر څه د مخه ئې هغو کسانو ته چې د چغال د وژلو امر ورته اعلان سوی وو احوال واستاوه چې دغه وژنه وځنډوي. مور ولاړه زمرې ته. له هغه څخه ئې وپوښتل چې د چغال گناه څه وه. زمرې ټول حال او احوال ورته روښانه کړ. مور ئې ورته ویل:

هغه ئې په سمدستی توگه راوست. پاچا له هغه څخه پوښتنه وکړه چې غوښي دي څه کړي؟

چغال جواب ورکړ: پخلنځي ته مي وسپارلي چې غرمه ئې پاچا ته وروړي.

زویه ځان د غم او غوسې په فکرونو کې مه اچوه. د عفوي له ښېگڼو او د بخیلو له خونده څخه ځان مه بې برخي کوه. پاچا تر هر بل چا د زیاتي څېړني او پلټنې لیاقت لري. باید پوه ئې چې د ښځې عزت په مېړه، د زوی عزت په پلار، د زده کوونکي دانش په ښوونکي، د لښکر غښتلتیا په تندو او سرسختو مشرانو، د زاهد کرامت په دین، د هیواد نظم په تقوا او عقل او ثبات او عدالت، د رعیت امنیت په پاچا اړه لري. تر ټولو د پام وړ خبره د رعیت پېژندنه ده. هر کار کوونکی باید په خپل وړ ځای کې وټاکل سي. ټول خدمتگاران باید د هغوی د هنر او کفایت د په نظر کې نیولو سره سم تربیه کړل سي. همدا ډول د پام وړ ده چې په هر ملک کې نوکران او رعیت یو بل سره تورن کوي. که څه هم لازمه ده چې دغه توروونه واورېدل سي. خو په دغو کې ځیني وخت پر یوه پاک او تقوا لرونکي کس د ځاین تور تپل کېږي او یو ځاین نوکر د صادق په څېر معرفي کېږي. دغي لړۍ تل ادامه لرله. که د یو بل په تور نیولو کې غور و نه سي نو به هیڅوک د چا امر و نه مني او کارونه به په ټپه ودرېږي.

څرگنده ده چې د پخلنځي موظف هم د دغو کسانو ملگری وو. هغه منکره سو وئې ویل چې ده ته ئې غوښي نه دي ورکړي. وروسته نو زمرې د خپل اعتماد وړ کسان واستول چې غوښي د چغال په کور کې وپلټي. غوښي ئې هلته وموندلې او زمرې ته ئې وروړي.

لیوه چې تر دغه وخته پورې ئې څه نه وه ویلي او ځان ئې انصاف لرونکی او د چغال دوست څرگند اووه چې یانې بې تحقیق او پلټنې پرته د چا خبره نه سي منلای، راوړاندي سو او وئې ویل:

اوس چې پاچا ته د دغه غدار ناوړه کار څرگند سو، نو باید چغال سمدستی ووژل سي. که دغه مساله همداسي تېره کړه سي نور گناهکاران به هم زړه ور سي او له رسوایی به نه دارېږي.

زمرې امر وکړ چې چغال بندي کړي.

پاچا باید په دغو کارونو په غوسه نه سي او مزاج ئې بدلون و نه مومي. هغه باید خپل کارکوونکي وپېژني د هغوی سوابق ور معلوم وي، بد او ښه، هنر لرونکی او بې کماله ورته څرگند وي. د خپلو خدمت کوونکو کار باید په یاد ولري، ناپوه او بې کمالو

په پای کې یوه بل کس وویل: زه اریان یم چې د دغه غداره نابغه کارونه د پاچا د تېز او لمر په شان روښانه نظره څخه څرنگه پټ پاته سوي وه.

کسانو ته باید فرصت ور نه کړه سي چې په کار پوه او خدمتي کسانو پوري بې ځايه تورونه ولگوي.

به ټولو ته د لمر په شان روښانه سي. زمري ورته وويل: نو څه بايد وسي؟

چغال خو ستا له خوا يوه لوی ځای او لوړ منزل ته رسېدلی وو. د هغه صفتونه دي کول، ډېر عزت دي ئې کاوه. ځکه نو اوس پر تا حق لري چې اول خو ئې د کار د ليري کولو پرېکړه راوگرزوي او په دې توگه خپل ځان او چغال د دښمنانو او چغلی کونکو له بد ويلو څخه وساتي. ته بايد هماغه ډول چې ستا له شانه سره ښايي د هغه په اړه څېړنه او پلټنه وکړې او ځان د خپل عقل، لښکر او رعيت له ملامتولو څخه وژغورې. ځکه د نورو له خوا پر تا د بې غورۍ تور تر هغه تور ډېر بد دئ چې تا پر دغه شان تقوا لرونکي لگولي او هغه دي په حرص کولو تورن کړي دئ.

چغال جواب ورکړ وئې ويل: پاچا دي ټوله هغه کسان ور وبولي چې په دغه قضيه کې ئې لاس درلود. له هغو څخه دي په ټينگه توگه پوښتني وسي او بيا دي ستا له خوا ورته وويل سي چې غوښی خوړونکي حيواناتان خو د غوښو په تر لاسه کولو کې د يو بل سره مخالفت او جگړه روا گڼي. نو زه فکر کوم چې چغال وبخښل سي. کله چې دغه خبره مو وکړه هغوی به جنجال جوړ کي. خو په دغه وخت کې ته په لوړ اواز ووايه، هغه کسان چې د چغال د قضیې په اړه رشتيا ووايي نو هغه به د دوکې له گناه څخه معاف کړي. کله چې درواغ او رشتيا څرگند سول نو به هغه وخت زما پاکي او بېگناه والی ټولو ته معلوم سي.

ته خو خبر يې چې هغه ستا سره د خدمت په دوران کې او تر هغه پخوا غوښي خوړلي هم نه. د تلواړي مخه ونيسه تر څو خبره روښانه سي. په گومان او اټکل کې د زياتو علماوو سترگو او غوړونو غلی کړي دي. ځکه له علم سره د جاهل، له نېک عمله سره د لغوون او د زړه ور سره د بې زړه د حسد او دښمنۍ خبره ډېره مشهوره ده. ډېر گومان داسي کېدلای سي، هغو کسانو چې تا ته ئې د غوښو په اړه احوال اوږی وو، په خپله هغوی غوښي د چغال په کور کې ايښي وي او دغومره ووړ کار د حسدکونکو په دسيسو او دښمنانو په دوکه بازو کې کوم لوی کار نه دئ. ستا په نوکرانو کې داسي کسان چې په رتبه کې تر چغال کېښته دي له هغه سره په طبيعي توگه حسد لرلای سي. دغه عادي کار دئ. ځکه نو بايد په دې اړه هغومره غور وکړې چې ستا له شانه سره ښايي. که تر پلټني وروسته چغال ملامت وو نو د هغه وژل خو در ته روا دي.

زمري ورته وويل: زه به هغه کس څرنگه وبخښم چې زما او زما د وطن د يوه کس دوکه کولو په اړه پر خپله گناه اعتراف وکړي؟

چغال وويل: پاچا دي ژوندی اوسي، هره هغه عفو چې د زياتو ښېگڼو لپاره وي په خپله سراسر هنر دئ او هغه څه چې پاچا مخ کې وفرمايل له دغه هنر سره هيڅ توپير نه لري. په تېره بيا چې يو څوک خپله گناه له توبې، بخښني، غلامۍ او اطاعت سره ومنې. پوهان وايې، د احسان او نېکوکارۍ په چاره کې دغه ډېره د پام وړ خبره ده چې د هغه چا خبره او غوښتنه ومنل سي چې له بدو کارونو څخه ئې د توبې کولو لپاره کوي.

کله چې زمري د مور په خبرو قناعت پيدا کړ نو ئې چغال راوغښت او ورته وئې ويل: زه فکر کوم چې د پخوانيو ازموينو له مخي ستا د دليلونو پله د دښمنانو تر دوکې قوي ده. بايد په دې باره کې غور وسي.

کله چې زمري د چغال په خبرو کې د صداقت او نېکۍ بخښني نښانې وليدلې نو ئې ټول شر اچوونکي گناهکاره بندگان راوغوښتل، په هغوی کې ځينو په خپله خوښه پر خپلو گناهو اعترافونه وکړل او خپل پخواني ځايونه او امتيازونه ورکړل سول. يو شمېر له ناچارۍ څخه خپلي گناوي ومنلې او چغال خپل برائت واخيست.

کله چې د زمري مور خبره وسوه چې چغال د اشرارو او فتنه اچوونکو له تورو څخه برائت واخيست نو ډېره خوشحاله سوه او خپل زوی ته ئې وويل: گناه کونکو خو ستا د بخښني په برکت بيرته خپل ارام ژوند ته ادامه ورکړه خو تا ډېر ښه کار وکړ چې له هغوی سره پر خپله ژمنه ودرېدلې او ټول دي عفو کړل. تا له دغي مسالې څخه زياته تجربه تر لاسه کړه. خو اوس نو بايد

چغال ورته وويل: زه د دغو تورو څخه برائت نه سم موندلای تر څو چې پاچا د کار يوه سمه لاره و نه مومي. که څه هم چې د فرېبکارانو او چغلي کونکو له تورو څخه په ژغورنه او په خپل ديانت بشپړ باور لرم خو يقين لرم که د دغه کار د حل په اړه هر څه زيات احتياط وکړه سي، نو زما بېگناه والی او تقوا

پر دغو فتنه اچوونکو چې پر نصیحت کوونکو، پاکو او صادقو کسانو ئې تورونه ویلي وه خپله بدگومانی دوه چنده کړې.

او تر څو چې د کوم چا خبره پوره دلیل و نه لري باید د هیچا شیطانت و نه مني، که څه هم ډېر کوچنی وي. همدا وړې خبرې ورو، ورو رینسې پیدا کوي چې وروسته ئې مخنیوی نه سي کېدلای. ځکه د اوبو له وړو بهېرونو څخه داسي رودونه جوړېدلای سي چې له ځان سره پیلان وړي او د نړیو او نازکو لنډو وښو څخه داسي پښې رسې جوړېدلای سي چې پیل ئې نه سي شولای.

همدا ډول د څو ډول کسانو سره له نژدې والي څخه بېر له لازمه ده:

۱: هغه چې د چا ښېگڼې ته په سپکه وگوري او د نعمت کفران کوي.

۲: باید له هغه چا څخه ليري اوسې چې بې دليله په قهر کېږي.

۳: له چا څخه باید پرهبز وسي چې په خپل اوږده عمر مغرور سي او ځان د خلکو د حق او حقوقو له رعایت څخه بې نیازه گڼي.

۴: له هغو څخه ځان گوښه کوه چې د غدار او خیانت پر لاره تلل اسانه کار شمېږي.

۵: له هغو څخه ليري والی په کار دئ چې د خپلو کارونو بنسټ د رښتینوالي پر ځاي پر دښمني ږدي.

۶: باید له هغه چا ځان ليري وساتو چې د کوم دليل پرته پر خلکو بدگومانه کېږي او تر بې روښانه دليله پر نورو تورونه لگوي.

۷: له هغه چا څخه باید ځان راټول کړو چې پر خلکو ناحقه بدگومانه کېږي او پر سمه لاره برابر خلک گناه کاران وپولي.

۸: هغه کس چې په بې شرمي او بې حیايي ئې شهرت موندلی وي.

لیکن هغه کسانو ته باید نژدې سو چې د احسان شکر ادا کوي. وعده او پیمان ئې د ژوند له پېښو سره نه سستېږي. له

فساد او بدو څخه ليري گرځي. د قهر په وخت کې پر ځان مسلط کېدلای سي.

کله چې زمري د خپل ښه کار په تلافي کې د مور مهرباني ولیدله نو ئې مور ته وویل: ستا د هدایتونو په روڼا کې مي په تیاره کې لاره وموندله او سخت کارونه راته اسانه سول. ستا د لارښووني په برکت بېگناه صادق له توروونو وژغورل سو.

د همدې کبله پر چغال باندي د زمري اعتماد تر پخوا هم زیات سو. هغه چغال ور وغوښتی او ورته وئې ویل: دغه تور چې درباندي ولگول سو هغه په ملک کې ستا اعتبار نور هم لوړ کړ او زما باور نور هم درباندي زیات سو. ځکه نو هغه کارونه چې ستا پر اوږو اچول سوي وه اوس هم ستا په اختیار کې دي او په بېغمه زړه ئې پر مخ بوزه.

چغال جواب ورکړ وئې ویل: دغه خبره سمه نه بومله، ځکه پاچا پخوانۍ ژمني هېږي کړي وې او د دښمنانو زړه ته ئې قوت بڅپلی وو.

زمري ورته وویل: دغه معامله باید هیڅ په یاد نه وړو، ځکه نه ستا په اطاعت او مشوره کې څه کمی راغلی وو او نه زما په مهرباني او پالنه کې بدلون رامنځ ته سوی وو. نو خپل زړه غښتلی لره او بیا هم خدمت ته ملا وتړه.

چغال جواب ورکړ: زه هره ورځ بل سر او بله لنگوټه نه لرم. دغه ځل خو وژغورل سوم، اما نړۍ له حاسدانو بد ویونکو نه ده پاکه سوې او تر څو چې پر ما باندي د پاچا اعتماد موجود وي د یارانو حسد به دوام ولري. په هغو غوږونو چې پاچا د ټامانو او شیطانونو خبري واورېدلې، هغوی پاچا موندلی دئ چې ژر باوره دئ. ځکه نو هره بله ورځ او هر ساعت کولای سي زموږ په منځ کې نوي او تازه شرونه واچوي. زه نور نو دغه کار نه کوم او بیا به د پاچا دښمنانو ته دغه فرصت په لاس ور نه کړم. ځکه هر هغه پاچا چې د شیطانونو او شراچوونکو خبرو ته په خپلو غوږونو کې ځای ورکوي د هغه سره کار به یو تر سرتېر او ماجرا غوښتونکی کس کار کوي. ځکه نو ویلای سم چې پر هر بنده د دغه شان کار څخه ډډه کول فرض دي. که پاچا ما ته د یوې بلي خبري د اورولو اجازه راکړي نو به ووايم چې په دغه پېښه کې د پاچا له خوا پر ما مهرباني او پر ما بیا اعتماد کول د هغه د کرم او فضل له کبله دي چې باید یو نعمت او احسان وگڼل سي، خو تېره پېښه په دومره چټکتیا پر مخ ولاړه چې زه ئې د پاچا پر ځوان مردی

بدگومانه او له ملوکانه مهربانی څخه ئې ناهیلی کړم. ځکه پاچا خپلي پخوانۍ ستاینې او مهربانۍ او زما مقام بې دلیله دومره راکبسته کړ او زه ئې په داسې بې اهمیته او ناڅیزه شي تورن کړم، که اثبات سوی هم وای نو هغه کوم خطر نه لاره، یوازی د غوښو خوړل وه! لیکن امیر باید داسې وي چې زړه ئې د ناپایه دریاب غوندي پراخ، د حلم او زغمه ډک او دماغ ئې د غره په شان نه لړزېدونکی وي، چې نه ئې د یو چا شیطانت پر جوش راوړي او نه ئې کوم قهر له ځایه وښورولای سي.

زمرې جواب ورکړ: خبره دي سمه او پر ځای ده خو زېره او سخته وه.

چغال جواب ورکړ وئې ویل: د ناحقه تور په منلو کې د پاچا زړه زما تر خبرې ډېر سخت وو او کله چې درواغ بهتان نرم واورېدل سي نو دغه کار د رشتیا او سمې خبرې واورېدل واجب گرځوي. نباید دغه خبره زړه ورتیا او بې حرمتي وگنل سي، ځکه په هغې کې دوه څرگند مصلحتونه نغښتي دي:

لومړی دا چې مظلومان په قصاص خوښېږي او زړونه ئې له کینې او خيرو پاکېږي. دغه به تر ټول ښه وي، هغه څه چې په زړه کې مي دي څرگند کړم تر څو چې د پاچا په اړه په غیاب او حضور کې، مخامخ او پشلا زما ویل یو شان سي. تر منځ مو داسې څه پاته نه سي چې د دښمنۍ او غوسې سبب گرځېدلای سي او بله خبره دا ده غوښتل مي د دغې پېښې حکم او قاضي د پاچا عقل او عدالت وي او د مظلوم د خبرو تر اورېدلو وروسته به د پاچا پرېکړه تر ټولو ښه پرېکړه وي.

زمرې وویل: همدا ډول ده. له همدې کبله مي ستا دپېښې په پرېکړه کې ځنډ وکړ او په پای کې مي له دغه خطري وژغورلې.

چغال وویل: پوهېږم زما د بڅښنې کار د پاچا د پرېکړې له کبله پر ما په خیر تېر سو، خو زما د وژني په اړه په تلوار پرېکړه هم د پاچا په فرمان سوې وه.

زمرې وویل: ایا ته نه پوهېږې چې تر پرېکړې وروسته له مرگه څخه خلاصون یوه ډېره ستره مننه غواړي.

چغال وویل: پوهېږم، همداسې ده تر بېځایه فرمان وروسته د دغۍ بڅښنې له کبله تر ټولو هغو مهربانیو چې پخوا دي راباندي کړي وې لویه مننه کوم. زه که هر څومره اوږد ژوند ولرم د همدغې بڅښنې حق به ادا نه کړای سم. تر دغه پخوا هم د پاچا

فرمان وروونکی دوست او صادق مشوره ورکونکی وم او دپاچا په لاره کې مي خپل دید او ځان قرباناوه.

اوس هر څه چې وایم د دې لپاره نه دي چې د پاچا غلطي په گوته کوم. بلکې بېرېږم چې له کارپوهانو سره د نادانانو حسد تل موجود وي هغوی لاره نه سي نیول کېدلای.

دغه بیچارگان تل، دوکه او غوره مالي کوي، نړۍ وړانوي، ملک خرابوي لیکن په پای کې ئې پېښماني په برخه او ټوله کارونه ئې بېگتې وي ځکه خدای ایماندارو او صادقو کسانو ته بری ورکوي.

سربېره پر دې بېرېږم خدای مه کوه چې دښمنان زما او د پاچا ترمنځ بیا لاره پیدا نه کړي.

بیا هم هیله کوم چې پاچا زما عذر ومني او بیا مي نو د افت د دام خولې ته کش نه کاري او پرې مي ږدي چې په دغه له امنه ډکه دښته کې آرام ژوند وکړم.

زمرې بیا هم ټینگار وکړ وئې ویل: دغه فصل روښانه سو، په رشتیا چې ښه او معقول وو. زړه دي غښتلی او ډاډه لره، بیرته په خپل کار پیل وکړه، ته داسې بنده نه ئې چې بیا دي هم څوک تورن کړای سي. خو که چا څه وویل هغه ته به د خاشې اهمیت هم ور نه کړه سي. موږ ته پېژندلی ئې چې د جفا په وخت کې صابره او د آرامۍ او نعمتونو په وخت کې شاکره ئې، دغه دواړه خوږونه د عقل او اخلاص په حکم پر ځان فرض گنې او هر هغه څه چې د میراني او دیانت مخالفت وي بې ځایه او باطل ئې بولي. ځان بی دلیله مه ډاروه او مه غمگین کېږه. هغه گومان چې ما ستا د رښتینوالي، امانت ساتلو، عقل او ښې رایې په اړه درلود نن په حقیقت اوښتی دی. ستا په اړه به د دښمن هېڅ خبره د اورېدلو مجال و نه مومي.

زمرې په دې توگه د چغال زړه نرم کړ، هغه ته ئې اطمینان ورکړ او بیرته ئې خپل کار ته واستاوه. هره ورځ ئې د هغه حیثیت او عزت نور او نور هم زیاتوی.

دغه وو د هغه پاچا کیسه چې د ده او رعیت تر منځ پېښه سوې وه. پاچا د خپل رعیت سره تر جفا وروسته د هغه زړه په لاس ور وړ او بیرته ئې دوستي او ملگرتیا تازه سوه.

نوربیا

بحثی بر مکتب‌های ادبی

در پیوست با بحث‌های گذشته

تئاتر نو

...

۳

می ترسد؟ Who's Afraid of Virginia Woolf? در امریکا مشهور شد، در آن دیار با استعداد ترین نمایشنامه‌نویس عصر خود شمرده می شود. او خلف تنسی ویلیامز و یوجین اونیل است- و باید گفت که این دو نفر به اضافه تورتون وایلدر مجموعه چهره‌هایی هستند که امریکا به عالم تئاتر داده است. تئاتر امریکا بعد از ۱۹۲۰ شکل گرفته و از همان آغاز تحت تاثیر دو جریان حاکم بر همان دوران اروپا بوده است: ناتورالیسم و اکسپرسیونیسم این تئاتر که در معرض هجوم تعبیر فرویدی از روابط انسانی است، یگانه تکیه گاه آن کانون خانواده است که آن نیز آکنده از درندگی‌های دنیای

ادوارد آلبی (۱۹۲۸-) که در سی و چهار سالگی ناگهان با نمایشنامه بزرگ خود چه کسی از ویرجینیا وولف

استریندبرگ است و ناظر بر ورشکستگی بی سابقه اجتماعی. آثار مختلف «تئاتر نو امریکایی»، روی هم رفته سبکی دارند اساطیری که آنها را به طور مشخص از نظایر اروپایی شان جدا می کند. تئاتر جوان امریکا سرمشق‌هایش را نیز در ادبیات امریکا پیدا کرده است. در آنجا فاکتز جانشین کافکا می شود و ملویل بیشتر از فلور به حساب می آید. ضمناً این تئاتر نوعی قالب عامیانه با صناعت تجربه شده دارد و آن کمدی موزیکال است. دروغ‌های بکتی انتظار یا پيله کردن، عدم امکان ارتباط و هویت نامطمین خویشتن و دیگری... همه این مضامین در این آثار قابل تشخیص است. اما همه آنها از اساطیر نوع امریکایی استفاده می کنند که جنبه اختصاصی به آنها می دهد و از آنها سلاح ایدالی برای اعتراض موثر اما پنهانی فراهم می آورد: پیش از مردن و خرد شدن در زیر اثاث گوناگون، در ردیف آسمان خراش‌های عین هم، در تمدنی که آیین پول و «زن مشکوک» بر آن حاکم است و در آن، پیروزی تطهیر می کند و شکست گناه است و خود رویاها هم- رویاهای «پاکی» و «خوشبختی»- گردآوری شده و مثل محصولات مصرفی توزیع شده است... بعضی‌ها هنوز وقت فریاد زدن دارند، تنها برای اینکه مرگ خود را اعلام کنند، یا مرگ دیگری را به تناسب احوال خویش انتخاب کنند.

در آغاز نیمه دوم قرن بیستم، کار این نمایشنامه‌نویس های جوان که به روش آرتور میلر، این دنیا را افشا کنند، یا در باره آن فلسفه بافی کنند و یا روش زندگی دیگری را پیشنهاد کنند. بلکه باید در آن به شیوه‌ای نامناسب، وهمی و تراژی-کمیک زندگی کنند. به زور پذیرفتن آن با همه نتایجش، آن را منفجر سازند. و این روش ایجاب می کند که در عین حال زبان و نحو نمایشنامه را هم منفجر کنند.

آلبی، و همچنین گلبر، شیسگال، کاپیت، ریچاردسن، وینستین و لوروا جونز در امریکا نماینده نوعی تئاتر مردمی پیشرو هستند که در آن شکست‌های عصبی فردی، شدیدترین ادعانه‌های بر ضد سازشکاری است.

از سوی دیگر، آلبی عمیقاً بکت را می ستاید. هرچند که تاثیر مستقیم بکت را در آثار خود رد می کند، اما برای او مقام اساسی در تئاتر امروز قایل است و می گوید: «بکت

نقش مهمی بازی کرده است. او حتی طبیعت اثر نمایشی را تغییر داده است... پس از او تئاتر نمی تواند آن چیزی باشد که پیش از او بود.»

سوالی که آلبی از طریق نمایشنامه‌هایش از ما می پرسد تنها این نیست که چگونه می توان امریکایی بود؟ بلکه در عین حال این است که «چگونه می توان بود؟»

داستان باغ وحش نمایشنامه تک پرده‌ای، کمدی دلخراشی است در باره تنهایی انسان، و در عین حال افشاگری عمیقی در باره زندگی مدرن. «جری» قهرمان جوان در بدر، نومیدانه در جستجوی ارتباط است. سخن او یگانه سلاح اوست و در سایه این سلاح است که می تواند در سازشکاری معصومانه پیتر خرده‌بورژوا تاثیر بگذارد و در آن رسوخ کند و او را دقیقاً از خود بی خود کند. وقتی که سخن از تمام امکانات خود استفاده می کند، آنچه برای جری باقی می ماند، خشونت است که در سایه آن پیتر را به طور قاطع تسلیم کند. کاری که برای او باقی مانده این است که او را به قاتل بدل کند. خود را روی چاقویی که به دست پیتر داده است می اندازد. قبلاً او را با سیلی‌ها و ناسزاها دیوانه کرده است. جری با گرفتن مرگ خود از دست وی بر آن نفی نهایی که او را از دیگران جدا می کرد پیروز می شود. در این خودکشی به دنبال یک تعلیق طولانی به صورت گفتگو، که دلشوره را در برابر طنز می گذارد، یک جنبه آیینی وجود دارد.

داستان باغ وحش در ۱۹۶۵ در پاریس اجرا د و با استقبال فراوان روبرو گردید. لورن ترزیف که نقش جری را بازی می کرد، آن را به صحنه آورده بود.

و باز لوران ترزیف بود که موری شیسگال را با ماشین نویس‌ها و ببر (۱۹۶۳) و عشق (۱۹۶۵) به فرانسویان معرفی کرد.

شیسگال در واقع از اولین نمایشنامه‌های یونسکو درس گرفته است. او تسلیم نوعی بازی تند و موقعیت‌ها می شود. اگر نامه *رسان خودآموخته* ببر (که آرزو دارد خشونت نیروهای ابتدایی را تجسم بخشد) و قربانی او (زن خرده‌بورژوا) افتناع نشده‌ای که او را ناک اوت می کند) هر دو در کینه‌ورزی به

تمدن امریکایی مشترکند، ما بهتر می دانیم که هر دو غرق این تمدنند و حسرت آنها به زندگی وحشی و پاک نیز، مانند جنبه‌های دیگر زندگی شان تصنعی است و محصول ساده تکراری شعارهای مکرر و آن «فرهنگی» است که افلاطون و تارزان و دانتی را و چهره‌های بازی‌های تلویزیونی را از یک جنس می‌شمارند.

۴

قرون و اعصار است و از آنها می‌توان انتظار تجدیدی را در هنر تئاتر داشت.

□

«کمدی مضحک» گنجه اثر آرتور ل. کلپیت اسم واقعیش چنین است: *اوه! پاپا، طفلکی پاپا، مامان تو را تو گنجه داری زده و همینه که منو کفری می‌کنه*. این نمایشنامه نیز با پاشیدن کمی نمک فرویدی، اساطیر امریکایی را مسخره می‌کند.

□

چک گلبر سخنگوی نهضتی است که ادعا داشت تلقی از هنر تئاتر را تغییر خواهد داد. این نهضت «امریکن لیوینگ تئاتر» *American Living Theatre* نیویورک بود. اعلامیه‌های گروه اغلب از تئاتر و بدلش اثر معروف آنتون آرتور گرفته شده بود با افزوده‌ای از فلسفه‌ی ذن: «نمایش یک عشق‌بازی است که در آن نویسنده جسم و روح خود را به نمایش می‌گذارد تا در جمعیت گمنام تماشاگر ایجاد پالایش و اشراق کند».

در رابطه *Communication* یک گروه معتادهای جوان منتظر رسیدن یک «رابط» هستند که قرار است برای شان مواد بیاورد. در این نمایشنامه سعی می‌شود که نوعی اتحاد بین سالن و صحنه ایجاد شود. از آیسخولوس تا بکت، کسانی که به چنین اتحادی دست یافته اند هرگز به طرز تعمدی به سراغ آن نرفته اند؛ این جستجوی هیجان آلود تماس مستقیم جسمانی از طریق حرکت تئاتری حاکی از فقر نمایشنامه نویسی است که از سر ناچاری و برای اینکه خود را سرپا نگه دارد به ساده‌لوحانه ترین تحریکات دست می‌زند، از قبیل نمایش در نمایش، ترک تزیینات صحنه‌ای، میل به بداهه‌سازی از نوع کار پیراندلو، که همه کارهای تکرار شده در طول

انقلاب تئاتری برشت، هنر کارگردانی را در سراسر جهان تحت تاثیر قرار داده است. او گذشته از اینکه نویسنده بزرگی است شاعر توانایی نیز هست و همین امتیاز، به نمایشنامه‌های سیاسی و انقلابی او نیز حالت غنایی می‌دهد. آثار برشت الهام غنایی خود را از شاعران لاتین (لوکریوس و هوراس) و فرانسوی (ویون، رمبو)، از تورات و از تئاتر «نوی جاپانی می‌گیرد. شعر او مانند شعر رمبو- مانند هر شعری که لیاقت این نام را دارد- نقض و انکار نومیدانه این دنیاست، چنان که هست. ابداع مجدد زندگی حقیقی است. راهی به سوی سیرورت، با امید و تهدید در کنار هم. ضرورت (مارکسیستی) تغییر دنیا را برشت به عنوان شاعر پذیرفته است؛ نوعی حسرت تسکین ناپذیر خوشبختی و برادر در سراسر آثار او موج می‌زند («سرانجام، آن روزی خواهد آمد که انسان به یاری انسان می‌شتابد.») و در عین حال بدبینی سخنی همراه این امید است. این تضاد، که در همه سطوح، چه در زندگی و چه در هنر دیده می‌شود، از فراست استثنایی مایه گرفته و به تئاتر برشت عمق و تاثیرگذاری واقعی نمایشی را بخشیده است. آنچه در کار برشت اهمیت دارد این است که هنر او به سندان تجربه‌ای طولانی و دردناک (تجربه شکست نیروهای انقلابی در برابر فرانکو و هیتلر، تجربه جنگ و تبعید) آبدیده شده است. با چنین هنری است که باید جهان را برای انسانها قابل تحمل کرد تا در نظر آنها مانند سنگ یکپارچه‌ای از دروغها و افکار از پیش ساخته جلوه نکند که فقط آدمخواران بر سریر قدرت بتوانند از آن استفاده کنند. بلکه با همه تنوعش، تضادهایش، گواراییش، وضوح زنده‌اش، خود را به ابداعات زنده انسانهای نیکدل و خوش نیت عرضه کند. در این تئاتر، نیرو و ظرافت، خشونت و عفت، شفافیت و ابهام، طنز و نومیادی، با زبانی

جلوه‌گر می‌شود که غنای خارق‌العاده آن در همه ادبیات آلمان به طور قاطع موثر افتاده است. در فرانسه نیز می‌توان گفت که آرتور آدامف، و تا حدی نیز آرمان گاتی، دید سیاسی و زبان حماسی خود را از برشت به عاریت گرفته‌اند.

در آلمان برای چند نماینده نویسنده معروف، از جمله ماکس فریش، دورنمات و پتروایس، برشت سرمشق خیره‌کننده زبان و هنر تئاتر است. اما در این نیز شکی نیست که تجربه تئاتری اغلب آنها بیشتر به تئاتر پوچ فرانسوی نزدیک است.

آشوبگران نازی (حریق‌افکنان). اما نماینده با دو حرکت موازی و کاملاً متضاد، که جنبه کمیک آن را می‌آفریند، در معادله تنگ جغرافیایی یا تاریخی نمی‌گنجد. بلکه از ابهام‌های باروری بهره‌مند است: بیدرمان تا حدی شبیه «گالی گی» قهرمان *آدم آدم است* برشت است، مردی که نمی‌توانست «نه» بگوید و یا مانند برانژه یونسکو که در ته دلش مجذوب کرگدن‌ها شده بود.

از این گروه، نویسنده‌ای که ما می‌شناسیم و اجرای چندین نماینده‌اش را هم دیده ایم، فردریش دورنمات (۱۹۲۱-۱۹۹۰) است که او هم مضمون‌ها و ساختارهایی را از برشت به وام گرفته است. به طوری که *فرانک ۷*، *ایپرای یک بانک خصوصی*، عملاً نوعی *ایپرای چهارپولی* با مضمون معکوس است، با این تفاوت که در آن بانکدارها هستند که گانگستر می‌شوند، نه گانگسترها که در کار برشت پولدار و متشخص می‌شوند.

ماکس فریش (۱۹۱۱-۱۹۹۱) از خلال همه آثارش (چه رمان و چه تئاتر) به نقد آن سازشکاری می‌پردازد که کشور خود او سویس چهره مشخصی از آن را ارائه می‌دهد. بیدرمان و حریق‌افکنان (۱۹۵۸) نماینده‌ای است که بر حسب قوانین تئاتر آموزشی برشتی تنظیم شده اما «نمایشنامه آموزشی بی‌آموزه» نام گرفته است. این عدم تمایل به اثبات چیزی خود روشنگر نکته مهمی است: فریش نیز مانند دورنمات، اما با ظرافت بیشتری، می‌خواهد فاصله خود را با برشت نشان دهد.

اما کمدهای او (*از رواج آقای میسی سیپی، رومولوس کبیر*) در قالب ذوق آزمایی نویسنده هجایی، دلمشغولی‌های انسان اخلاقی و حتی مذهبی را دارد که درگیر مسئله عدالت انسانی و الهی است و به این ترتیب از مسائل خاص برشت دور می‌افتد. فانتزی نیش دار *ملاقات بانوی سالخورده* (۱۹۵۶) که حکایتی باروک در باره قدرت پول است، ساختار بیشتر یونسکوپی دارد.

بیدرمان کاسبکار کوچک مرفهی است که قسمت اعظم دارایی‌اش حاصل یک کلاه‌برداری است. پشیمانی، احتیاج به آسایش به هر قیمتی و بالاخره ترس سبب می‌شود که او در خانه‌اش را به روی یک حریق‌افکن، یعنی برهم زنده مستقیم رفاه خویش، باز کند. از آن به بعد کار او این است هر روز بیش از پیش، خود را گول بزند، زیرا هرچه دخالت او کمتر می‌شود، گستاخی حریق‌افکنان بیشتر می‌شود. سرانجام خود اوست که کبریت به دست حریق‌افکنان می‌دهد تا هست و نیست او را به خاکستر مبدل کنند.

دورنمات نماینده‌های خود را در قالب درام اجتماعی روزگار ما قرار می‌دهد، اما نظریه برشت را که بر طبق آن تئاتر باید انسان را یاری کند تا دنیا را تغییر دهد، رد می‌کند. دورنمات می‌گوید: «این اندیشه که انسان می‌تواند و باید دنیا را عوض کند، این جزم‌اندیشی کهنه انقلابیون، اکنون دیگر تحقق‌ناپذیر شده است و رواجی ندارد.» برای او امروز تراژدی دیگر تقلید طنزآلودی بیش نمی‌تواند باشد: «گروتسک باطل نمای محسوسی بیش نیست... شکل یک واقعیت بی‌شکل، چهره یک دنیای بی‌چهره.» فکر نمی‌کنید

بیدرمان، تشویش او، بلاهت او، دفع‌الوقت او و عدم مسئولیت او که برایش به صورت اصل زندگی در آمده است، همانا خرده‌بورژوازی غیرمتعهد سویسی است و قابل مقایسه با کاسبکار عادی آلمانی در سال ۱۹۳۳، رو در رو با اولین

که این حرف‌ها فقط با قلم یونسکو، یونسکوی خالق برانژه می‌تواند به روی کاغذ بیاید؟

□

و اما پتروایس (۱۹۱۶-۱۹۸۲) نویسنده سویدنی نژاد آلمانی، با نمایشنامه تکان دهنده او که پیتروک در ۱۹۶۴ در لندن به صحنه آورد ناگهان شهرت یافت. عنوان این نمایشنامه عملاً خلاصه مختصری از مضمون آن است: *آزار و قتل ژان پل مارا با نمایش گروه تئاتری تیمارگاه شارانتون به کارگردانی مارکی دوساد*. این نمایشنامه به داده‌های تاریخی متکی است. ساد که از ۱۸۰۱ تا ۱۸۱۴ در شارانتون نگهداری می‌شد این فرصت را یافت که در آنجا با اشتراک بیماران روانی دیگر نمایش‌های متعددی را به صحنه بیاورد. پتروایس تصور می‌کند که آنها ماجرای قتل «مارا» به دست «شارلوت کورده» را بازی کنند. این تئاتر در تئاتر، که تخیلات دیوانه‌ها نیز به آن اضافه می‌شود بیشتر تئاتر ژنه را به یاد می‌آورد. اما پیترو وایس زبان خود را به صورت آموزشی ترین نثر برشت تنظیم کرده است که در فواصل آن قطعات آوازی و نمایش‌های پانتومیم وجود دارد. حضور دیوانه‌ها و آشفتگی مزاحم آنها به پیترو بروک امکان داده است که میزانشنی به سبک آرتو فراهم بیاورد. عملاً نویسنده می‌خواهد که از این پسیکودرام یک نتیجه اخلاقی بگیرد. اما نتایج اخلاقی هم بسیار مبهم است. پتروایس در این باره می‌نویسد: «آنچه در مقابله ساد و مارا برای ما جالب است، ستیز بین حد اعلای فردگرایی است با اندیشه انقلاب سیاسی و اجتماعی.»

در برابر «مارا» که کشش‌های او «به خط مستقیم رو به مارکسیسم می‌رود.» ساد که افراط‌کاری‌های دیکتاتوری توتالیتار را از پیش احساس می‌کند و نگران است، به نظر می‌رسد که سخنگوی نویسنده است. اما نمایشنامه قاطعیت ندارد و با توسل با جاذبه‌های مختلف، از واقعیت مسایل در می‌گذرد.

□

اگر نتوان ادعا کرد که آرمان گاتی (۱۹۲۴-) تحت تاثیر برشت بوده است، در هر حال باید گفت که او از نمایشنامه نویسانی است که *Homo Politicus* بیشتر از هر کس و هر چیزی توجه او را به خود جلب می‌کند. فراوانی آثار او گهگاه سبب می‌شود که کار به ابهام بکشد. او که شیفته همه تازگی‌هاست، کوشیده است قسمتی از فنون سینماتوگرافیک را در مسیر یک تئاتر اجتماعی و ضد روانکاوی در آثار خود به کار برد.

در گاو وزغ (*Crapaud- Buffle*) که غریب ترین صحنه‌ها را سرهم کرده بود (و در ۱۹۵۹ به کارگردانی ژان ویلار در تئاتر رکامیه به صحنه آمد) ادعا می‌کرد که به طور پراکنده، پتن، سینگمان ری، جنرال‌های جنگ‌های مستعمراتی، دیکتاتورهای امریکای جنوبی، پیسارو، فاشیسم و غیره را به چرخ شکنجه می‌بندد.

در زندگی خیالی اوگوست ژه جاروکش که در ۱۹۶۴ در لیون به صحنه رفت، گاتی تنها به یک قهرمان می‌پردازد که به عنوان مظهر ستم‌دیدگان و بی‌خویشتنان روزگار ما در نظر گرفته شده است. زندگی اوگوست ژه با استفاده از تکنیک فلاش بک که در تئاتر کاری دشواری است، با همه پیچیدگی‌های گذشته و حال زندگی پدر خود نویسنده، در کنار صحنه‌های خیالی و در ترکیب با آنها مجسم می‌شود.

گاتی نمایشنامه سرود همگانی برای دو صندلی الکتریکی را خودش در تئاتر *T.N.P.* کارگردانی کرد. مضمون این نمایشنامه، احتضار (۱۹۲۰ تا ۱۹۲۷) و اعدام ساکو *Sacco* و وانتستی *Vanzetti* دو آنارشویست ایتالیایی در زندان بوستون (ماساچوست) است. خود حادثه هرگز نشان داده نمی‌شود، بلکه به وسیله شخصت‌هایی از همه طبقات اجتماعی و همه سرزمین‌های جهان که با این واقعیت روبرو شده اند، پیش چشم ما مجسم می‌شود. عکس‌العمل‌های آنها مانند حروف کلمات یک جدول در کنار هم قرار می‌گیرد تا این فاجعه را که خواه ناخواه و دانسته و ندانسته در آن گیرند، بازسازی کنند: گاتی می‌گوید: «آنها در قتل خود شان به دست خود شان شرکت می‌کنند.»

امتیاز آرمان گاتی در این است که جدیدترین و ابتکاری ترین روش‌های تئاتری را برای بیان مقاصد سیاسی و اجتماعی خود به کار می برد. او پیوسته در جستجوی قالب تازه‌ای برای تئاتر خویش است و از این رو در نمایشنامه‌های او با ابتکارات و پیچیدگی‌های فراوان، با در هم آمیختن واقعیت و خیال و نیز درهم ریختن زمان‌ها روبرو می شویم.

ناگفته نماند که گاتی به عنوان خبرنگار جنگی به چهار گوشته جهان سفر کرده و در باره کشورهای گوناگون و مسایل ما به الابتلاء آنها نمایشنامه‌های متعددی نوشته است: از جمله در باره چین (ماهی سیاه ۱۹۵۸ و مرد تنها ۱۹۶۹) درباره گواتیمالا (کتسال ۱۹۶۰، تولد ۱۹۶۸) درباره ویت نام (و مثل ویت نام ۱۹۶۷) و الخ...

۵

یاسین کاتب (۱۹۲۹-۱۹۸۹) الجزایری و امه سه زر (۱۹۱۳- (آنتیلی، خشونت رویدادهای فجیع را با آمیخته‌ای از تغزل وارد صحنه تئاتر فرانسه کردند.

کاتب الهام یافته از آیسخولوس و عاشق فاکتر، در جسد لحاظ شده (۱۹۵۵)، با واقعیت شاعرانه فوق العاده، تصویر انسان استعمارزده را نشان می دهد که می میرد و دوباره در دایره بی پایان تناسخ‌هایی زاده می شود که جستجوی نومیدانه خویشتن و آزادی خویشتن و دلایلی که برای زیستن دارد او را رهبری کرده است. در واقع او همزاد انقلابی است که انکار می شود و تجدید می شود و بدین سان دیگر نمی توان از «تئاتر متعهد» سخن گفت. کاتب شاعر که «آشوبگر ابدی در دل آشوب» است، از خلال تاریخ اخیر ملت خود، آن صدای اصلی را به گوش ما می رساند. با خشونت‌هایی که در اقالیم دیگر زاده شده است. او زبانی را که از استعمارگران «ربوده» است، در آخرین پناگاه‌هایش گیر می اندازد و صداهایی از آن بیرون می کشد که اهل زبان نمی توانستند.

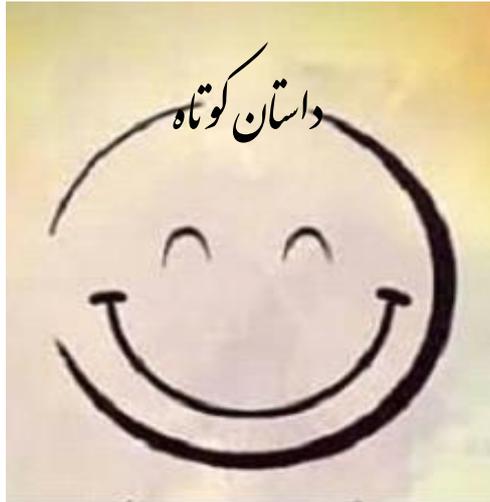
امه سه زر همان گونه که اولین اشعارش نشان می دهد، تجربه سوررئالیستی را از سر گذرانده و سپس از آن فراتر رفته است و با شعر نمایشی بزرگ و سگ‌ها خاموش بویند (۱۹۵۶) وارد عالم مبارزه می شود. با تراژدی کریستف شاه (۱۹۶۳) قدم در عالم تئاتر می گذارد. او در این نمایشنامه شاه قلمرو کوچکی را نشان می دهد که از ۱۸۱۱ تا ۱۸۲۰، قریب صد سال زودتر از دیگران، کوشش فجیعی را برای استعمارزدایی آغاز می کند. اما افریقای آزادشده کنونی، بلافاصله پس از رفتن سفیدپوست‌ها با وسوسه‌های خاص خود آشنا خواهد شد: وسوسه خودکامگی، وسوسه جادو و آیین‌ها، گذشت‌ناپذیری و کوشش‌های خاصش برای بازآفرینی نوعی «سیاه‌ستایی» (Negritude) بی مانند، بازیافتن تشخیصی که بر اثر قرن‌ها بردگی پنهان مانده و فاسد شده است.

سه زر معتقد است که استقلال، افریقا را از عصر حماسه به عصر تراژدی انتقال داده است. تراژدی کریستف شاه را در ۱۹۶۳ و فصلی در کنگر را در ۱۹۶۶ می نویسد. در هر دو نمایش شاهد برخورد بین آرمان‌های رهبر سیاسی (کریستف شاه یا پاتریس لومومبا)، بندوبست‌های دیگران و بی اعتنایی توده مردم هستیم. در این میان فشار و سرکوب که جامه سیاه در بر کرده است، باز هم فرد عاصی را درهم می شکنند.

بدین سان آنچه امه سه زر می خواهد به یاری آثار ادبی و فعالیت‌های سیاسی‌اش به دست آورد، آن تشخیص و عظمت انسانی است که در طریق آن باید جرات کرد و حقیقت را گفت، عدالت را خواست، عشق را در دل پرورد و سرنوشت را تحمل کرد.

این بحث ادامه دارد

(زلی بابا کوهی)

سیدارهای بلندباغچه

کاری که از دستش ساخته بود انجام داد تا پدرم را باز دارد که کاری به کار سپیدارها نداشته باشد، اما پدرم دست بردار نبود. گویا قسم کرده بود که باید حتماً سپیدارها را از بین ببرد؛ ولی باغبان پیر که سپیدارها را دوست داشت تا به اخیر در تصمیم خود پایدار ماند و به حرف پدرم گردن نگذاشت و همان بود که پدرم او را از خانه راند و از باغچه بیرونش کرد.

من از همان روزی که قادر به تشخیص اشیا و چیزها شده بودم، چشمانم به برگ‌های سبز سپیدارها نیز آشنا

وقتی پدرم به باغبان پیر ما دستور داد که سپیدارهای باغچه ما را قطع کند، و حتی ریشه‌های آن را نیز از زمین بیرون بیاورد، باغبان ما حاضر نشد دستور پدرم را اطاعت کند. باغبان پیر دشنام و ناسزای پدرم را تحمل کرد و حتی در مقابل این که او را تنبل و مفتخواره نامید حوصله کرد و حرفی نزد. باغبان همه این توهین‌ها را به خاطر سپیدارها پذیرفت، چون نمی‌خواست که سپیدارها قطع شوند. او هر

گشته بود؛ با سپیدارهایی که شاخه‌های بلند و تنومند شان یکسره سوی آسمان رفته بودند و با ابرها راز و نیاز می کردند. چهره باغبان پیر نیز از همان زمان‌ها در ذهنم برای خود جای گرفته بود. و هر وقتی که من چشم‌های خود را به شاخه‌های بلند سپیدارها که گویا برای ابرهای مسافر آسمان دست تکان می دادند می دوختم، باغبان پیر را نیز در پهلوی سپیدارها می دیدم که به سپیدارها مصروف می بود.

او همه روزه، دور و بر سپیدارها می چرخید. زمین‌های اطراف شان را نرم می کرد، آبشان می داد و خاکشان. و یا به حال سپیدارهای کوچکی که از ریشه‌های نیرومند پدرانشان سر برداشته بودند و تازه می خواستند برای خود نهالی شوند، رسیدگی می کرد.

باغبان پیر برای من که در آن هنگام کودکی بیش نبودم، چهره‌ای عزیز و دوست داشتنی بود. من او را دوست می داشتم، همان طوری که سپیدارها را دوست داشتم و نمی توانستم بین او و سپیدارها یکی را انتخاب کنم.

باغبان پیر که از علاقه من نسبت به سپیدارها آگاه بود، گاه‌گاهی از سپیدارها برایم صحبت می کرد. او از سپیدارها طوری حکایه می کرد که گویی از آدم‌ها حرف می زد. باغبان پیر همه سپیدارها را می شناخت، همان طوری که پدری فرزندان را می شناسد. او عمر تک تک سپیدارها را می دانست، از سرعت و یا کندی رشدشان اطلاع داشت؛ و حتی می دانست که فلان سپیدار چند تا شاخه و چند تا شاخچه دارد.

باغبان پیر برای هر یک از سپیدارهایش نامی گذاشته بود. نام یکیش را «سبز» گذاشته بود و دیگر را «ابرو»؛ یکی را «آسمان گیر» می نامید و دیگری را «چمن». همین طور سپیدارهای دیگر نیز نام‌هایی داشتند، ولی من نمی توانستم هر سپیدار را به نام معین تشخیص کنم. اما تنها دو تای آنها را به نام می شناختم: یکی آن که نسبت به همه سپیدارها تنومند تر بود و باغبان پیر آن را «سرجنگ» می نامید و یکی دیگر آن که از همه بلند تر بود و باغبان او را «بیرقی» می خواند.

همان طوری که هر یک از سپیدارها از خود نام‌های جداگانه داشتند، هر کدامشان قصه‌هایی نیز از خود داشتند. «بیرقی» و «سرجنگ» قصه‌های جالبی داشتند. «بیرقی» و «سرجنگ» پهلوی هم روییده بودند. این دو همسایه سال‌های سال بود که به هم زور می گفتند و با هم رقابت داشتند. هر دو همواره در تلاش بودند که شاخ‌های بیشتری از خود برویاند تا فضای زندگی همسایه خود را کوچکتر سازند، ولی با آن هم، این دو همسایه در مواقع بروز خطر با هم همکاری می کردند. در فصل برگریزان که بادهای می آمدند، این دو همسایه برگ‌هایشان را متحداً به مقابله بادهای استوار می داشتند و شاخه‌های خود را یکی به دیگری اتکا می دادند.

باغبان پیر قصه جالبی از سپیدارها به یاد داشت؛ این قصه به همه سپیدارها مربوط می شد. او سرگذشت سپیدارها را این طور برایم حکایه کرده بود:

«اوایل خزان بود. سپیدارها کم کم از برگ تهی می شدند. برگ‌های زرد سپیدارها پای تنه‌هایشان انبار شده بودند. یگان یگان برگ‌ها که بالای شاخه‌ها ایستاده بودند، چنان به نظر می آمد که دیگر توان ماندن را ندارند و دیری نمی پاید که آنها نیز از شاخه‌ها وداع گویند.

در پایان یکی از روزهای پاییزی بود که باد شدیدی وزید و دانه‌های ریز ریز باران نیز باریدن گرفت. شب که شد، باد و باران همچنان می آمدند. نیمه‌های شب بود که با تراق و تروق دروازه اتاقم بیدار شدم. باد بود که به در می کوفت. یکباره دلم را وسوسه انباشت. با خود اندیشیدم نکند که این باد و توفان شاخه‌های سپیدارهایم را شکستاده باشد. قلبم از اضطراب مالمال گردید. دیگر طاقت نیاورده از بستم برخاستم و خواستم خبری از سپیدارها بگیرم. از اتاق بیرون شدم. در بیرون شدت باد از حد تصور بیرون بود و چندین بار تعادلم را باد بر هم زد. یک بار هم رویناکی به زمین افتادم. شب تار و سیاهی بود. نمی شد جلو پای خود را تشخیص داد. با تپه تویی و کورمال کورمال، بالاخره خود را به باغچه رساندم. هوا آنقدر تاریک بود که چیزی دیده نمی شد؛ فقط می شد به حواس چیزهایی را درک کرد. برگ‌های

سپیدارها گویا فریاد مرا، غریو مرا شنیدند، چون سر و صدایشان بیشتر شد. مثل آن که حرف‌های مرا به یکدیگرشان تکرار می‌کردند.

بالاخره شب که به پایان رسید، بادها نیز رفته بودند. بادها شکست خورده بودند. بادها و شب، همه یکجایی از دیار سپیدارها فرار کرده بودند.

باغبان پیر دنباله سرگذشت سپیدارها را این طور ادامه داده بود:

«آفتاب که سر زد، دیگر سپیدارها موفقانه سر می‌جنباندند و به طلوع و به آفتاب دست تکان می‌دادند. من برای شان سر احترام فرود آوردم و با اشتیاق تنه‌های تنومند شان را تماشا کردم.

ولی یکباره متوجه شدم که در این نبرد شبانه سپیدارهایم تلفات وحشتناکی را تحمل کرده‌اند. «آسمانگیر» که در صف اول سپیدارها قرار داشت و مانند سپر بزرگی، شدیدترین ضربات باد را تحمل کرده بود، دیگر وجود نداشت.

او مانند آزاده سربازی که در راه مقاومت سر می‌اندازد سر داده بود؛ تنه تنومندش همچون پره کوه آهکی سفید و دراز افتاده بود.

«بیرقی» که از همه سپیدارها یک سر و گردن بلند تر بود، ضربات باد را در کمرگاه خود تحمل کرده و از وسط شکسته بود.

«سرجنگ» که تنومند همه بود، مانند قهرمانی که هر دو بازویش را قطع کرده باشند، همه شاخه‌های خود را از دست داده بود، ولی مغرورانه سر می‌جنباند.

به همین گونه همه سپیدارها اعضای خود را از دست داده بودند. حتی کوچکترین سپیدارها که فقط دو شاخه بیشتر نداشت، یک شاخه‌اش را به یغما داده بود.»

ریختگی سپیدارها به سر و صورتم می‌خوردند. باد با برگ‌ها بیداد می‌کرد. آنها را می‌پراند و به هر طرف پراکنده می‌ساخت. سپیدارها با شاخه‌های کوچک و بزرگشان در برابر باد مقاومت می‌کردند. از آوازی که سر داده بودند، مقاومتشان پیدا بود. شاخچه‌ها را باد نهیب می‌زد. با دو شاخه‌ها درگیر نبرد سهمگینی بودند.

باد با سپیدارهایم می‌جنگید. با آن که نمی‌توانستم جنگشان را تماشا کنم، آن را با قلبم، با حواسم و با خونم احساس می‌کردم.

و آه... که چقدر دلم می‌خواست سرسختی و پایداری سپیدارهایم را ببینم. با آن که مقاومت سپیدارهایم نمی‌توانستم بنگرم، احساس می‌کردم که بالاخره سپیدارهایم از این نبرد توفانی موفق به در می‌شوند. این را قلبم مژده می‌داد. قلبم هیچگاه به من دروغ نمی‌گفت.»

باغبان پیر ادامه داد:

«از هو هویی که باد سر داده بود، احساس می‌کردم که شاخه‌ها خم شده اند و قریب است که پنجه سیاه باد توفانی حلقومشان را بفشارد و خفکشان کند؛ ولی باز شاخه‌ها قدشان را استوار می‌کردند و نمی‌گذاشتند که تازیانه‌های باد آنها را در هم شکنند.

وقتی حس می‌کردم که اکنون شاخه‌های سپیدارهایم قد علم کرده‌اند، دلم را شادی می‌انباشت و حالت عجیبی وجودم را فرا می‌گرفت. احساساتی می‌شدم و می‌خواستم فریاد بزنم و سپیدارهایم را شادباش بگویم.

همان طور هم شد. یکباره فریاد زدم، همان طوری که شاخه‌ها فریاد می‌کردند من با فریادم به شاخه‌ها و سپیدارها فهماندم که من هم به کمکشان آمده‌ام.

- شما تنها نیستید، دست از مقاومت بر ندارید. بالاخره در پایان شب بادها را باد خواهد برد. هراسان نباشید، چون هراسیدن فروریختن است.

این داستان را در سالهایی که هنوز بچه خردسال بودم از باغبان پیر شنیده بودم. از آن به بعد سپیدارها هر کدامشان برای من انسانی شده بودند. من آنها را دوست می داشتم و از ته قلب برایشان احترام می گذاشتم. من آنها را برای این دوست داشتم که سبز و بلند بالا بودند، بلکه من آنها را فقط برای این که بادها را شکست داده بودند دوست داشتم. چون از بادها بدم می آمد. من از بادها نفرت داشتم و از آنها وحشت می کردم. در نیمه‌های شب خواب راحت مرا پریشان می کردند. علاوه از این که بادها همیشه چیزهای مرا دزدیده بودند، کاغذ پران‌های مرا که بهترین چیزهایم بودند بارها دزدیده بودند. همین طور پوقانه‌هایم را نیز بام به بام کشانده و برده بودند. بادها دنیای بچگانه مرا آشفته کردند. از آن رو سپیدارها را دوست می داشتم که بادها را مغلوب کرده و انتقام مرا گرفته بودند.

بعد از آن که باغبان پیر را پدرم از خانه راند و دیگر اجازه نداد که دوباره بر گردد، چند روز بعد، چند کسی را که تبه‌هایی بر شانه داشتند به خانه آورد. پدرم به تبه‌داران دستور داد که سپیدارها را قطع کنند.

ظهر روز بود که من از مکتب به خانه برگشتم. دیدم که تبه‌داران مصروف قطع کردن سپیدارها هستند. من وحشت زده به آنها نظاره می کردم و در دم به آنها و به پدرم نفرین می فرستادم. تبه‌دارها مصروف قطع کردن سپیدارها بودند، بدون آن که لحظه‌ای درنگ کنند. زمانی که سپیدارها را از پا در می آوردند و سپیدارها با صدای فریادمانندی سقوط می نمودند آنها محیلانه به هم لبخند می زدند و برق شیطنت آمیزی از دیدگان‌شان می جهید؛ و باز خاموشانه در کار قطع کردن می شدند.

من با حیرت و اندوه مصروف تماشای کار آنها بودم که در این اثنا یکباره متوجه شدم که باغبان پیر از دروازه خانه به درون آمد. مثل دیوانه‌ها به نظر می آمد. حواسش پراکنده بود و به اطراف خود وحشت‌زده می نگریست. به میدان باغچه چشم دوخت که در آن سپیدارهای قطع‌شده را بالای هم کوت کرده بودند. بعد به تبه‌دارها که در کار قطع کردن بودند و به تبه‌هایشان که لبه برنده داشت نگاه کرد.

هر بار که لبه برنده‌ای به روی کنده سپیداری فرو می نشست، باغبان پیر چشمان خورا می بست و لبش را می گزید.

من که متوجه حال پریشان باغبان شدم، او را از باغچه با خود به درون اتاق بردم. باغبان گوشه‌ای نشست و حرفی نزد. برایش جای آوردم، نیشامید. احوالش را پرسیدم، جوابی نداد. فقط به گوشه‌ای چشم دوخته بود و وحشت‌زده می اندیشید. می دانم چقدر وقت گذشت که یکباره باغبان سر گپ آمد. بریده و کنده کنده حرف می زد. گویی توان سخن گفتن را نداشت. من گوش‌هایم را تیز کردم تا حرف‌هایم را بشنوم. او گفت:

«آخر پدرت کار خودش را کرد. او بچه‌هایم را از من گرفت. او سپیدارهای خوبم را از بین برد. او سرچنگ مرا، چمن مرا، سبزوی مرا، و ابروی مرا، بر باد داد... آه...!»

و یکباره چیغ وحشتناکی کشید و مانند بچه‌های خردسال های های گریستن گرفت! بعد از آن که دیری گریست خاموش شد و بلافاصله از جایش بلند شد. باغبان آهنگ رفتن کرد. من هم با او بیرون آمدم. از خانه که بیرون شدیم هر دو به راه افتادیم. هر دو ساکت و آرام راه می رفتیم. بعد از طی فاصله‌ای، باغبان پیر سر گپ آمد:

می دانی فرزندم... من این سپیدارها را مثل بچه‌هایم دوست داشتم... مثل بچه‌هایم... من این سپیدارها را در زمانی که هنوز بابت زنده بود کاشته بودم. بابت مرد خوبی بود؛ او علاوه از این که به آدم‌ها محبت داشت، به درخت‌ها و نهال‌ها نیز علاقمند بود. او مدام مرا تشویق می کرد که به حال سپیدارها برسم... او خودش نیز در پرورش این سپیدارها با من کمک کرده بود. او بارها به من گفته بود که باید آدم از خود چیزی باقی بگذارد. من آن وقت‌ها هنوز جوان بودم و معنی این حرف‌ها را نمی دانستم... ولی حالا می دانم که او چرا این حرف‌ها را می گفت... بلی فرزندم... بابت می گفت که درخت‌ها نیز مانند آدم‌ها زندگی می کنند؛ حواس دارند. زشتی و خوبی را درک می کنند. آنها روزها، شب‌ها، فصل بهار و زمستان را حس می کنند... هوم

...درخت‌ها. درخت‌ها. همه چیز را بابت گفته بود: تا زمانی که این سپیدارها نفس بکشند، من و تو هم نفس می کشیم و تا وقتی که این سپیدارها در بهاران سبز شوند، من و تو نیز سبز خواهیم شد. آن وقت‌ها من این حرف‌ها را نمی دانستم؛ ولی اکنون می دانم که او حق داشت این طور فکر کند.»

باغبان بعد از مکثی به گپ‌هایش افزود:

«بابت تا آخرین لحظات حیاتش به سپیدارها فکر می کرد و حتی وقتی که چشمانش دیگر برای ابد بسته می شد، آخرین چیزی که به چشمانش راه یافته بود، نور سبز برگ‌های سپیدارها بود که در پرتو آفتاب شامگاهی می درخشیدند. او راحت مرد، چون سپیدارها در آن شامگاه مردنش را، برایش دعا می کردند. ولی افسوس... افسوس که من با چشمان خودم مرگ سپیدارهایم را مشاهده کردم... افسوس... کاش من نیز چند پگاهی پیشتر می مردم تا سپیدارهایم ناظر مرگ من می بودند... ولی افسوس که من مرگ آنها را دیدم... کاش چشمان کور می شدند تا هیچ چیز را نمی دیدم...»

باغبان پیر آه حسرت باری کشید و اشک از چشمانش جاری گشت. باغبان دیگر حرفی نزد، گویا همه گفتنی‌هایش را گفته بود. ساکت و آرام راهش را گرفت و رفت. من برگشتم و به سوی خانه روان شدم. راه زیادی نیامده بودم که صدایی از پشت سرم شنیدم. برگشتم؛ او بود، باغبان پیر بود که به سویم می آمد. ایستادم. نزدیک رسید. چار طرف را نگریستم. از نگاهش وحشت و ترس جاری بود. می ترسید کسی حرفش را بشنود. آهسته زیر لب چیزهایی می گفت که من نمی شنیدم. گوشم را نزدیک دهنش بردم تا حرف‌هایش را بشنوم. آهسته گفت:

«فرزندم به حرفم گوش کن... شاید من دیگر زنده نباشم... ولی تو...»

در این اثنا سرفه شدیدی کرد که حرفش قطع شد. گفتم: سراپا گوشم... هر چه که بگویی می پذیرم. و او آهسته گفت:

«حالا که سپیدارها را قطع کرده‌اند، نگذار ریشه‌هایش را قطع کنند. چون آنها دوباره جوانه می زنند... فهمیدی؟...!»
و باز تکرار کرد:

«آنها حتماً جوانه می زنند... سپیدارها را می گویم... سبز و ابرو را می گویم... سرچنگ را می گویم... فهمیدی؟...»

و بعد بدون آن که به حرف من گوش دهد، با سرعت برگشت و رفت. فردای آن روز احوال مرگ باغبان پیر را آوردند. وقتی که پدرم شنید باغبان مرده، هر هر خندید و چیزی نگفت.

اکنون مدت‌ها از آن روزها می گذرد. دیگر جوانه‌های سپیدارها درختان تنومندی شده‌اند. آنها که از ریشه‌های اجدادشان سر برآورده‌اند، تمامی وسعت باغچه را فراگرفته‌اند.

حالا باغبان پیر دیگر زنده نیست تا نوه‌هایش را بنگرد. نوه‌های زورمند و سربلندش را.

پدرم نیز وجود ندارد تا بنگرد که قطع کردن سپیدارها، کاری را از پیش نبرده است.

اکنون فقط من هستم که جای باغبان پیر را گرفته‌ام و به حال سپیدارها می رسم. گویا زندگی من تکرار سپیدارهاست.

انجام

(محمد اکبر کرگر)

ایوب بیا راستون شو؟

شیطان وایی: «د ځمکې پر سر مې سپر و سفر کاوه،
تېرېدم دا دی تا ته راغلم.»

یهوه وویل: «تاسې زما امین، حلیم، صدیق او با ایمانه
بنده ایوب لیدلی دی؟ هغه چې د ځمکې پر سر د هغه
په څپر بل یو نشته. هغه کامل، رښتیني او پرهېزگاره
انسان دی، له یهوه ډارېږي او له هرې گناه ځان ژغوري.»

له وختونو او زمانو وروسته ایوب بیا راستون شو؛ خو
دا دی له تاسې پته نه وي، چې دا هغه ایوب نه دی چې
یهوه یې ټوله هستي شیطان ته وسپارله. شیطان ته یې
ووویل چې ورځه او زما مؤمن بنده وگوره!

شیطان یو مهال یهوه ته ورځي، یهوه ترې پوښتنه
کوي: «چېرته وې او له کومه راغلي؟»

شیطان وویل: «ایا ایوب په وریا ډول له گناه ځان ژغوري؟ نه! هغه تاسې یاست چې د هغه له شتو او شتمنیو مو دېوال چاپیر کړی دی، د هغه لاس ته مو برکت ورکړي دی که داسې نه ده؟ اوس لاس وغځوه، د هغه ټوله شتمني لمس کړه، نو ستا په مخ کې به تاسې پرېږدي او بیا به مو نوم هم نه یادوي.»

خو یهوه شیطان ته وایي: «دا دی وېي ازمايه! د هغه ټول مال ستا په لاس کې ېدم. یوازې هغه ته لاس مه اوږدوه، نو بیا شیطان د یهوه له حضوره ولاړ او له سترگو پناه شو.»

زمان او وختونه د سترگو په رپ کې پناه کېږي، پېرې لکه شېبې چې د سیند څپې راپورته کېږي او په خپله مخه درومي. لمر او سپوږمۍ لکه چې هېڅ له ځایه نه وي ښورېدلې؛ خو په برنډو سترگو د بشریت او انسان د غمونو داستان لکه د سینما پرده گوري؛ خو شیطان په بېلابېلو څېرو راښکاره شوی او خپله څېره ښيي. کله د یو مرشد په جامه کې کله د یو قصاب په څېره کې او کله هم د یوه روحاني او پیر په جامه کې رابرسېره کېږي؛ خو دا وار د یو قصاب په څېره کې، د یو چنگېز په لباس کې د یو نرون او هتلمر په څیره کې له اسمانه راولېده، را نازل شو. د ځمکې د مخ د رنگلو لپاره، په سره رنگ د سپېرو خاورو د اړولو لپاره او د دې خاورې د انسان د اسحاق ډوله حالولو لپاره راځي؛ نو د انسان لوی وجود د یو تن په بڼه کې راڅرگندېږي، د یو مظلوم انسان په وجود کې د یو جمعي روح په وړاندې درېږي او په لوړ اواز ورته وایي: «ته به وژل کېږي، ته به د ځمکې له مخې ورکېږي، ته به نور د وجودیت دعوه نه کوي.»

د نوح د توفان په څېر، توفان نه یوازې د ځمکې پر سر بلکې د اسمانونو له لارې ځمکې ته راکوز شو، بادونو او ډلیو د خاورې مخ په بله واراوه، هماغه انسان چې

ایوب نومېده یو وار بیا د صبر او زغم ازموینې ته راکښل کېږي. ایوب وړي کوي له هغه د خوراک او څښاک ټول وسایل اخلي. پر هغه د کاینو او ډبرو باران وروي؛ خو هغه له خولې آه نه باسي، د زغم تابیا کوي.

شیطان له ایوب سره چمېر کېږي. ایوب په ځان خبر نه وي. شیطان په خپل دریځ ولاړوي؛ خو زمانې چې یو نوی ایوب زېږولی، ایوب شکنجه کوي؛ خو زموږ د زمان ایوب هم د خپلې راستۍ، رښتینولۍ، صداقت او ایماندارۍ په هوډ ټینگ ولاړ دی. دا د ایوب خصلت دی چې له خپل هغه سره یې په حاضره زمانه کې سر راپورته کوي. ایوب د ځمکې سر ته را تلو او تللو، خو شیطان خپل رسالت درلود. د شیطان موخه مالومه وه. موخه یې نه بدلېده، که پخوا یې له انسانه ایمان اخیسته په نن زمان کې هستي او نسل او ځمکه اخلي چې ایوب قدم کېښېږدي. نو شیطان د دې لپاره چې د ایوب د صبر کاسه ډکه کړي، د ایوب د زغم ازموینه اخلي، د ایوب د صبر مانا ورکه کړي، ایوب بې هستۍ او بې شتو کړي او د ایوب «زه» نفی کړي.

اوس کلونه تېر شوي دي، پېرۍ اوبتې دي، زماني بدلېږي، اسمان هماغه شان ولاړ دی، لمر له ختیځه راڅپږي او په لوېدیځ کې کله چې د بودۍ تنور لمبه وکړي، له هغې وروسته د تنور د لوگو په منځ کې په هر ځای کې د غرونو شا ته ډوبېږي، ورکېږي، او بیا شپه راولي خو ایوب رابرسېره کېږي، شیطان څېره بدلوي.

خو نن شیطان د زمانې له ایوب سره لاس و گریوان دی. د زمانې ایوب چې هر څه له لاسه ورکړي، ځمکې کروندې، ښارونه، شته مني، رمې او کاروانونه یې ترې اخیستي. ان سیندونه او غرونه یې پردي شوي دي. ایوب نن د پښې اېښودو ځای نه لري، له یهوه سره د سوال و ځواب لپاره گور او قبر هم نه لري، دا ځکه چې شیطان یې ازمویني او په برزخ کې یې درولی دی.

شیطان په رڼا ورځ د هغه د هستۍ او شتمنۍ لوټ کوي. له هر څه نه پنډونه تړي، ترکونو ته یې خپژوي، خو وایي اولاد یې حق نه لري چې د ایوب اولاد نور ښوونځي ته ولاړ شي. دا ځکه چې ښوونځي «الحاد» زېږوي. ښوونځي د هغه منې بېلگه ده چې آدم وخوره او سترگې یې خلاصې شوې.

اوس ایوب قطار جنازو ته درېږي، اوبښکې یې پر مخ لاري نه کوي، وایي باید زغم ولرم، نن یې نور زلمي زامن ووژل شول. شیطان ووژل، په زړه توره یې حلال کړل، د یهوه د نامه په اخیستو یې حلال کړل. شیطان په لوړ اواز وایي:

«نا! ایوب باید پای ومومي، خو ایوب پوښتنه نه کوي. نه وایي چې زما گناه څه ده او ولې؟ او د څه لپاره؟»

ایوب له انسانه شکایت نه کوي؛ خو شیطان ته په مانادارو سترگو گوري، ورته تمثیلوي چې زما صبر به ډېر څه نشتوالي ته بوځي.

۲۵، اکتوبر، ۲۰۲۰

شیطان پوره واک تر لاسه کړی دی. شیطان پر هر څه واکمن دی. د ایوب اراده او ویلاړ یې کمزوری او په نشت حساب کړی دی. شیطان د ایوب «زه» له منځه وړی دی.

شیطان پرېکړه کړې وه چې زه به داسې کانې وکړم چې ایوب نور «ځان» ته «ځان» ونه وایي، دی باید سم درسونه واخلي. زما درسونه باید هېڅکله د هغه له حافظې ونه وځي.

شیطان چې هماغه ورځ له اسمانه ځمکې ته راکوز شو، نو ایوب یې وتاړه، په پرو او زنځیرونو یې وتاړه، زړه زنگ وهلې توره چې پېړۍ پېړۍ یې ایوبی نسل پرې حلال کړ خو ایوب په ټول زمان کې ورته چوپ او غلی ناست و، همداسې یې ورته کتل، له ایوب نه پوښتنه کېږي چې څه غواړې او څه ارمان لري؟ ایوب په خاموشه او چوپه خوله سر خوځوي، هېڅ نه وایي، وایي هېڅ نه غواړم؛ یوازې صبر او زغم.

ایوب د دې وس نه لري چې وپوښتي چې زما گناه څه ده او ولې قهر پر ما نازل شوی او زه په زنځیرونو تړل شوی یم خو هغه دا پوښتنه نه کوي چوپ او پټه خوله وی.

کلونه کېږي چې د ایوب په کروندو د ایوب په غرونو او ځنگلونو د پیریانو او دیوانو لښکر خیمې درولې دي. هره ورځ د ایوب په کور نوی غم او نوی ماتم حاکم وي، کوچني ماشومان یې وژني ایوب ورته گوري ایوب یې چې لاسونه او مټې په زنځیرونو تړلي دي ورته برنډې گوري چې بچیان یې حلالېږي، د باروتو په ډېریو کښېنول کېږي، الوزول کېږي، غوښې یې هوا ته الوزي بېرته دانه دانه د وینو له څاڅکو سره په ځمکه رالوېږي، ځمکه سره اوړي، تکه سره.

خو ایوب د دې اوس او متره نه لري چې له یهوه نه وپوښتي، ولې او د څه لپاره او زما گناه څه ده؟

شیوه‌های درست تربیت کودکان و انتخاب بهترین روش

والدین نقش مهمی در آموزش دادن به کودکان ایفا می‌کنند

و با استفاده از روش‌های صحیح می‌توانند سریع‌تر و بهتر موضوعات مختلف را به کودکان بیاموزند.

سال‌ها برای رشد متوازن آنان از مراحل کودکی تا پایان نوجوانی است.

روانشناسی کودکان و نوجوانان:

۱. پیش درآمد

مبانی، عوامل مؤثر و چالش‌های دنیای امروز

کودکی و نوجوانی دوره‌هایی بنیادین و پایه در شکل‌گیری شخصیت، سبک تفکر، باورها، ظرفیت‌های هیجانی و مهارت‌های اجتماعی و سلامت روان به شمار می‌روند. تغییرات سریع جسمی و روانی در این دوره‌ها سبب می‌شود که کودکان و نوجوانان بیش از هر وقت دیگر نیازمند توجه، درک، حمایت و هدایت باشند. با توجه به دگرگونی‌های شدید فرهنگی و تکنالوژیک در جهان امروز، اهمیت شناخت علمی این مراحل بیشتر از هر زمان دیگری احساس می‌شود.

روانشناسی کودکان و نوجوانان دانشی است که روند رشد ذهنی، عاطفی، اجتماعی و کردار انسان را از آغاز کودکی تا پایان نوجوانی بررسی می‌کند. در این مقاله تلاش می‌شود تا با نگرش علمی، مراحل رشد، نقش والدین و محیط آموزشی، چالش‌های روانی و تأثیر تکنالوژی و دنیای مجازی را تحلیل گردد. هدف این مقاله نشان‌دادن اهمیت حمایت روانی و اجتماعی از نسل جوان و فراهم‌سازی محیط

الف) نقش خانواده

خانواده نخستین محیط رشد عاطفی و تربیتی، آموزش و یادگیری کودک است؛ جایی که احساس امنیت، عشق و تعلق شکل می‌گیرد. سبک‌های فرزندپروری (مقتدرانه، سهل‌گیرانه، مستبدانه و بی‌تفاوت) تأثیر مستقیمی بر عزت‌نفس، مهارت‌های ارتباطی و تنظیم هیجان کودک دارند. تعامل گرم و حمایت‌گر والدین، زمینه رشد اعتمادبه‌نفس، مهارت حل مسئله و تاب‌آوری را فراهم می‌کند، در حالی که تعارضات و ناسازگاری خانوادگی، پرخاشگری، خشونت، تحقیر، تبعیض و بی‌ثباتی عاطفی یا بی‌توجهی می‌تواند به اضطراب، افسردگی یا مشکلات رفتاری منجر شود.

ب) نقش مکتب و معلمان

مکتب نه تنها محل آموزش علمی، بلکه محیط مهم اجتماعی‌سازی است. رابطه مثبت میان معلم و شاگرد، تشویق توانایی‌ها، ایجاد فضای امن و شناسایی زودهنگام مشکلات یادگیری، همگی نقش تعیین‌کننده در رشد روانی دارند.

مکتب دومین محیط تأثیرگذار در رشد روانی است. فضای آموزشی امن، روابط سالم با معلمان و همسالان، و فرصت‌های مشارکت اجتماعی باعث تقویت مهارت‌های شناختی و اجتماعی می‌شود. مکتب نه تنها مسئول انتقال دانش است، بلکه در شکل‌گیری هویت فردی و اجتماعی، یادگیری قوانین اجتماعی، و رشد مهارت‌هایی مانند مسئولیت‌پذیری، همکاری و خودنظم‌دهی نقش محوری دارد. کیفیت ارتباط معلم با دانش‌آموز می‌تواند به بهبود انگیزه و کاهش مشکلات رفتاری کمک کند.

۲. مبانی نظری رشد

۱-۲. رشد شناختی Cognitive development

رشد شناختی شامل توانایی یادگیری، تمرکز، حافظه، حل مسئله و استدلال است. در کودکی فراگیری بیشتر مبتنی بر تجربه مستقیم، بازی و تقلید است. اما در نوجوانی تفکر انتزاعی، تحلیل پیامدها، برنامه‌ریزی و درک مفاهیم اخلاقی پیچیده شکل می‌گیرد.

۲-۲. رشد عاطفی

کودکان در سال‌های نخستین زندگی چگونگی درک و بیان احساسات را فرا می‌گیرند. محیط امن و محبت‌آمیز باعث شکل‌گیری اعتماد به‌نفس و عزت‌نفس می‌شود. نوجوانی اما با نوسان‌های عاطفی، حساسیت‌های شدید، کشش و تلاش برای استقلال همراه است.

۳-۲. رشد اجتماعی

تعامل با خانواده، همسالان و جامعه نقش حیاتی در رشد اجتماعی دارد. کودکان مهارت‌هایی چون همکاری، احترام، نوبت‌گیری و حل تعارض و اختلافات را می‌آموزند. نوجوانان نیز جایگاه اجتماعی خود را بازشناسی می‌کنند و معمولاً تأثیرپذیری آنها از گروه همسالان بیشتر می‌شود.

۳. عوامل مؤثر بر سلامت روان

۱-۳. نقش خانواده و مکتب در کودکان و نوجوانان

ج) تعامل خانواده و مکتب

احساسات خود را ندارند و این امر شناسایی مشکل را دشوار می‌سازد.

۲-۴. مشکلات رفتاری

پرخاشگری، دروغ‌گویی، نافرمانی، انزوا و فرار از درس گاهی نشانه‌ی نیازهای عاطفی برآورده‌نشده یا فشارهای محیطی است. روش‌های تربیتی بسیار سخت‌گیرانه یا بسیار سهل‌گیرانه می‌تواند رفتارهای ناسالم را تشدید کند.

۳-۴. چالش‌های هویتی در نوجوانی

نوجوان در تلاش برای ساختن هویت فردی، اجتماعی، اخلاقی و جنسیتی خود است. این روند ممکن است با تضاد ارزش‌ها میان خانواده و جامعه، فشار همسالان و عدم وجود الگوهای سالم پیچیده‌تر گردد.

۴-۴. نقش تکنالوژی و دنیای مجازی در بروز چالش‌ها

با رشد سریع تکنالوژی، کودکان و نوجوانان روزانه ساعت‌ها در فضای مجازی، بازی‌های آنلاین و شبکه‌های اجتماعی وقت می‌گذرانند. این دنیای جدید فرصت‌های آموزشی و سرگرم‌کننده فراهم می‌کند، اما در عین حال چالش‌های جدی به وجود می‌آورد:

الف) اعتیاد دیجیتالی

استفاده افراطی از گوشی‌های هوشمند و بازی‌های آنلاین می‌تواند وابستگی رفتاری ایجاد کند. این موضوع باعث کاهش فعالیت جسمی، بی‌نظمی خواب، کاهش علاقه به درس و فاصله گرفتن از روابط خانوادگی می‌شود.

هماهنگی میان این دو نهاد اهمیت بسیاری دارد. وقتی والدین و معلمان در ارتباط مستمر باشند، امکان پیگیری بهتر مشکلات هیجانی یا تحصیلی فراهم می‌شود. همکاری مشترک آنان در ایجاد انتظارات روشن، حمایت از یادگیری و رسیدگی به مشکلات رفتاری، به رشد متعادل و سلامت روانی کودک و نوجوان کمک می‌کند.

در مجموع، خانواده و مکتب با ایجاد محیط‌های حمایتی و سازنده، نقش اساسی در پرورش نسلی سالم، مسئول و توانمند دارند.

۳-۳. جامعه، رسانه‌ها و ارزش‌های فرهنگی

رسانه‌ها، محیط اجتماعی و ارزش‌های فرهنگی بر شکل‌گیری باورها، توقعات و هویت کودکان و نوجوانان تأثیر مستقیم دارند. رسانه‌ها می‌توانند فرصت‌ساز یا تهدیدکننده باشند، بسته به میزان نظارت، کیفیت محتوا و توانایی تشخیص کودکان.

۴. چالش‌های روانی کودکان و نوجوانان

۱-۴. اضطراب و افسردگی

فشار درسی، مشکلات خانوادگی، رقابت اجتماعی و تغییرات بدنی می‌تواند باعث اضطراب، بی‌قراری، افسردگی و کاهش انگیزه گردد. در بسیاری موارد، کودکان توانایی بیان

ب) کاهش تمرکز و اختلال در فراگیری و آموزش

-تنظیم زمان مشخص برای استفاده از گوشی و اینترنت

مصرف بیش از حد رسانه‌های دیجیتال باعث کاهش توانایی تمرکز، بی‌حوصلگی و ضعف در انجام کارهای مداوم می‌شود. کودکان به محرک‌های سریع عادت کرده و از فعالیت‌هایی که نیاز به صبر و حوصله دارند، دوری می‌جویند.

-گفت‌وگو درباره خطرات فضای مجازی

- نصب نرم‌افزارهای نظارتی مناسب

- تشویق به استفاده هدفمند (آموزشی، هنری، پژوهشی)

ج) تأثیر شبکه‌های اجتماعی بر هویت و عزت نفس

۳-۵. توجه به بازی و فعالیت‌های خلاق

مقایسه‌های غیرواقعی با تصاویر و زندگی‌های «آرمانی» در شبکه‌های اجتماعی سبب کاهش اعتماد به نفس، اضطراب اجتماعی و نارضایتی از ظاهر و توانایی‌ها می‌شود. نوجوانان، به‌ویژه، نسبت به تأیید اجتماعی بسیار حساس‌اند.

بازی‌های گروهی، هنر، موسیقی و ورزش علاوه بر سرگرمی، برای رشد ذهنی و عاطفی ضروری‌اند و از اعتیاد دیجیتال جلوگیری می‌کنند.

۴-۵. ایجاد محیط آموزشی امن و انگیزه‌بخش

د) خطرات اخلاقی و امنیتی فضای مجازی

در مکتب باید فضا برای خلاقیت، بیان احساسات، همکاری و کشف استعدادها فراهم باشد. شناسایی مشکلات روانی و یادگیری باید به‌موقع انجام شود.

دسترسی به محتواهای نامناسب، آزار و اذیت اینترنتی (Cyberbullying)، روابط ناسالم مجازی، فریب آنلاین و نقض حریم خصوصی از مهم‌ترین خطرات فضای مجازی هستند. نبود آگاهی و تجربه، کودکان را هدف آسانی برای این آسیب‌ها می‌سازد.

فرجام

ه) انزوای اجتماعی

کودکان و نوجوانان امروز با چالش‌هایی روبه‌رو هستند که نسل‌های گذشته آن را تجربه نکرده‌اند؛ از تغییرات سریع اجتماعی تا حضور گسترده تکنالوژی. توجه علمی به روان‌شناسی این گروه سنی، حمایت خانواده و مکتب، مدیریت سالم فضای مجازی و فراهم‌سازی محیطی امن و محبت‌آمیز، راهی است برای پرورش نسلی سالم، خلاق، متعادل و توانمند. سلامت روان آنان، سرمایه اصلی آینده جامعه است.

با وجود این‌که تکنالوژی ابزار ارتباط است، اما مصرف افراطی آن باعث کاهش تعاملات رودررو، ضعف مهارت‌های اجتماعی و انزوای تدریجی می‌شود. در نتیجه، کودک یا نوجوان توانایی ارتباط سالم و مؤثر را از دست می‌دهد.

۵. راهکارها و پیشنهادها

۱-۵. تقویت رابطه والد-فرزند

محبت

ارتباط باز، شنیدن بدون قضاوت، تشویق رفتارهای مثبت، گذاشتن مرزهای منطقی و وقت‌گذرانی مشترک از اصول تربیت سالم هستند.

۲-۵. مدیریت سالم تکنالوژی

بازنده‌ها یا منید، از رهنمان یا موزید!

گردآورنده: دکتر نیل

یادی از شاعران و مشاهیر یادرفته!

عالیه عزیزى طبع شاعری بلندی داشت و سروده هایش در همان زمان در روزنامه های داخل کشور منجمله روز نامه « بیدار » در بلخ، به نشر می رسید. نمونه ای از سروده های عالییه عزیزى:

عالیه عزیزى:

بمن از عشق او، الهام کردند
چو زلفش، روز ما را، شام کردند
نمودند فاش، رازِ عشق محبوب
مرا در عاشقی، بد نام کردند
سخن از زلف پیچانش، مگویند
که دل را بسته آن دام کردند
چو آوردند، حرف عشق او را
هماندم، خاطرَم آرام کردند

زنان در افغانستان با وصف سختگیری های مذهبی و اجتماعی و سنت ها، مانند مرد ها در طول تاریخ در عرصه فرهنگ و ادب و حتا در سیاست، نقش بسزایی داشته اند. عالییه عزیزى دختر میر عبدالحفیظ است که در سال ۱۳۲۹ خورشیدی در گذر قبادیان استان بلخ به دنیا آمده است. این شاعره از سلسله سادات هوفیان از نواحی استان پروان است. عالییه عزیزى دوره ابتداییه و لیسه را در لیسه سلطان رضیه به پایان رسانیده است. در سال ۱۳۴۹ به کابل می آید و شامل دانشکده ادبیات دانشگاه کابل گردید. پسان ها جهت فراگیری تحصیلات عالی عازم امریکا شد.

« عزیزِی» دانه های لعل و گوهر
ز شعرِ آبدارت، وام کردند

شب ها نشینم تا سحر، دور از محبان، خیر و شر
در ذکر او، در فکر او، سرمست و سرشارش شوم

از من ستاند جانِ من، هم دین و هم ایمان من
آواره بی بند و بار، شیدای پیکارش شوم

مستم کنی بی بنگ و می، شور اورم بی چنگ و نی
با نغمه های دلنشین، تسکین افکارش کنم

جوهر صدیقی:

عبدالمالک جوهر صدیقی، فرزند مولوی عبدالخالق در سال ۱۳۱۳ خورشیدی در قریه نظر آباد عمر خیل سرخورد استان ننگرهار چشم به جهان گشوده است. جوهر صدیقی پس از آن که از دارالعلوم عربی کابل فراغت حاصل کرد، جهت ادامه تحصیل در دانشگاه «الزهر» شامل شد. و از آنجا دیپلوم ماستری خود را بدست آورد. در سال ۱۳۴۰ که به وطن برگشت، شامل کار های اداری شد. از جمله ریاست محکمه ولایت کابل و عضو شورای عالی دادگاه عالی (ستره مکمه) کار کرد.

جوهر صدیقی شاعر توانا و نویسنده ای ژرف نگر بود اشعارش دلپذیر و مقالاتش در عرصه های حقوقی، قضایی و فلسفی در مجلات و جراید کشور به فراوانی به نشر رسیده است. جوهر صدیقی به زبان های فارسی، عربی و پشتو تسلط کامل داشت و اکثر سروده هایش به زبان های پشتو و فارسی است. جوهر صدیقی به تصوف و عرفان هم تمایل و علاقه ای فراوان داشت. صدیقی در سفر های خود به کشور های خارجی از جمله در پاکستان، مصر، هند و عربستان سعودی، در سال ۱۳۵۵ در کنفرانس جهانی که در عربستان سعودی دایر شده بود هم اشتراک کرد. این هم نمونه هایی از سروده های جوهر صدیقی :

=====

دل خواهد که بی پروا بگیریم
همه روز و همه شب ها بگیریم

گریبان تر شده دامن پر از اشک
دگر بر جانب صحرا بگیریم

از ان آتش که اندر پیکرم ریخت
چو ابر نو بهار، هر جا بگیریم

برای تازگی ء خرمن حسن
به دامان چمن، شب ها بگیریم

مرا از خویشتن بیگانه کردند
به تنها جان خود دریا بگیریم

از ان جامی از دستم ربودند
به پیش ساقی صهبا بگیریم

این رشته ادامه دارد

یارب مرا یاری بده، تا محو دیدارش شوم
از خود روم، بی خود شوم، آشفته و زارش شوم

تبسم سره گفتار

تبسم سره گفتار در سره خوند کړي
په گلونو کې رفتار در سره خوند کړي
همپشه چې د گلاب غوندې معطر یې
بس وږمي د نوبهار در سره خوند کړي
چې اخلاقو نه دي خلک متاثر شي
پیروي د داسې لار در سره خوند کړي
چې تهلیل ته لکه ستوری شپه سبا کړي
پرستش د کوردگار در سره خوند کړي
چې اړینو ته د اړ په وخت په کار شي
داسې کړنې او کردار در سره خوند کړي
هدایت کې چې سبق ور نه حاصل شي
دا لیکنې دا اشعار در سره خوند کړي
په غمونو یې غمجن په بنادي بناد شه
زندګي کې دغه کار در سره خوند کړي
په غزل کې یې منیبه سره پییه
د زرینو تورو هار در سره خوند کړي

دکتر مظاهر مصفا

از تو چه پنهان

دوشینه به میخانه شدم از تو چه پنهان
مست از دو سه پیمانه شدم از تو چه پنهان
در جستجوی باده فروشی که خرد دل
میخانه به میخانه شدم از تو چه پنهان

یلدا نه شب که ماه دلرای کابل است

ماه تمام در دل شبهای کابل است

از پشت ابر، نه که این برقع سیاه

با اضطراب، محو تماشای کابل است

او غصه می خورد، به گمانم که تا هنوز

اندوهگین روز مبادای کابل است

تا صبح آه و ناله‌ی ما را شنیده است

تا صبح او به فکر مداوای کابل است

می گفت جنگ نه، خرابی و رنج، نه

دنبال کشف تازه‌ی معنای کابل است

با روسری آبی خود، پاک می کند

او هرچه گرد بر رخ فردای کابل است

آری، برای من، من شاعر یقین کنم

یلدا، نه شب که دختر زیبای کابل است

۲۱ دسامبر ۲۰۲۵ مطابق با شب یلدا

شهریار

با رنگ و بویت ای گل گل رنگ و بو ندارد

با لعلت آب حیوان آبی به جو ندارد

از عشق من به هر سو در شهر گفتگوئی است

من عاشق تو هستم این گفتگو ندارد

دارد متاع عفت از چار سو خریدار

بازار خودفروشی این چار سو ندارد

جز وصف پیش رویت در پشت سر نگویم

رو کن به هر که خواهی گل پشت و رو ندارد

گر آرزوی وصلش پیرم کند مکن عیب

عیب است از جوانی کاین آرزو ندارد

خورشید روی من چون رخساره برفروزد

رخ برفروختن را خورشید رو ندارد

سوزن ز تیر مژگان وز تار زلف نخ کن

هر چند رخنه دل تاب رفو ندارد

او صبر خواهد از من بختی که من ندارم

من وصل خواهم از وی قصدی که او ندارد

با شهریار بیدل ساقی به سرگرانی است

چشمش مگر حریفان می در سبو ندارد

گم کرده ره خانه ز هر شحنه که دیدم
در جستجوی خانه شدم از تو چه پنهان

بر گرد سر شمع دل افروز عزیزی
گردیدم و پروانه شدم از تو چه پنهان

بیگانه‌ی بیگانه ز هوش و خرد خویش
دیوانه‌ی دیوانه شدم از تو چه پنهان

یک عمر شدی همدم بیگانه نهانی
یک شب ز تو بیگانه شدم از تو چه پنهان

ز ره می هغه وه چی تا یور
گلاب خو نه دی چی به بیا سیری گلونه

دل همان بود که تو با خود بردی
این نه گلبنی ست که از نو گل بشکفد

زلفی یی بیا به مخ خپری کری
لکه سپوژمی په وریز کی دوبه دوبه زینه

زلف را برخسار پریشان کرد
همچو ماهیست که زیر پرده ابرآسمان پیماست

زما او ستا چی پری وعده وه
په هغه زای کی بیگا اور و لگیدنه

آنجا که من و تو وعده دیدار داشتیم
در آنجا دوش آتش برافروختند

زما او ستا مینه دروغ وه
چی ته په گور یی زه په کور گوزران کومه

باری من و تو دروغی بیش نبود
تو به گور خوابیده ای من به خانه مانده ام

بیتان آجیا

ما بچو کد خود و فاء ایدم حوتہ جنگ با جمد و خا ایدم حوتہ
بر نمایم دست از امان کس طرح کسرحان با صفا ایدم حوتہ
کر سعادتمند و ملک چنان چون در پهلوی ایدم حوتہ
فاش گویند کجا ایدم حوتہ بیست و یان احمد ایدم حوتہ
گر شود اشد درین پندار سخن لاکهن ناکت جہا ایدم حوتہ
شامند کلمای پرچم بیتان با جیا ایدم حوتہ
جان شود زنده ز تن ایدم حوتہ بامدی بر کس ز فاء ایدم حوتہ
کر که شکست سال برای ایدم حوتہ در میان ایدم حوتہ
ما برون از نبر محراب دین در دوران خود خلد ایدم حوتہ
قریب ایدم حوتہ

MAHABBAT

Dec. 2025

To Mercy, pity, peace and love all pray

A Periodically Issue

Taaque Zafar-Paghman

طاق زفر-پغمان